
Bortom varggränsen

Pia Olenborg

alba.nu

Bortom varggränsen

Pia Olenborg

Bortom Varggränsen; Endast gudar älskar för kärleks skull; Som i en bild i en skärva; Svaret på Agnes fråga; Inte drunkna - inte flyta ovanpå; **Meningen med livet är Oändligheten**; Förnuftet är passionens slav; Det kostar på som narr att finna rätta orden; Epifanier; Det till synes banala; Homo homini lupus; Skärvor, viskningar plus alla dess frågor; The ghost in the engine; Modet att våga; **Varför skall människan vara sin fruktan trogen?**; Koppleri; Skägget i brevlådan; Ofullbordat; Fetischer; Vem frågar? Utfall; Luftslottsmassakern; Att enbart se ytan är också ett slags moralpanik; "Sanningen" - den största av lögnen; Den tillfälliga medelmåttigheten; De första orden i den urledvridna tiden; Vit som i "winner" och svart som i "looser"; Gyllene snittet; Alla vägar bär till Rom; Nu talar Suffragettens dotterdotter; De osynliga barnen; Guld är inte svart eller vitt. Förnuft och Känsla; Den tystaste av dygder; Värre än att inte bli sedd är detta att inte se; De maktlösas ansvar eller är offret utan skuld?; Den andra enkelheten; Om ni låter mig fråga; Figurin dansar; Komedin; Narrens öga; Fåfångans löjliga lilla huvud; "Utan tvivel är man inte riktigt klok", sa Tage Danielsson; **En poet anar vägen till paradiset - en lögnare lovar att ta dig dit**; Gycklarens själ; Kentaurernas återkomst; Renässans för en furste; "Man vet inte förrän man tänkt själv" sa Bodil Jönsson; "Homonculi - Homo Ludens - Homo Sapiens; Helvetet ligger inte vid en återvändsgata; "Vad gör att alla filosofer bestämmer sig för att anse sina övertygelser som sanningar?" frågade Nietzsche; Människors undran; De härskande idéerna är under varje tidsålder den härskande klassens idéer, skrev Karl Marx; Fördomandet är ett vapen; Den allmänna opinionen är den sämsta av opinioner sa Chamfort; Bollkänsla; Man kommer aldrig först ifall man går i andras fotspår; Samlaren; Vad är målet för en människa?" frågar sig syster Katarina i det Heliga Hjärtats kloster; **Ingen når någonsin ända fram!**

Nietzsche; Wittgenstein; Einstein; Bodil Jönsson; HC Andersen; Platon; Jesus från Nasaret; Paulus; Sokrates; Wislawa Szymborska; Harry Martinsson; Lars Ahlin; Dag Hammarskjöld; Dante; Thomas Mann; Gandhi; Muhammed; Bach; Schopenhauer; Claes Eriksson; Clemens från Alexandria; Voltaire; Juvenalis; Aristoteles; Nalle Puh; Goethe; Alberoni; Montesquieu; Macchiavelli; Joly, Tudor-Sandahl; Lennart Koskinen; Lars Forsell; Kellgren; Ronny Ambjörnsson; Per Gunnar Evander; Jean Cocteau; Allan Edwall; Kant; Strindberg; Inga-Märta Eriksson; Comte-Sponville; Spinoza; Nilsson Piraten; Garcia Lorca; Anneli Rogeman; Ibsen; Tolstoj; **Pia Rex Olenborg**; Molière; Gracián; Shakespeare; Jörn Donner; Ralf Gustavsson; Banjo Paterson; Hobbes; Atwood; Sartre; Hannah Arendt; Bordriuard; Ursula Nubert; Jan Guillou; Arne Naess; Anita Goldman; Birgitta Trotzig; Siv Arb; Margareta Ekström; Astrid Lindgren; Kung Salomo; Holberg; Alain de Botton; Tove Jansson; Piet Hein; Sun Axelsson; Ezra Pound; André Malraux; Bröderna Grimm; Marcus Aurelius; Horace Engdahl; Kristian Gerner; Groucho Marx; Liberace; Claes Andersson; de Montaigne; Tage Danielsson; Henry Thoreau; Fransisco från Assisi; Gustav Sandberg; Michael Gibson; Dick Harrison; Kierkegaard; Johannes Paulus II; Levi Strauss; Igra; Ylva Eggehorn; CG Jung; Jan Troell; Rollo May; Jeanette Gentile; Virginia Woolf; Tomas Tranströmer; Charles Dickens; Elfride Jelinek; Inger Edelfeldt; Carl Malmsten; Elmer Diktonius...

Innehåll

KAPITEL 1

Meningen med livet är oändligheten	9
------------------------------------	---

KAPITEL 2

Dödssynderna	13
1. Lögn – självbedrägeri	15
<i>Ulv i fårakläder</i>	20
2. Likgiltighet – utan liv	25
<i>Snödrottningen av HC Andersen (i förkortning)</i>	26
3. Högmod, hybris – en spegling av det dåliga självförtroendet	35
<i>Sagan om fiskaren och hans gumma.</i>	40
<i>Den högmodiga prinsessan</i>	44
4. Avund, missunnsamhet – kärlekslöshet	47
<i>Alla vägar bär till Rom</i>	50
Besatthet/mani	54
5. Frosseri	57
<i>Häxorna i Rättabola</i>	59
6. Girighet	62
<i>Sagan om kung Midas, guldets konung</i>	64
7. Fanatism, underkastelse, otukt	65
<i>Tre Gratier.</i>	68
<i>Sagan om Fabian Jönsson</i>	72
Sammanfattningar och lösryckta funderingar	74
<i>Platons grottnliknelse i sammandrag.</i>	76

KAPITEL 3

Lite om konsten som ett verktyg	81
<i>Elsa Nilsson dansar i livets förföriska banalitet</i>	81
Slutord:	90
1. Om att känna sig själv:	90
2. Om ödmjukhet:	90
3. Om fantasi:	91
4. Om att bli det man kan:	91
5. Om frihet.	91
6. Om mod	91
7. Om vägen.	92
<i>Ordförklaringar.</i>	93
<i>Citat:</i>	94
<i>De källor jag minns...</i>	96

Meningen med livet är oändligheten

Konstens världsbild är lika oändlig som naturvetenskapens.

Kanske lade religionerna, med självutnämnd ensamrätt, beslag ”med rätt att döda” på konstens och fantasins oändliga värld - dessa som fick människor att växa och som antagligen fanns i oss alla från början. Kanske snodde några helt enkelt oändligheten för att de ville ha makt över andra; De humanistiska vetenskaperna måste återerövra konstens och fantasins gränslöshet.

□

Att hylla en gud är **alltid** att hylla en avgud.

När vi hyllar en Gud är det endast en fetisch (konstnärens person/namn) vi hyllar, medan vi borde, likt naturvetaren, hylla skapelsen/konstverket som är livet och universum.

Vi letar svaren på livets gåta hos en avgud, en talisman, när det är i skapelsen, alla svaren finns.

1.

Gudar fungerar både för skapandet - och förtryckandet.

1. Gud är oändligt stor och allsmäktig. Inse din litenhet inför guden, var ödmjuk och du kommer att växa i ditt eget skapande.

- Inget har jag skrivit själv, allt kommer från Gud sa Bach.
- En fåget sjöng i Gregorius den förstes öra och så skapades De gregorianska sångerna - sångerna från Gud.
- Linné sade att Gud låtit honom kika in (koxa) i sin förråds-kammare.
- Den store och vise Kung Salomo önskade sig endast ödmjukhet, och fick därmed styrkan att skapa allt han drömt om.

2. Om jag gör som Gud vill tar han hand om mig i evighet – jag är för alltid trygg.

- *Allt nu vilar i min faders armar, skulle jag som barn väl ängslas då...*
- *Jesus älskar mig - vem jag än är och vad jag än gör eller har gjort.*
- *Herren är min herde, mig skall intet fattas. Han låter mig vila på gröna ängar, han för mig till vatten där jag finner ro.*

Nummer ett gör människan stor i sitt skapande och nummer två gör

henne liten i sitt beroende.

Samma tanke som i Nummer ett finns i den naturvetenskapliga disciplinen. Världen är oändligt stor och oändligt liten och alla, från Einstein till Nalle Puh, som ödmjukt letar kan utifrån sin förmåga finna små, små frön i oändligheten.

Nummer två gör människan till ett hjälplöst vap - ett lamm.

Nummer två som från början var religionernas lysande makt idé (affärskoncept) används av politiker som förstått att trygghet och beroende lätt kan bli en tvångstanke/en besatthet - många människor är beredda att accepterar "nästan vad som helst" för att bevara status quo, den trygghet som finns i "låt allting vara som det är". Människorna i Aldous Huxleys Du sköna nya värld och tamkaninerna i Richard Adams Den långa flykten var väl medvetna om att en människa/en kanin försvann då och då men ingen ville egentligen veta något om hur eller varför så länge de som fanns kvar fick allt de kunde önska sig; mat för dagen, ett gott liv utan synliga fiender och ett hus/bo att leva i.

Ett talesätt säger att ifall man lägger en groda i kallt vatten och därefter värmer vattnet riktigt långsamt kommer grodan inte att märka att den blir kokt.

Men likväl dör den.

□

Att hylla skapelsen gör människan ödmjuk, stark och kreativ, att hylla skaparen gör henne ödmjuk, svag och lydig.

Med påhittade gudars hjälp var det lätt för präster och medicinmän att få människorna att bli ödmjuka och därmed uppleva hur de växte i sitt eget skapande.

Samtidigt missbrukade de människors grundläggande behov av trygghet som emanerar ur överlevnadsdriften rädsla.

Människan blir stark av att se sin egen litenhet i jämförelse med gudens storhet och svag av att förlita sig på gudens styrka.

Detta som är religionens (och alla auktoritära ideologiers) kärna förleder svaga och beroende människor att förlita sej på gudars och despoters styrka styrka.

Men det är först när Adam och Eva blir förvisade ur det skyddade Paradiset ut i den oändligt stora och farliga världen som de kan bli ödmjuka, starka och kreativa.

Osäkerhet och lite lagom gungfly under fötterna verkar hjälpa skapandet och växandet.

Det är bra att vara lite rädd för att misslyckas - då skärps iakttagelseförmågan och förmåga att hitta lösningar.

Rampfeber - att vara rädd för att misslyckats - är att var ödmjuk inför sitt skapande.

□

Det är i dyrkan av Guden/gudarna som själva maktidén finns: Gudar behöver präster, medicinmän etc. som tolkar gudarnas viljor så som auktoriserade länkar mellan de allsmäktiga och de små människorna.

Hyllar människorna själva "skapelsen", universum, blir det betydligt svårare med maktfullkomliga tolkningsföreträdare (även om modern psykologisk marknadsföring troligtvis kommer att lyckas och antagligen även vissa New Ages-riktningar som dyrkar jorden som om den var en gudinnan).

2.

Allt tänkande borde utgå från att Sanningar får människans egen kraft att förtvina.

Även om något är möjligt och kanske sant just nu så vet vi inte ifall det också är det imorgon.

Naturvetenskapen är idag ödmjuk till sin karaktär och gör det möjligt för människor som ägnar sig åt den att utveckla sina färdigheter.

Naturvetenskapens skapande ödmjukhet och dess goda självförtroende växer ur medvetenheten om de oändligt många frågor vi står inför och insikten om att även om vi troligtvis aldrig kommer att bli färdiga, troligtvis aldrig kommer att nå enda fram så kan vi för var dag mer och mer lära oss att förstå den värld vi lever i.

□

Humanismen bör bli den makt som krävs för att hindra politiker (de vilka övertagit religionens trygga fadersarmar) att göra människor till lydiga och dumma får. Strid råder, har alltid rätt och kommer troligtvis alltid att råda mellan naturvetenskap och humanism. Men motsättningar mellan jämnstarka kontrahenter är positivt – det leder till diskussioner och debatter, problematik ältas och kunskapsnivåerna stiger.

Motsättningar kan alltså vara något mycket bra så länge som parterna är jämnstarka. Men ur maktobalans/ojämlighet föds förtryck, försvarsposteringar, hybris, konflikträdsla, servilitet...

3.

I varje process skall man se sin egen litenhet. Att förstora sin egen insats är att förminka den. Vill du knäcka någon - beröm henne så mycket så hon blir fåfång och får hybris.

Curlade, bortskämda barn är från början förlorare och hela livet alltför beroende av sina föräldrar - de kommer att följa sina föräldrar i spåren och aldrig skapa något av värde själva, på egen hand.

Eftersom alltför stor trygghet stoppar den kreativa processen byter förmögenheterna ständigt ägare, samhällsklasser kommer och går och nya erövrare tågar in på scenen.

Men det curlade barnen kommer att som ständigt hjälpsökande vuxna att vara lydig och stå sina föräldrar nära (och föräldrarna kommer att kalla det kärlek även om de innerst inne vet att det är lögn)

□

Alltför stor trygghet kan komma att krossa det system vars grundtanke var att människor skulle slippa leva i skräck för framtiden, slippa gå under i svält och av andras maktmissbruk.

Ödmjukheten inför den allsmäktige, eviga och mäktiga guden gör människorna starka och kreativa men tryggheten i att ”Gud, Staten, Partiet, Mamma och Pappa etc. liksom den goda Fadern, alltid kommer att älska och tar hand om mig” gör dem svaga och beroende. Religioner som har vetat att balansera dessa två storheter har kunnat behålla makten över människor i tusentals år. Tusenårsriket är också en dröm för många politiker – men så länge de bara har det ena benet, tryggheten som maktkoncept, tror jag inte de klarar det. Behovet av ekonomisk trygghet verkar växa till en viss nivå därefter planar det ut – vi blir lyckligare då vi slipper att ständigt oroas för det materiella, men vi blir inte lyckligare av att få mer än tillräckligt

4.

Människor från universitetens humanistiska fakulteter, syns mig många gånger likgiltiga som människorna i Lars Noréns pjäser*) – de lever med den vita sot, den smitta som bär till döden, den som Birgitta Trotzig talar om i en av sina dikter.

En humanism som inte längre nyfiket utvecklas är en döende disciplin, vars lärjungar i rädlans högmod adlar intigheten, likgiltigheten, medan de gömmer sina rädsor bakom högdragna miner och överlägset sarkastiska dialoger.

Det defensiva är humanioras värsta fiende, skriver Jan Arnald i en recension av Glänta 1-2, 2005

*) Människorna i Noréns pjäser har gett upp framtiden och lever i en intelligent, skön och grym, dödskamp som på ett lysande sätt speglar vår samtid (jmf. Tolstojns döende ryska överklass)

□

Religioner och politiska ideologier säger att något är sant.

Sanningen om det moraliskt goda och onda är en sanning fastställd av den Gudomliga lagen, en lag som är en universell och objektiv enligt påven Johannes Paulus II som dog 2005 (men det gäller fortfarande, i all framtid och för alla påvar).

□ Vetenskapen säger att något är möjligt.

Om vetenskaplighet krävde att man alltid eller ens för det mesta har rätt så skulle de vetenskapliga kunskapsökande förtvina. Vad som däremot krävs är att man uppriktigt bryr sig om huruvida man har rätt eller fel och är beredd att överge sin position om det finns klara bevis för att den är oriktig, Martin Gustafsson fil dr i filosofi vid Uppsala Universitet.

Vetenskapen har vid en viss tidpunkt aldrig fullkomligt rätt men den har sällan helt fel. Den har som regel bättre chanser att få rätt än ovetenskapliga teorier. Det är därför rationellt att acceptera vetenskapliga teser hypotetiskt. Bertrad Russel, filosof och nobelpristagare

□

Konsten bryr sig varken om sant eller möjligt – konsten är de fria (ibland kloka och ibland galna) idéerna. Konsten pekar på en möjlighet och planterar idéer – sår frön - som andra förhoppningsvis odlar vidare.

Dödssynderna

Under medeltiden var dödssynderna ett återkommande tema i predikningar och i den kyrkliga konsten. (...) I klostren kom undervisningen om dödssynderna att bli ett viktigt inslag i den andliga vägledningen. (...) När man gick för att bikta sig ställde prästen ofta frågan om man begått några av de sju dödssynderna.

Inga-Märta Eriksson, De sju dödssynderna.

De medeltida prästerna frågade ungefär så här: Har du ljugit? Har du hyst avund? Har du visat högmod eller bedrivit otukt? Har du girigt frossat i mat och dryck? Har du lättjefullt känt likgiltighet för synden eller vrede mot Gud?

1.

Jag menar att dödssynderna är synder som förstör människans möjlighet att övervinna sina rädslor och ”att bli det man kan” ett uttryck som Galenskaparnas författare och regissör Claes Eriksson myntade i en radiointervju för ett par år sedan. Dödssynderna skadar alltså bara människan själv och följaktligen har präster ingenting med andra dödssynder än sina egna att göra.

De sju dödssynderna kallas dödsynder eftersom de förstör våra kroppar, våra liv och de skadar vår kärlek till oss själva.

Dödssynderna manifesterar sig som dålig självkänsla och självförtroende, låg självaktning, avsaknad av självinsikt och de närs av dolda rädslor.

□

Själsäkerhet, som vi ofta döljer avsaknaden av självinsikt med, är en attityd och inte synonymt med självförtroende och självkänsla.

Själsäkerhet är ett skådespelande surrogat för gott självförtroende och god självkänsla.

Men den självsäkra imponerar på en omgivning som inte ser skillnaden.

Den goda självkänslan och det goda självförtroendet är inre egenskaper. I den mån de syns uppfattar omgivningen det oftast som ödmjukhet.

2.

Alla dödssynderna innehåller vrede som ett uttryck för självhat – när du agerar i vrede skadar du oftast dig själv.

Dante skrev att dödsynderna föddes ur destruktiv kärlek jag menar att de föds ur rädsla, vrede och för lite mod.

□

Den oförnuftiges liv är otacksamt och oroligt: det riktar sig helt och hållet mot framtiden, sade Epikuros, så levde de också förgäves, oförmögna att någonsin bli mätta, någonsin bli tillfredsställda, någonsin vara lyckliga: de levde inte, de ämnade leva, som Seneca sade, de hoppades leva, som Pascal sade, sedan sörjer de över att de levat eller oftare att de inte levat. Både det förflutna och framtiden fattas dem. André Comte-Sponville, fransk filosof

3.

Vidare skriver André Comte-Sponville då han citerar den holländska filosofen Spinozas syn på dygder: *Det gäller inte att leva alltid, ty det kan man inte, utan att leva väl. Och hur skulle man kunna det utan mod och generositet (...) den egna nyttan är inte den största bekvämligheten, inte heller alltid det längsta livet: det är det friaste livet, det sannaste livet.*

4.

Ingen kan skapa något i lögn, likgiltighet, högmod eller avundsamhet.

Det gäller inte bara de stora begåvningarna; det gäller heller inte bara konstnärer, forskare och idrottare, det gäller alla människor.

För att skapa något som inte är ett fuskverk, stort eller smått, måste man vara sann, modig och kärleksfull gentemot sig själv och det man skapar.

□

I sagorna är alltid den som kallas ful också svag, ond, girig, avundsjuk, lögnaktig eller kall och likgiltig och av det drar vi slutsatsen att den yttre skönheten står för det goda. Vi har lärt oss att tolka sagorna fel. Sagorna berättar inte i första hand om människors utseende; den sköna prinsessan och den vackra prinsen är inte vackra i *Hollywood mening*, men de är sanna, lyhörda och modiga*).

*) sagorna handlar om hur hjältar blir till; alldeles vanliga pojkar och flickor kunde därför få "prinsen/prinsessan och halva kungariket" som metafor för att få allt man kan önska sig - ifall man har mod att bli det man kan.

□

Många människor har likt Kaj i HC Andersens saga Snödrottningen, fått en skärva i ögonen som förvränger verkligheten.

5.

På 1970-talet gjordes en film som hette Bokhandlaren som slutade bada. Filmen var baserad på en novell av Fritjof Nilsson Piraten.

Händelsen i filmen tilldrar sig i början av 1900-talet i en landsortstad och handlar om en bokhandlare som tillsammans med några andra män har en liten badförening.

I föreningen träffas de så fort vädret tillåter, för att bada nakna (det håller damer på säkert avstånd) och för att läsa högt ur en av bokhandlaren medhavd bok.

Badföreningen är deras största nöje i livet.

Bokhandlaren gifter sig med en kvinna som tyvärr visar sig ha ett ytterst tvivelaktigt förflutet. Hustruns bakgrund avslöjas efter en tid. Skandalen är stor och äktenskapslyckan över.

Vid ett av deras dagliga gräl råkar bokhandlarens hustru knuffa till bokhandlaren så han ramlar

mot hustruns heta kamin och får namnet Potifar**) inbränt på sin rumpa. Efter detta är bokhandlarens tid i badföreningen förbi, och hans upprördhet över hustruns förflutna förbyts i hat.

På sin dödsbädd, många, många år senare, berättar bokhandlaren denna sorgliga historia för en präst. Då prästen försöker förmå honom att förlåta sin sedan länge döda hustru innan han själv skall stå inför vår Herre reser sig bokhandlaren från dödsbädden, han drar upp sin nattskjorta,

visar upp sin skrynkliga gammelmansrumpa och säger: *Titta, man kan fortfarande tydligt läsa det.* Prästen betraktar den gamles stjärt och säger: *Det där kan ingen läsa, det är spegelvänt.*

Bokhandlaren, som enbart sett sig i en spegel, inser då att det inte var hans hustru som förstört hans liv utan hans egen oförmåga att se.

**)Egyptisk drabantöverste i Gamla Testamentet vars hustru försökte förföra Josef som var en av patriarken Jacobs tolv söner.

Den gamla bokhandlaren skrattar över sitt förspillda liv, över alla andra människors förspillda liv, och över vår oförmåga att se oss själva ansikte mot ansikte, eller som här, ansikte mot stjärt.

Han skrattar sig in i döden.

Lögn – självbedrägeri

Lögnens motpol är kardinaldygden rättrådighet som betyder att vara rättvis, ärlig och modig.

1.

Egoismen är den själviska egenviljan som avfaller från Gudsviljan enligt Dante:

När egenviljan blir ett med Gudsviljan är man i Gud medan egenviljans högmod är världsaltets stora lögnare, all lögn, all synds urkälla. All lögn, all synds mittpunkt och tyngdpunkt.

□

Den skapande viljan och gör vad du vill viljan kallar den ryska skalden Alexander Blok, det Dante kallade det för Gudsviljan och den själviska egenviljan.

2.

Den enda du aldrig får ljuga för är dig själv.

□

Ingenting är så svårt som att inte bedra sig, skrev Ludvig Wittgenstein och tillade, den är aldrig stor som felbedömer sig själv: som att slå blå dunster i sina egna ögon.

□

Först och främst skall man vara ärlig mot sig själv.

Att ljuga för andra är ingen dödssynd men en människa som ofta ljuger för andra kan lätt börja tro på sina egna lögnar eftersom att skilja på lögnen gentemot sig själv och den gentemot andra är svårt.

□

De flesta människor använder sitt officiella liv som ett visitkort. De visar det för andra och säger: detta är jag. De andra ser kortet och tänker för sig själva: om du vill så! men de flesta människor har ett annat liv också, ett grått liv som lurar i mörkret och plågar oss, ett liv vi försöker gömma som en ful synd.

Federico Garcia Lorca.

□

När passerar en offentlig person gränsen mellan att vara människa och att bli sitt varumärke? frågar sig journalisten Anneli Rogeman med anledning av Gudrun Schymans skatteproblem 2003. Det kunde lika väl ha handlat om Margaret Thatcher, premiärministern som ville vara drottning och som talade om sig själv i Vi-form*), eller många andra presidenter, ministrar, "kändisar" och alldeles vanliga små människor som börjat tro på fantombilder.

*) Vi har blivit farmor

□

Tar man livslögnen ifrån en genomsnittsmänniska, så tar man lyckan från henne med detsamma, sa Henrik Ibsen då han skrev om Hjalmar Ekdal i Vildanden.

Willy Lohman i En handelsresandes död (Arthur Miller) levde i den amerikanska drömmen/västvärldens framgångsdröm – som när den avslöjades krossade honom.

3.

Ofta är det lättare att spela sitt liv än att leva det.

Den som inte älskar eller tycker om sig själv kan aldrig tro att någon annan kan älska eller tycka om henne. Därför förställer hon sig. Om det inte är möjligt för mig att älska en sådan som jag måste jag ändra på det som syns av mig: med smink, med attityd, med livsstil, med kläder, med ägodelar, med uppvisad begåvning, med fina vänner, med höga betyg, med att vara smal eller muskulös eller genom att jämt vara inne. Att alltid vara sådan som omvärlden förväntar sig.

Vi filar och putsar vår utsida, vår fasad i hopp om att dölja de vårtor som finns där inne. Vi gör så bakom kulturen och kunskapens murar, bakom överklassens glittrande fasader, i underjorden bland subkulturerna och i gytjtjan på samhällets botten. Vi skapar en illusion av fulländning, lycka, integritet och mod och vi kamouflerar våra rädslor bakom arrogans, stil eller perfektion.

Men hur lyckad, beundrad, applåderad eller högt betald en människa än blir så kommer hon att vara lika osäker och rädd som förr om inte det hon gör är sant, absolut sant, för henne själv.

Att låtsas vara något man inte är skapar inre osäkerhet. ”Lånta fjädrar” får en inte att växa utan att krympa.

□

Om man inte vill veta vad man är, så är ens skrivande en form av bedrägeri,
sa Wittgenstein och det gäller naturligtvis allt man gör.

□

En fantast förnekar sanningen inför sig själv (...) skriver Nietzsche i *Mänskligt* alltför mänskligt.

1. Är man ärlig inför sig själv och därefter ljuger för andra så har man antagligen en plan.

2. Ljuger man för både sig själv och andra är man en hycklare; en lögnare som har övertygat sig

om att lögnen blir mindre osann om man själv tror på den

3. Ljuger man endast för sig själv är man en dagdrömmare, och därmed också en lögnare.

Endast i de två sista fallen handlar det om dödsynder.

□

Filmen *De utvalda* efter en bok av John Grisham handlar om en jurymanipulator - Gene Hackman, en jurymedlem med en plan att krossa manipulatören - John Cusack + hans flickvän som befinner sig utanför juryn samt en försvarsadvokat som gentemot en vapentillverkare försvarar enskilda medborgare vars anhöriga skjutits ihjäl.

Gene Hackman och John Cusack (och hans flickvän som spelades av en mindre känd skådis och som jag glömt namnet på) ser båda verkligheten i vitöga, men medan Hackman endast ser till egennyttan kämpar Cusack och flickvännen för ett slags moralisk oegennyttia. Försvarsadvokaten (Dustin Hoffman) – idealisten - spelar den principfaste hycklaren. Hoffmans rollfigur inser inte ens i slutet att de var Cusack och flickvännen som besegrade Hackman, han tror att de var hans egna visserligen tappra men hycklande godhet som gjorde det.

Stora skurkar är modiga, insiktsfulla och själviska.

Hjältar är modiga, insiktsfulla och osjälviska.

Hycklare är lögnare även när de kämpar för en god sak.

Den principfaste hycklaren anses god i tider då hyckleriet är synonymt med godhet:

□

Att ha rätt, att känna sanningen och att veta är en god jordmån för lögnen.

Kyrkan som tvingade Galilei att förneka sin kunskap var inte i första hand intolerant utan lögnaktig. Och präster som kallar sig själva kristna och samtidigt följer bibeln absolut ordagrant är naturligtvis också lögnaktiga eftersom Kristus, enligt Bibeln, misstrodde de bibeltrogna prästerna (de som i Judéen för tvåusen år sedan kallades fariséer).

□

Att betrakta politiska problem med ideologiskt färgade glasögon, vilket varenda en av oss gör, är att ljuga för sig själv.

4.

Några funderingar och citat på ämnet lögn som kanske föder en eller annan tanke:

I min omgivning ogillade man lögnen och undvek sorgfälligt sanningen.
Simone de Beauvoir

□

Att ljuga för andra är en oskyldig lek – en tillfredsställelse av fåfängan. Att ljuga för sig själv är alltid att öva våld mot sanningen – ett steg bort från livets krav. Leo Tolstoj

□

(...) hyckleriet har en underbar verkan. Det är en färdighet, som alltid blir respekterad; även när den avslöjas vågar man inte företa sig något mot den.
Don Juan i den franske dramatikern Molières pjäs med samma namn från 1665.

□

Hoppet är en skicklig förfalskare av sanningen, låt klokheten tygla den.
Gracián

□

Jag är en helt vanlig människa, om det inte var för att jag anser det.
Montaigne

Människors mest vanliga önskan är att vara enastående – kanske för att vi alla är så lika, oberoende av kulturer och samhällsklasser.

□

Nästan alla politiska partier bygger sina ideologier på antingen girighet eller avund och måste därför linda in sina budskap i lögn för att kunna presentera det.

□

Staten USA gör anspråk på att vara världsledare, världspolis i en imperial tro på att styrka är liktydigt med rätt.

Jörn Donner, finländsk författare, filmregissör, politiker mm.

□

Rättsliga avtal respekteras bara mellan jämnstarka parter. Annars gäller den överlägsnes rätt, skriver journalisten Rolf Gustavsson efter att ha läst ett avsnitt ur Peloponnesiska krigets historia som handlar om hur Athen invaderar och belägrar den lilla ön Melos i Egeiska havet 417 f. Kr.

□

Vinnaren kan inte göra något fel, och förloraren inget rätt (...) Banjo Paterson,
Riders in the sun

□

Vad är historia om inte en fabel som det råder enighet om? Napoleon Bonaparte

□

Auctoritas, non Veritas, facit legem = Det är auktoriteten inte sanningen som skapar lagen, sade filosofen Hobbes någon gång på 1600-talet.

Och Pascal som levde under samma århundrade tillade: *Eftersom vi inte kunnat ordna det så att det som är rätt också blev starkt har vi fått ordna det så att det som är starkt blev rätt.*

Och på 1900-talet skriver Margret Atwood: (...) *den högsta dygden (...)* avgörs av segraren.

Störst kör först, sade en Göteborgare härom dagen.

□

Lagen är lika för alla, det är förbjudet för såväl fattiga som rika att tigga på gatorna och sova under broarna, skrev existentialismens upphovsman Jean-Paul Sartre (med hänvisning till Anatole France).

En fri människa ljuger när det gagnar henne själv. Men aldrig för sig själv, skrev Sartre också.

Jean Paul Sartre menar att lögn inför sig själv förräder en väsentlig dimension hos varje mänskligt medvetande.

Lögnen hindrar människan att på ett absolut sätt sammanfalla med sig själv.

□

I en diktatur vet man att man är manipulerad, vilket ger stor frihet i tanken. I det demokratiska samhället tror man att man inte är manipulerad vilket gör att inte ens tanken är fri, låter den franska författaren Maurice Joly den politiska analytikern Machiavelli säga i boken "Dialog i dödsriket", skriven 1864.

□

Den totalitära regimens ideala undersäte är varken den övertygade nazisten eller den övertygade kommunisten, utan den människa för vilken distinktionen mellan fakta och fiktion och distinktionen mellan sant och falskt inte längre existerar.

Hannah Arendt, tysk/judisk/amerikansk filosof.

□

Enligt den franske kulturteoretikern Jean Baudrillard kännetecknas vår samtid av att gränserna mellan det verkliga och det artificiella upplöses. *Vi lever i ett bildbrus som sakta men säkert urholkar skillnaden mellan verkligt och överkligt. Att vara och att göra kontra att uppleva*

□

En av de bärande idéerna i Hitlers politik var att bygga luftslott och han fick med hjälp av dessa med sig alla dem som inte kunde/ville skilja på dröm och verklighet. Hitler "luftslottsväg" gick till ett fantasiland*) där alla som följde honom skulle bli lyckliga.

Människor valde inte Hitler för att de var nazister utan för att de ville leva i hans luftslott.

*)Landet bortom Regnbågen, Schlaraffenland, De religiösa paradisen, det klasslösa

eller det jämlika samhället etc. etc., det är inte första gången i historien människor föredrar att tro på en drömvärld framför den verkliga ?

□

...) om man ägnar sig åt illusioner istället för funderingar, kan man njuta mer av livet. Med den sorglösa njutningsmänniskan i tankarna prisar de moderna socialpsykologerna nu plötsligt människans förmåga till bortträngning (...) Säkert är att individuella illusioner kan övergå i kollektivt självbedrägeri. På samma sett som vi inbillar oss att vi har kontroll över våra liv, så inbillar vi oss också saker ifråga om samhällets och omvärldens framtid.

Ursula Nuder i Vår tids egoism.

5.

För den som har en känsla av att människans tillvaro överhuvudtaget är präglad av lögn, sken, och okunnighet, bör det ju inte vara en omöjlig tanke att själva osanningen kunde vara livs befordrande och livsuppehållande. Vi befinner oss alltså bortom gott och ont.

Skriver Nietzsche i "Bortom gott och ont".

Ulv i fårakläder

*Det sägs att rätt till frihet gäller slaget,
men trälar står mot trälar, noga taget.*

Mefistofeles i Goethes "Faust"

På den stora slätten nedanför skogen dansade vargarna varje dag så som de gjort så långt tillbaka i tiden som någon kunde minnas.

De andra djuren i skogen fick bara titta på när vargarna dansade, de fick på inga villkor vara med i dansen.

För de små djuren var inte detta något problem men rävarna som också var vackra rovdjur önskade inget högre än att få dansa med vargarna på slätten.

Problemet var att vargarna ville ha slätten för sig själva. Rävarna blev nesligen bortkörda så fort de försökt tränga sig in och detta trots att rävarna helt säkert visste att deras rätta plats var i

dansen. Deras uppgift var inte, som de andra små djurens, att passa upp vargarna, rävarna var fria rovdjur med fria rovdjurs rättigheter.

De försökte hålla till i utkanten av slätten där de knappt syntes men det hjälpte inte - de blev jämt bortkörda. Och att slåss med vargarna var det inte tal om; vargarnas tänder var långa och vassa och deras kroppar starka och smidiga.

Här hjälpte bara list och för den saken behövde de få de andra djuren med sig, framför allt kaninerna och mössen.

Visserligen är kaniner och möss små och svaga och till synes inte mycket

att ha men de är också otroligt många. Deras styrka låg i det stora antalet, i mängden.

Frågan var hur man skulle kunna förmå kaniner och möss att hjälpa rävar? Rävarna var ju precis som vargar rovdjur, de åt möss och kaniner.

Varför skulle kaniner och möss hjälpa rävarna?

Om man kunde lova dem något som verkade fint, tänkte rävarna. Eller om man kunde lura i dem att det var för deras egen skull. Om man kunde få dem att tro att alla vinner på att rävarna får lov att dansa med vargarna. Om man kunde få dem att tro att om rävarna får det bättre så får även de mindre djuren det bättre. Möss och kaniner är ju inte särskilt klyftiga så det borde kunna gå.

- Hararna som levde med kaninerna var jämt ute och sprang i skogen och aldrig fick kaninerna följa med. Det är inte bara vargarna som är ogina och själviska, hararna är minsann likadana, sade rävarna till kaninerna.

- Men, svarade kaninerna, - hararna har ju så mycket längre bakben än vad vi har så de kan hoppa ända bort till Österbygård för att stjäla morötter som de sedan tar med sig hem till oss.

- Och hur många äter de själva tror ni, sade rävarna insinuant. - De lurar er, de äter morötter och springer omkring i skogen fria och glada, medan ni går här hemma och betar gräs.

En av kaninerna, Greta, höll med rävarna och sen dröjde det inte länge förrän kaninerna kände sig missnöjda och illa behandlade.

Harar och vargar, det vet man väl hur de är, sade de och snart grälade alla kaniner med hararna som en och en fick lämna boet.

Ibland kom de och hälsade på men då blev det bara gräl och bråk.

- Där ser ni hurudana de är, sade Greta, bara bråkar gör de och stampar med benen. De är ena riktiga bråkstakar, skönt för oss att vi blivit av med dem.

De andra kaninerna höll med även om det kändes tomt någonstans i magtrakten men det var väl bara gasbildning på grund av den nya dieten.

Till mössen sade rävarna: - Titta på sorkarna; jämt är de borta och gräver nya gångar, till glädje för ingen annan än sig själva?

- Det är för att vi alla skall få plats och kunna springa omkring på vintern när det är kallt ute, svarade mössen.

- Och, sade rävarna, - vilka är det som springer mest i de gångarna? Sorkarna så klart! Och när de inte springer runt och roar sig äter de upp säden som ni har samlat in.

Mössen hade svårt att komma på något att säga emot och förresten var det en modig och talför mus, Gunhild hette hon, som höll med rävarna och då var det kanske bra och rätt, fast det inte riktigt kändes så först.

Snart grälade sorkar och möss och skyllde allt som var fel på varandra, när vintern kom sprang sorkarna runt i sina gångar med hungriga magar och i sina pyttesmå hål satt de frysande mössen stilla och åt.

Gunhild och rävarna sade att det var mycket bättre nu, och då var det väl

så och var det inte det så var det i alla fall sorkarnas fel.

Nu höll de små mössen med om att sorkar var precis som vargar och harar, de tänkte bara på att roa sig och ha det gott, aldrig tog de något ansvar.

Men om bara rävarna fick dansa på slätten så skulle vargarna tvingas bry sig om andra än sig själva. Det skulle harar och sorkar ta lärdom av och så skulle de bli mindre själviska och på så vis skulle alla få det mycket bättre, rävar, vargar, harar, kaniner, möss och sorkar.

När väl alla hade förstått det kunde revolutionen starta.

Frihet, Jämlikhet och Solidaritet löd slagorden; nästan som i den franska revolutionen.

Det kunde bara sluta på ett sätt, vargarna fick ge sig, mot så många av skogens djur kunde de inte slåss.

Vem skulle förresten passa upp dem om de små djuren strejkade. Blev de tvungna att göra allt själva så var det ju ändå slut på dansen för deras del, inte ens vargar kan sköta hushåll, ungar och skaffa mat samtidigt som de dansar.

Till att börja med fick rävarna en liten plätt av slätten att dansa på, men snart fick de lite till och så lite till och till sist dansade rävarna varje dag med vargarna på slätten. Deras rödskimrande pälsar blandades med vargarnas grå och äntligen kände sig rävarna nöjda och lyckliga.

Alla de andra djuren i skogen gladdes med dem. Själva drömde de inte om att dansa med vargar. Är man ett litet morots- och sädätande djur skall man inte dansa med rovdjur, dem skall man hålla sig borta från. Det visste de av bitter erfarenhet.

Men Gunhild och Greta dansade på slätten utan att någon skadade dem och snart förstod de små djuren varför. Under Gretas kaninskinns och Gunhilds grå muspäls stack det fram yviga granna rävsvarsar.

- Tänk, sade de små djuren, - tänk att vi lät oss luras så.

När allt blev lugnt igen började de små djuren fundera; det kanske inte alls var så att kaniner klarar sig bättre utan harar och att möss klarar sig bättre utan sorkar. Det var kanske precis tvärtom, det var kanske precis som det kändes innerst inne; att klarar sig kanske man gör, men inte bättre.

Kaninerna saknade morötterna, hararna saknade det varma boet, mössen saknade gångarna och sorkarna säden.

Det är oftast lättare för små djur om de hjälps åt.

När rävarna fått som de ville återgick allt så småningom till det gamla, mössen samlade säd, sorkarna byggde gångar, hararna stal morötter, kaninerna byggde varma bon och rovdjuren dansade på slätten medan de mindre djuren passade upp dem.

6.

Jan Guillou lanserade en gång i en politisk debatt något han kallade för moderaternas hästskitteori: Ju mer havre hästen får att äta, desto mera havrekorn finns det kvar i skiten för fåglarna att picka i sig.

Liknande teorier hävdas av en del ”vi vill ha makten i samhället” femi-

nister och deras problem blir det samma som moderaternas nämligen att inbilla ett antal bofinkar att de blir hästar bara de lär sig gnägga.

□

Solidaritet är ingen dygd, skriver André Comte-Sponville i boken Liten avhandling om stora dygder, och fortsätter: *Solidarisk lönepolitik fungerade så länge som det låg i alla arbetares intresse att slåss tillsammans.*

Solidaritet är inte oegennyttiga, tvärtom det är egennyttiga; för våra gemensamma intressen slåss vi. När lönerna blev differentierade, när de olika grupperna i fackföreningen fick olika mycket makt så försvann den gemensamma grunden - solidariteten. Att vi alla skulle vara solidariska, det vill säga alla ömsesidigt beroende av varandra är fel. På vilket sätt gör din död mig mindre levande? På vilket sätt gör din fattigdom mig mindre rik?

□

Solidaritet är inte medkänsla, annat än med den egna gruppen.

Kåranda eller kollegial är lika med solidaritet.

Det kanske finns för mycket solidaritet i vårt samhälle; solidaritet tjuvar emellan och solidaritet mellan makthavare och mellan dem som borde vara konkurrerande företag. Solidaritet mellan dem som äger mycket och mellan dem som inget äger.

Det var på dem som inget ägde som det socialdemokratiska folkhemmet byggdes. Men när några började äga mer än andra försvann intressegemenskapen och solidariteten.

Naturligtvis, det är dess natur.

□

Solidaritet slirar mer och mer mot betydelsen: jämlikhet, rättvisa och generositet. *Men, en sådan slirning bottnar i oärlighet och feghet och är en skapelseprodukt född ur en symbiotisk förenig av politiker, byråkrater och journalister*, skriver Andre Comte-Sponville och fortsätter; *att försöka omvandla solidaritet - intressegemenskap - till dygd är ett brott mot dygden. Visserligen har alla på jorden gemensamma intressen ur ekologisk synvinkel men knappast ur ekonomisk. Tredje världens fattigdom är en förutsättning, direkt eller indirekt, för västvärldens rikedom.*

Alltså är det inte solidaritet som de svältande i U-länderna behöver, eftersom vi saknar en ekonomisk intressegemenskap, det är rättvisa och generositet.

□

Större social spridning bland kvinnor är en förutsättning, direkt eller indirekt, för ett jämlikare samhälle. Därför är det inte solidaritet som de ensamstående, lågutbildade mödrarna i trista förorter behöver - det är rättvisa och generositet.

Rättvisa och generositet är dygder och räknas bara om vi själva menar att det är viktigt och riktigt. Vilket vi sällan gör.

□

Som jag ser det går en skiljelinje mellan makt och maktlöshet. Fler kvinnor än män känner sig visserligen maktlösa i dag, men de gör dem knappast

solidariska med alla kvinnor i ett kollektiv där en del har ganska mycket makt och andra ingen alls.

□

Med ordet solidaritet slår man blå dunster i ögonen på dem som begär rättvisa.

□

Det finns två typer av idealister (...). De som tror att ändamålen helgar medlen och de som förblir medvetna om att dessa medel kommer att vanhelga de allra noblaste mål. Viktor Frankel.

□

Jag skulle vilja säga: Medlen är egentligen allt. Sådana medlen är blir målet.
Gandhi

Mellan medel och mål råder inget dialektiskt (spel mellan motsatser) förhållande. *Det finns ingen klar skiljelinje mellan mål och medel. Förverkligande av målet står i nära överensstämmelse med medlens förverkligande. Det är ett förhållande som inte har några undantag.*

Den norske ekosofen Arne Naess tolkar Gandhi

7.

Innan den socialliberala revolutionen på 1900-talet fanns i samhället en tydlig maktfördelning mellan kvinnor och män. Kvinnor hade sin maktplattform i familjen och en del av männen (ca 7% brukar man säga) sin i samhället. De övriga männen försörjde sina familjer (likt arbetsbin).

Arbetsbina lurades med arvsrätt (ytterst få hade något att ärva) och en outtalad acceptans för diskret promiskuitet (för de allra flesta en ouppnåelig men upphetsande fantasi) men i ett samhälle där den officiella moralen sade ingen sex utanför äktenskapet gav den promiskuösa acceptansen dem en illusion av frihet och makt och med detta lät de flesta sig nöjas. Varken mannen eller kvinna hade makt att upplösa familjen – familjebanden var heliga och livslånga!

När familjen som oupplöslig institution försvann förlorade kvinnan sin maktbas och blev ett utbytbar bihang (bidrottningen förvandlades till bihustru) utan ekonomisk trygghet, medan mannens liv fortsatte som tidigare; några få hade makt i samhälle medan de flesta endast var arbetsbin. Skillnaden för arbetsbina blev att deras s.k. överlägsenhet och makt inte längre enbart var inbillad – bihustrun var helt beroende av mannen och hennes oförmåga att försörja sig var som ett Damoklessvärd över hennes huvud; skilsmässa betydde oftast ett liv i misär för kvinnor och barn.

Total obalans mellan kvinnor och män rådde under nittonhundrafemtio- och sextiotalet (hemmafruarnas decennier i Sverige).

En del som strävar mot jämlikhet mellan könen anser att det viktigaste är att sjuprocentarna skall bestå av hälften kvinnor/hälften män – att lika många kvinnor som män har makt i samhället. Men för de flesta är det ännu viktigare att alla kvinnor återtar makten över sina liv främst genom att kunna försörja sig själv och därmed slippa vara hjälplösa bihang.

□

Kanske är känslan av makt viktigare än makt för att man ska må bra – i så fall har tjänare en viktig funktion för att få kvinnor och även män utan samhällelig makt att må bra. För att känna makt utan att ha någon maktposition i samhället behöver vi pig- och drängrabatter så alla som tillhör medelklassen har råd med åtminstone ett par tjänstejon.

Klassamhället är öppet på väg tillbaka (detta skrevs medan sossarna fortfarande hade makten – och med det menar jag att framtidsscenario som jag ritat upp är oberoende av vilka som regerar) med en stor medelklass + en liten överklass och dessutom en ganska stor underklass vars samhällsfunktioner dels kunde vara att tillfredställa den stora medelklassens maktbehov (som tjänstefolk och som upppassare i serviceyrken) och dels att fungera som varnande exempel.

□

De lägsta socialgrupperna har att välja mellan att vara tjänare eller lösdrivare.

Någon förlorar alltid och i detta fall blir det underklassens kvinnor och män. De som lärt sig att böja ryggen arbetar i servicesektorn medan andra blir kriminella plus att ganska många bara ger upp och somnar in på A-lagsbänken drömmande om hur det borde ha varit.

Tjänstefolket kommer att känna sig förmer än lösdrivarna och kommer därför att tycka livet är rätt uthärdligt, det kunde varit värre.

Lösdrivarna, människor som på olika sätt och av olika anledningar ställt sig utanför samhällets system kommer att leva luffarliv, göra revolt som terrorister eller bli tjuvar som stjälar från dem som har något att stjäla från. Och A-lagarna, de som, för att slippa ta ansvar för sina liv, accepterar samhällets kontroll och försörjning på en livsuppehållande nivå, fortsätter att antingen drömma sig in såpavärldar framför TV:n ätandes chips och dip eller att supa och knarka ihjäl sig.

Likgiltighet – utan liv

Likgiltigheten bekämpas i första hand med kardinaldygden mod.

Mod är att våga även när man är rädd - att sakna rädsla är likgiltighet eller känslolöshet, som är det döda, kalla tillstånd man befinner sig i när man inte orkar känna rädsla och förtvivlan.

□

Jeff Needle, en Vietnamveteran berättar: ”Något mycket sorgligt hände oss alla medan vi var där. Gradvis så att ingen riktigt lade märke till det, började vi se på dödade och förluster med känslolöshet.” Detta sker därför att det mänskliga medvetandet inte kan gripa så mycket lidande och överleva.

Anita Goldman i Aftonbladet 6 oktober 2001

□

I filmen om Albert Speer, Hitlers arkitekt och krigsminister, ställer Speer frågan om man kan vara skyldig då man vänt sig bort? Den som vänder sig bort vet ju de facto inte vad som händer!

I slutscenen när Speer på 1970-talet är döende och hallucinerar ger Hitler honom svaret: *Ingen vänder sig bort i ett tomrum; att vända sig bort är att veta.*

1.

Det vi kallar gamla folksagor var vanligen antingen sedelärande eller så handlade de om människans utveckling.

Även HC Andersens (1805-75) sagor handlar oftast om människans psyke och/eller om etiska modeller. HC Andersens sagor är dock lättare att förstå än urgamla folksagor eftersom han skrev sina berättelser för mindre än 200 år sedan. Den fule ankungen som handlar om att hitta sin egen plats i livet har tröstat många missförstådd tonåring och hjälpt henne/honom att våga stå på sig och bryta upp från den ända rätta vägen för att leta efter sina egna stigar i livet. Den fule ankungen är vad man kallar sedelärande. Andersens saga om Snödrottningen handlar, som jag tolkar den, främst om människans utveckling – de olika figurerna i sagan är då olika aspekter av en människas psyke. Här är Kaj, efter mötet med Snödrottningen, likgiltigheten och Gerda modet som krävs för att övervinna likgiltigheten. Av den ”snälla” häxan i körsbärsträdgården låter sig Gerda/modet förtrollas och sinkas i ljuva dagdrömmar under en tid men sedan gör hon det som måste göras. För att lyckas får hon hjälp av den tuffa rövardotter och de visa gummorna i Lappland – alla olika aspekter av psyket.

□

Liggiltigheten är en vit sot, en smitta, en sjukdom som går till döden (...) skriver författaren Birgitta Trotzig.

Snödrottningen av HC Andersen (i förkortning)

Det var en gång en fruktansvärt elak ovätte. En dag lyckades han förfärdiga en spegel som återgav allt gott och vackert som fult och värdelöst medan det onda och fula framträdde skönt och attraktivt. En dag föll spegeln i gatan och slogs sönder i en miljons miljarder små bitar. Varje bit var mindre än ett sandkorn och de små skärvorna flög ut över hela världen. När en människa träffades av en sådan skärva kunde den antingen fastna i ögat och förvrida synen på henne så att allt hon såg blev fel och falskt eller också fastnade skärva i hjärtat som då frös till en isklump. Ovätten skrattade tills det gjorde ont i hans revben, så förtjust var han, och nu skall du få höra hela historien.

I en stad levde två fattiga barn som älskade varandra som om de varit syskon. Pojken hette Kaj och flickan Gerda. De bodde grannar i varsin vindskupa uppe på ett tak. På somrarna lekte de ute på taket och planterade rosor i två lådor som de snickrat ihop.

På vintrarna när de inte kunde leka ute var de oftast hemma hos Kaj som bodde hos sin gamla farmor. Kajs farmor berättade sagor för dem och en dag berättade hon om Snödrottningen som varje år kommer med frosten och snön. Vid midnatt flyger hon genom städernas gator och kikar in i fönstren och då fryser fönsterrutorna igen och bildar vackra stjärnmönster.

Samma kväll som Farmodern berättade om Snödrottningen tittade Kaj ut genom fönstret. Det snöade ute och en snöflinga fastnade på en av blomlådorna på taket. Snöflingan växte till en vacker kvinna klädd i finaste flor. Hon var helt av is och ändå levde hon. Hennes ögon glittrade som två klara stjärnor men det fanns inget lugn och ingen värme i dem, hon tittade in genom fönsterrutan och nickade åt Kaj som blev rädd och snabbt kröp ner i sin säng.

Nästa dag var det hård frost ute.

Även om vintern var ovanligt lång och kall det året så tog den ändå slut en dag och därefter kom våren och sommaren med värme och doftande rosor.

En dag när Kaj och Gerda satt och tittade i sina bilderböcker ropade Kaj till: ”Aj, det var något som stack till i hjärtat, och så har jag fått någonting i ögat.”

Det var en av trollspegelns små tunna skärvor. Kaj hade fått ett splitter i ögat vilket gjorde allt gott till fult och allt ont och kallt till vackert samt ett splitter i hjärtat som började frysa till is.

Det första som hände var att han blev irriterad på Gerda som han tyckte var barnslig, dum och ful, därefter rev han sönder rosorna som han tyckte var maskätna och förkrympta.

Leka med Gerda ville han inte längre och heller inte lyssna till sin farmors sagor. Det enda som roade honom var att reta och förlöjliga andra människor.

Så gick sommaren och snart var det vinter igen.

En vinterdag tog han sitt förstoringsglas och studerade snöflingor genom det.

”Titta i glaset Gerda, se så regelbundna snöflingorna är. De är mycket vackrare och intressantare än riktiga blommor, var och en av dem är fulländad eftersom de alla är gjorda efter samma regel. Om de bara inte smälte!”

En morgon kom Kaj ut med sina varma vantar på och sin kälke hängande över skuldran. Han ropade till Gerda: ”Jag går till torget och leker med de andra pojkarna.” Och så gick han.

På torget brukade de djärvaste pojkarna binda fast sina kälkar vid böndernas kärror och hänga efter dem en bit.

Just denna dag körde en ovanligt stor vit släde in på torgplatsen, i släden satt en gestalt klädd i en kappkrage av fluffigt vitt skinn och med vit pälsmössa.

Släden körde två gånger kring torget och Kaj band fast sin kälke bakom den och så susade de iväg.

Kusken vände sig mot Kaj och nickade vänskapligt som om de kände varandra sedan tidigare. De körde ut ur staden och snön började falla tätt. Nu löste Kaj snabbt upp repet för att komma loss från släden men hans kälke hängde kvar och susade fram som buren av en vind.

Snöflingorna blev större och större tills de såg ut som vita fåglar. Helt plötsligt stannade den stora släden och gestalten som körde den reste sig upp. Det var en lång och mycket vacker, kvinna, hennes pälskappa och hättan var av snö.

Det var Snödrottningen.

Hon drog Kaj intill sig i släden och lade sin kappa över honom. Han kände det som om han sjönk ner i en snödriva.

”Fryser du nu?”, frågade hon och kysste honom på pannan. Kyssen var kall som is och gick enda ner till hjärtat, som redan till hälften var en isklump. Så kysste Snödrottningen Kaj en gång till och då glömde han totalt bort Gerda, farmodern och alla där hemma. ”Nu får jag inte kyssa dej mer”, sa hon, ”för annars kysser jag dej till döds.”

Sedan flög de åstad över skogar och sjöar, över hav och land. Runt dem visslade den kalla vintern, vargarna ylade och snön ven. Men högt uppe sken månen stor och klar.

Greta saknade Kaj hela vintern och när våren kom bestämde hon sig för att leta efter honom.

Hon gick ner till floden och steg ombord på en liten båt som låg där. Strömdraget förde båten förbi träd och ängar tills hon kom till en stor körsbärsträdgård där det låg ett litet hus med halmtak.

En gammal gumma med en blommig hatt kom ut ur stugan och drog in båten till stranden.

”Kom in och förtälj mej vem du är och om hur du hittade vägen hit”, sa gumman.

Då berättade Gerda om allt som hänt och frågade om gumman sett Kaj. Det hade gumman inte gjort, men hon bad Gerda stanna kvar i körsbärsträdgården bland blommorna och vänta på Kaj som säkert skulle komma så småningom.

Gerda följde med den gamla kvinnan in i stugan. Där kammade den gamla hennes hår med en förtrollad guldkam och fick flickan att helt glömma bort Kaj.

Gumman var en snäll häxa som ville att Gerda skulle stanna kvar hos henne och därför gick hon ut i trädgården och svepte sitt trollspö över den så alla rosenbuskar försvann. Häxan var rädd för att ifall Gerda såg rosorna så skulle hon minnas sina egna i blomsterlådor på taket där hemma och då skulle hon också minnas Kaj.

Varje blomma i häxans trädgård hade en saga att berätta och Gerda lyssnade till sagorna hela dagen och på natten sov hon i en vacker säng med röda sidenkuddar och drömde samma sagor som hon lyssnat till under

dagen. Nästa dag lekte hon åter igen bland blommor och körsbärsträd och fick höra ännu fler sagor, och nästa och nästa...

En dag fick hon syn på gummans solhatt på vilken det fanns en ros. ”Men varför finns inga rosor i trädgården”, frågade Gerda och sprang runt i trädgården och letade. Då hon inte hittade några satte hon sig ner och grät. Precis där som hennes tårar föll hade tidigare stått en rosenbuske och den växte snabbt upp igen när Gerdas varma tårar vätte jorden. Gerda kysste rosorna och tänkte på dem där hemma och med dem tänkte hon på Kaj.

”Vad har jag gjort, jag skulle ju leta efter Kaj”, sa den lilla flickan

Hon sprang iväg på sina bara fötter och även om ingen kom efter henne fortsatte hon att springa. När hon äntligen stannade upptäckte hon att här utanför trädgården var sommaren förbi.

”Å kära nån, vad jag fördröjt mig”, sa Gerda. ”Det är redan höst, jag har inte tid att vila och så sprang hon iväg på såriga fötter medan det blev kallare och kallare.

När det började snöa träffade hon på en gammal kråka som trodde sig veta att Kaj skulle gifte sig med en prinsessa som bodde i ett slott i närheten.

När Gerda med kråkans hjälp kom dit visade det sig att det var en annan pojke men Gerda fick en guldvagn av den snälla prinsessan och reste vidare.

Hon kom till en mörk rövarskog. När skogens rövare fick syn på den gyllene vagnen störtade de fram och ropade: ”Guld, guld!”

De grep tag i hästarna, slog ihjäl kusken, lakejerna och postiljonerna och släpade ut Gerda ur vagnen.

”Hon är mullig och mör, henne skall jag äta upp”, sa rövardrottningen och drog sin långa kniv som glänste fasansfullt.

”Du får inte döda henne”, skrek hennes lilla dotter. ”Hon skall leka med mej. Hon skall ge mej sin muff och sina fina kläder och så skall hon sova i min säng.”

Den lilla rövarflickan var lika stor som Gerda men både starkare och robustare. Hon slog armarna kring Gerda och sa: ”De ska inte döda dej så länge du inte är stygg. Är du en prinsessa?”

”Nej”, sa Gerda och så berättade hon allt som hänt henne och om hur mycket hon älskade Kaj.

Rövarflickan såg mycket allvarligt på henne och nickade i det hon sa: ”De får inte döda dej om du också är stygg, för i så fall dödar jag dej hellre själv.”

Den lilla rövarflickan förde Gerda till ett hörn av rövarnas läger, där de lade sig ner och sov tillsammans.

På kvällen hörde Gerda, som hade svårt att somna, skogsduvorna berätta om Kaj som fanns i Snödrottningen palats någonstans i Lappland eller vid Nordpolen.

På morgonen berättade hon för Rövarflickan om vad hon hört berättas.

Rövarflickan vände sig till fjällrenen och frågade om den visste var

Lappland låg och det visste den naturligtvis.

”Hör på!” sa då Rövarflickan till Gerda. ”Du ser att alla rövarna är borta. Det är bara min mor som är kvar och hon kommer att somna mot eftermiddagen – då skall jag göra något för dig.”

När modern fallit i sömn gick Rövarflickan till renen och sade: ”Jag skall ge dej fri om du kan springa till Lappland med Gerda, men du måste skyn-da på och bära henne ända till Snödrottningens palats för där finns hennes lekkamrat.”

Re-nen tog luftsprång av glädje. Rövarflickan lyfte upp lilla Gerda och band fast henne i sadeln. ”Du måste ha på dej dina pälsstövlar”, sa hon, ”för det kommer att bli kallt, men din muff behåller jag för den är skön. För att du inte skall frysa om händerna får du istället min mors stora pälsvantar”.

Gerda grät av glädje.

”Sätt inte upp ett sådant ansikte”, sa den Rövarflickan. ”Du måste se lycklig ut! Och här har du två bröd och en korv.

Provi-ant-er band fast på renen och Rövarflickan öppnade dörren och körde in alla de stora hundarna. Så skar hon loss renen och sade till den: ”Spring iväg nu och tag noga vård om den lilla flickan!”

Re-nen flög över marken och genom den stora skogen så snabbt den bara kunde.

Vargarna ylade, korporna kraxade, himlen flammade.

”Det där är mitt kära gamla norrsken”, sa renen om norrskenet. Så sprang den ännu fortare genom dag och natt, och till slut var de i Lappland.

De stannade vid ett ynkligt lite hus. Taket vidrörde nästan marken och dörren var så låg att de måste krypa in och ut.

I stugan fanns en gammal lappgumma som kokade fisk över en oljelampa. Renen berättade Gerdas historia för gumman eftersom Gerda frös så hon inte kunde tala själv.

”Å, din arma varelse”, sa lappgumman, ”du har långt kvar att åka. Först måste du resa över hundra mil in i Finland. Men när du ser Snödrottningens bengaliska eldar är du nära hennes palats. Jag skriver några ord på en torkad klippfisk, för jag har inget papper, fisken skall du ge till den finska gumman som bor i ett pörte nära palatset. Hon kan ge dej bättre anvisningar än jag”.

Så bar det av igen. Hela natten flammade norrskenet och sedan kom de till Finland och knackade på finngummans skorsten, för dörr hade hon inte.

Inne i huset var det varmt och gumman läste vad som stod på klippfischen.

Så berättade renen Gerdas historia och bad gumman att ge Gerda tolv mans styrka.

”Tolv mans styrka”, sa gumman, ”det skulle inte förslå långt”, och så förklarade hon hur glassplittret som Kaj hade i ögat och hjärtat påverkade honom. Om inte de kommer ut, kan han aldrig bli fri, då behåller

Snödrottningen sin makt över Kaj.”

”Men kan du inte ge Gerda något som ger henne makt över Snödrottningen?” Frågade renen

”Jag kan inte ge henne större makt än hon redan har. Ser du inte hur stor den är? Ser du inte hur människor och djur måste hjälpa henne när hon vandrar ut i den vida världen på bara fötter? Om hon inte själv kan betvinga Snödrottningen och själv kan ta bort glassplittret från Kaj , så kan ingen det.

Gumman gav anvisningar om vägen och så lyfte hon upp Greta på renens rygg och så bar det iväg.

Vid Snödrottningens palats satte renen ner Gerda som glömt sina stövlar och handskar hos finngumman.

Barfota sprang Gerda genom snön så fort hon bara kunde. Ett helt regemente av gigantiska snöflingor kom emot henne, men de smälte när hon rörde vid dem.

Hur hade då Kaj det?

Snödrottningen var inte hemma i sitt slott och Kaj var nästan blå och svart av köld, men han kände det inte, ty drottningen hade kysst bort hans känsel och hans hjärta var en isklump.

Han satt och plockade med några vassa, flata isbitar och sökte få dem att passa samman. Han tyckte att de alla var underbart vackra, men det var på grund av glassplittret i han öga. Han passade samman dem i många olika former men vad han ville var att få dem att stava ordet ”Kärlek”. Snödrottningen hade sagt till honom: ”Om du kan stava det ordet blir du fri.”

Men han kunde inte hur han än försökte.

Medan han prövade olika kombinationer kom Gerda in i salen.

Hon fick syn på Kaj, kände igen honom, slog armarna om hans hals och ropade: ”Kaj, kära Kaj, så har jag hittat dej till sist.”

Men Kaj satt alldeles stilla och kall. Då grät Gerda och hennes tårar rann ner för hans hals och töade upp hans hjärta samt sköljde ut spegelglasskärvan. Han såg på henne och brast i gråt så även glassplittret i hans öga rann bort. Nu kände han igen Gerda och frågade: ”Var har du varit så länge och var har jag varit själv?”

Gerda och Kaj kramades och kysstes och isbitarna på golvet bildade ordet kärlek. Så tog de varandras händer, lämnade Snödrottningens palats och gick fria ut i världen.

2.

Motsatsen till godhet är ofta likgiltighet - eftersom den likgiltiga inte känner det lidande hon skapar kan hon bli hur ond som helst.

□

Den svåraste rollen för en skådespelare är ”den goda” och bara några få klarar av det.

Så här skriver Anita Goldman i ett öppet brev till Lars Norén 1999:

Grundaren av Living Theatre, Judith Malina, brukade säga att konstens svåraste och viktigaste uppgift, var att göra det goda intressant. Och Simone Weil, den franska filosofen, skrev i Tyngden och nåden att "Det fantiserade onda är romantiskt och rikt på omväxling, det verkligt onda är grått, enformigt, ödsligt, tråkigt; det fantiserade goda är tråkigt, det verkligt goda är alltid nytt, sällsamt, hänförande."

Ovanstående citat tycker jag är viktigt i en värld där ständigt mindre erfarna eller mindre begåvade skådespelare får göra rollen - den mångdimensionella goda människan och i brist på förmåga spelar ängsliga istället, medan de begåvade skådespelarna gör den betydligt enklare rollen - den endimensionella onda människan.

□

Likgiltigheten föds ur de rädslor som vi inte lärt oss hantera.

Strindbergs Fröken Julie i regi av Mike Figgis handlar delvis, som jag tolkade den, om människorna i Västvärlden kontra människorna i U-länderna. Fröken Julie, den västerländska människan: bortskämd, rik och "cool" (likgiltig för andras smärta). Betjänten Jean, en man från den andra delen av världen: född i armod, fattig, obildad, stenhård, likgiltig för både sin egen och andras smärta och självklart beredd att lura den bortskämda Julie.

När man jämför dessa två blir fröken Julie den på sätt och vis goda - den man kan känna igen sig i, och Jean den onde - den som skrämmer oss. Visserligen är olikheterna i fröken Julies och Jeans bakgrunder orättvisa och visserligen är fröken Julie arrogant i sin självklara överlägsenhet men vi uppfattar henne ändå inte som ond. Julie känns som en munbit för rovdjuret Jean och sympatierna stannar hos henne *) då Jean uppenbarligen kan bli hur hänsynslös och skrämmande som helst, scenen när han dödar grönfinken låter oss ana det okontrollerade hatet, vreden och våldet som Julie skulle kommit att utsättas för om hon lagt sitt liv i hans händer.

Julie ger ett intryck av att känna medlidande eftersom hon faller känslösamma tårar, Jean däremot visar inget låtsat medlidande. Jeans vrede känns mycket mer otäck och skrämmande än fröken

Julies likgiltiga tårar eftersom vi är vana vid att människor uppför sig väl och låter vänliga även när de egentligen inte är det.

*) utom då hon är arrogant och nedlåtande. Det är viktigt att uppföra sig väl och diskret och inte stoltsera med sin makt; är man bara väluppfostrad (och vältalig) kan omvärlden intala sig att makten inte existerar och ifall den ändå gör den så har den i alla fall god smak och stil - att god smak är viktigt visste som bekant även nazisterna

□

Om det finns en plats i Dantes helvete för dem som Olof Palme kallade för Diktaturens kreatur så tror jag att de som menar att flyktingbarn självdör för att lura svenska byråkrater, hamnar där. Orden kan tyckas hårda men utan människor som av likgiltighet och rädsla låter offren bära skulden

hade Auschwitz, Treblinka med flera koncentrationsläger aldrig kunnat bli till. Retoriken idag liknar också i mycket hög grad den man på 30 och 40-talet använde när man nekade förföljda judar från Tyskland en fristad här... när historien upprepar sig är det alltid i ny förklädnad.

Vi borde ställa oss frågan varför barnen blir sjuka. Vi borde ha modet att våga forska i ämnet även om bilden av oss själva inte kommer att vara smickrande.

Jag vet inte orsaken men en god teori är vår ”coola” likgiltighet, vår rädsla för konflikter, vår rädsla för ärlighet och hederlighet; När människor flyr till vårt land är vi först välkomnande och säger på vår inlärt artiga och vänliga sätt: det ordnar sig nog. När detta sedan tolkas som ett löfte blir vi irriterade: vi lovade aldrig, vi var bara artigt vänliga. Människor som flyr till Sverige känner sig först som omlindade av varm fetvadd men efter ett tag visar sig den varma vadden vara glasull och när de hjälpsökande då blir frustrerat aggressiva kommer fetvadden fram igen och sen åter glasullen... Vuxna människor som har ett helt liv att falla tillbaka på, överlever den artiga likgiltigheten även om de mår dåligt av den – barn går under...

Vi applåderar Strindbergs Fröken Julie utan att känna igen oss i den väluppfostrade likgiltighetens grymhet.

3.

Som du älskar dig själv, så älskar du andra. Som du hatar dig själv så hatar du andra.

Är man likgiltig för sin egen smärta och ångest så är man oftast även likgiltig för andras. Men man kan ändå för korta ögonblick leva ut sin smärta i någon annans känslolöst framställda sorg i det Aristoteles kallade katharsis = rening, som är ett slags snabbdusch där man gråter en skvätt av ”medlidande” med den lidande och med sig själv, får ett ögonblicks lättnad, för att strax efter återgå till sitt tidigare tillstånd av likgiltighet och okänslighet.

Likgiltigheten är den fångslades, den krossades, den räddas försvar.

Gör mig inte illa, det är meningslöst för jag känner ingen smärta, ingen rädsla, ingen sorg.

□

Ju mer likgiltig man är desto starkare medel behövs för att kunna känna någonting – rädsla, skräck, kärlek, medlidande - vilket kan förklara människors dragning till våld och maffiga snyftare i böcker, på film och i verkligheten.

Jag vet inte ifall någon skadas av grymma filmer och överromantiska sagor men kanske attraheras den redan skadade av dem.

4.

*Och framåt såg vi flinkt en fana hasta,
och ständigt svängd i snabba bukter föras,
ur stånd, det föreföll, att hejda sig och rasta.
(...)*

*Om än ett tvivel dröjt, då fick det falla.
Jag såg framför mig, av en var förskjutna,
De aldrig lågande, de aldrig kalla,
till drönardvala ovan jord beslutna.
Med sting på sting de, klagande, förföljdes,
Bland getingar och flugor inneslutna.*
Ur Dantes La Commedia - Den gudomliga komedin.

□

*Fruktan är den grymmaste
av alla mördare. Den dödar
aldrig helt, men den
hindrar människor att leva*

Siv Arb i dikten Fruktan

□

(...) han räddade livet genom att aldrig våga det (...) Dag Hammarsköld

□

Känslolöshet är en påminnelse om att vi inte klarar av att leva, att vi bara låtsas leva.

Likgiltigheten är mer än någon annan synd rädslans mask - blanda inte in mig. Jag är inte här. Håll mig utanför. Jag vill inget veta.

De som i Dantes Inferno vandrar runt, runt i en cirkel i all evighet.

Att veta är att ta ställning och att engagera sig. Likgiltighet är att inte veta, att inte se, att inte höra. Likgiltighet är rädsla både inåt och utåt.

Därför är det bland de likgiltiga som man hittar de allra räddaste, de som inte vågar känna, de som inte känner efter, de som inte vågar se...

De är så många – vi är så många.

Värstingarna på häktet.

Byråkratmänniskorna bakom sina reglerverk, de välanpassade, den tysta majoriteten och mobben som låter det ske.

□

Mobben kan bli en än större förlorare än både mobbledaren och mobbofret. Mobben är de rädda, de likgiltiga de som bara står vid sidan av och inget vågar göra. Den mobbade känner sin rädsla och kan då kämpa med att övervinna den och även mobbledaren har möjlighet att senare i livet upptäcka och erkänna de rädslor som en gång drev honom/henne. Men de passiva, de som bara låter det ske och som likt Pilatus*) tvår sina händer, förtränger lätt sin skuld och rädslan bakom den, och på så vis förstör de sig själva. Straffet blir att aldrig "bli det man kan", att hela sitt liv leva i ett medelmåttigt odefinierbart missnöje född ur den o-erkända rädsla.

*) Pontius Pilatus, romersk tjänsteman, som gav efter för mobbens vilja och avkunnade dödsdomen över Jesus Kristus, enligt evangelierna i Nya Testamentet.

□

Det finns inget mer tragiskt, såväl för individen som för folken, än att vänja sig vid medelmåttighet. Alberoni.

5.

Medkänsla är en dygd och dess motpol är hårdhet, grymhet, kyla och likgiltighet.

Medkänsla är motsatsen till grymhet som njuter av en annan människas lidande, och till

likgiltighet, som inte bryr sig, skriver André Comté-Spoonville i "En liten avhandling om stora dygder" och fortsätter: I den mån dygden är en ansträngning - och det är den alltid - är all dygd mod därför att utan mod kan man inte stå emot det värsta hos sig själv eller hos sina medmänniskor.

□

Mod är inte frånvaro av rädsla, det är att våga känna rädsla och att övervinna den när det är nödvändigt.

□

För att man skall kunna flyga måste modet vara något större än rädslan, skriver Margareta Ekström i Instruktion för flygrädda.

□

Ibland måste man våga, annars är man en liten lort, låter Astrid Lindgren den rädda och modiga

Skorpan säga i boken om bröderna Lejonhjärta.

□

Att övervinna sin rädsla är inte samma sak som att döda sin rädsla. Att övervinna sin rädsla är mod. Mod är alltså en motpol till feighet, lättja och likgiltighet men också till frosseri, lögn,

högmod, avund, girighet och fanatism. Utan mod kan man inte kontrollera det värsta hos sig själv. Modet att behärska sig själv, modet att härska över sina rädslor.

Det krävs mod att stå emot förtvivlan, att inte ge upp, att inte bli likgiltig.

Högmod, hybris – en spegling av det dåliga självförtroendet

Fåfängan växer om den hyllas eller piskas.

Högmod är en dödssynd och bekämpas med kardinaldygden visdom som man uppnår via ödmjukhet, enkelhet, behärskning, ärlighet och mod.

Högmod blockerar sinnena, intuition och intellekt, ödmjukhet öppnar dem.

□

Dåligt självförtroende blir till högmod/hybris av beundran.

Det råder ett kausalitetsförhållande mellan högmod och dåligt självförtroende, de styr varandra så till vida att självförtroendet krymper alltefter som högmodet ökar och tvärtom.

För att självförtroendet skall öka måste det högmod man känner alltså krympa i samma grad.

□

Också 'loosern' kan vara högmodig – drömmen om hämnden, om att ge igen för begångna oförrätter, som bl.a. finns hos många religiösa samfund*), är högmod.

Den yttersta formen av högmod är storhetsvansinne och för dåligt självförtroende är det paranoida.

*) På den yttersta dagen skall Herren förgöra alla otrogna med svärd...

□

Kring den som slängs fram i rampljuset börjar legender spinnas som kring en död. Men den döde riskerar ej att falla för frestelsen att ge legenden näring, att acceptera dess bild som sin verklighet. Stackars den som förälskar sig i sin bild, sådan den tecknas av opinionen under offentlighetens smekmånad

Dag Hammarskjöld

1.

Vi nöjer oss inte med det liv vi har i oss själva och i vår egen varelse, vi trängtar efter att leva ett fantasiliv i andra människors hjärnor, och av detta skäl bemödar vi oss att glänsa.

Vi strävar oavlatligt efter att smycka och behålla detta imaginära förhållande, och bortser från det verkliga. Och om vi besitter lugn, generositet eller uppriktighet, vill vi snabbt göra detta känt så att vi kan sammankoppla dessa förtjänster med den där imaginära existensen.

Blaise Pascal.

□

Varje människa som man känner behov av att imponera på, är en person som man på något vis känner sig underlägsen. Alla "Jag skall minsann visa dem och så imponerade de kommer att bli när de inser hur klok, intelligent, god etc. jag är och vilka fina vänner jag har som beundrar mig", bygger upp mitt högmod och krymper mitt självförtroende.

□

(...)vi (...)bör (...) upphöra med vår puerila vana att övervaka vår egen status - en omöjlig uppgift som teoretiskt sett kräver att vi duellerar med, och tar livet av, varenda människa som någonsin haft negativa åsikter om oss - och i stället söker oss till tillfredställelsen i känslan av egenvärde som vilar på en fastare logisk grund. Alain de Botton

□

Gör mig inte så rik så jag blir girig, gör mig inte så fattig så jag blir girig, bad kung Salomo sin Gud. Man kan också säga: Gör mig inte så beundrad och upphöjd så jag blir högmodig, gör mig inte så föraktad och nertrampad så jag blir högmodig.

De föraktades oförsonliga och skoningslösa högmod som fötts ur vreden, den rättmätiga vreden, den som Ludvig Holberg skriver om i teaterpjäsen Jeppe på Berget och som ofta uttrycks med orden: jag skall minsann visa dem, och som utnyttjas i reklamens: för det är du värd!

□

När självföraktande människor med dåligt självförtroende ges möjlighet att uppfylla sina drömmar försöker de ofta leva upp till vår illusoriska och förskönande bild av historiska aristokraters arrogans; Vi tror gärna att de gamla aristokraterna levde i ett slags förnäm överlägsenhet vuxen ur ett så stort självförtroende så de aldrig brydde sig om hur andra uppfattade dem. Den idealiserade bilden av gammal aristokrati anammades av den borgarklass som tog över makten vid feodalismens fall och kryddades sedan med lite borgerlig diskretion. Det resultatet var dock alltför måttfullt för att passa nutida Wonnabees. Dessa anammar gärna den gamla överklassens arrogans men avfärdar den borgerliga lite lustiga och charmigt självföringande maneren (den som talar om när man tillåts skratta åt dem) som faktiskt fulländar bilden. Och, åtminstone för en ovan blick, döljer den skräck som skymtar bakom varje högdragen min.

□

Wonnabees och andra idag så vanliga narcissistiska människotyper existerar enbart i andras ögon och därför borde deras ofta vräkiga försök att efterlikna historiska drömfigurer egentligen väcka vårt medlidande.

De föraktades högmod drivs av självförakt. Den som skryter är ett offer för de självföraktandes högmod, därför är den som skryter alltid mer att beklaga än avundas.

2.

Det finns en sorg och en saknad i att göra sig fri från missbruk och ovanor; när man bantar känns det ibland som om livet inte längre är värt att leva om man aldrig mer får äta av det syndigt goda och det finns människor som går in i djupa depressioner när de slutar röka...

Den högmodiga fåfången, att få njuta av andras avund är, också den, svår att avstå från till och med när man mycket väl vet att den skadar en själv.

Även orealistiska drömmar, där man har allt det som fattas en i det verkliga livet, är svåra att släppa taget om – livet blir för trist efteråt.

Enligt en väninna, som levt tio psykotiska år på mentalsjukhus, finns det likheter mellan psykoser och alltför orealistiska drömmar*) – livet som psykotisk är väldigt spännande; oftast hemskt och skrämmande, alltid okontrollerbart men aldrig enformigt.

Att lämna en grym men häftig psykos för ett normalt (trist och tråkigt?) liv kan därför vara svårt att känna sig tillräckligt motiverad inför.

*) förenklat naturligtvis eftersom man bortser från att den fria viljan helt upphör i psykosen och att psykotiska drömmar inte går att skilja från verklighet.

□

*Om jag hade en måne av silver,
och en krona av renaste guld,
och ett drama med rytande lejon,
och ett tåg för effektens skull.
Så är det mer än att låtsas att leka,
för du kan vara alldeles viss
om att vanliga rosor blir bleka
mot en handmålad rosenkuliss.*
(Mumintrollets visa av Tove Jansson)

□

Att vara förälskad är att under en ljuvlig tid leva i en fantasivärld där var och en är det han eller hon önskar vara – ingen gemensam historia grumlar lyckan och fantasierna.

Verkligheten kan aldrig bli lika fantastisk som fantasivärlden – varför skall man då göra sig fri de orealistiska drömmarna? Och ifall alla gjorde det, vem skulle då läsa 'kioskvältarna'; sagorna man kan drömma att man lever med i själv?

□

Skönlitteratur – konst – handlar om att känna sig själv och världen man lever i och en del av underhållningslitteraturen*) om att fly in i en låtsasvärld, drömvärld – alltså om att bedra sig själv = lögnen som dödssynd.

*) All underhållningslitteratur är naturligtvis inte luftslottsbyggande verklighetsflykt. Mycket har endast, likt actionfilmer, deckare och en del komedier, som avsikt att underhålla för stunden.

4.

Det är bättre att vara en syndare som vet att han är en syndare, än ett helgon som vet att han är ett helgon.

Säger ett gammalt judiskt ordspråk.

Finn dina svagheter det är de som kan hjälpa dig till självinsikt.

□

Lärjungen till rabbinen: Fordom fanns det människor som sett Gud ansikte mot ansikte, varför finns det inte längre sådana?

Rabbinen: Emedan nu för tiden ingen längre kan böja sig så djupt.

Övermod följs av nederlag och högmod går före fall. står det i Ordspråksboken

Upp som en sol och ner som en pannkaka. säger ett folkligt ordspråk.

De flesta framgångsrika människor som faller stort, faller på högmodet. Högmod går före fall och dess jordmån är självbedrägeri, hyckleri och dåligt självförtroende.

□

*Fidusen ved at vare stor
Er ikke den som små folk tror,
Men den at store kan forstå
Fidusen ved at vaere små.*

Piet Hein
”En liten människa
är inte alltid stor men
en stor människa är
alltid liten”
Sun Axelsson

□

5.

Många hycklare döljer sitt högmod bakom anspråkslöshet.

Antisthenes, jag ser fåfängan lysa genom alla hålen i din mantel sa Sokrates om filosofen som gett bort alla sina ägodelar.

□

De som man tror vara mest självföraktande och nedslagna är oftast de mest fåfänga och avundsamma, sa Spinoza.

□

Om du framför ett offer och sedan yvs över det, så blir du fördömd tillsammans med ditt offer, sa Wittgenstein.

Försök inte skita högre än arslet, sa han också.

6.

Slå ner din fåfänga! Slå ner din fåfänga! Upprepar Ezra Pound gång på gång i en dikt.

Detta framför allt: Var trogen mot dig själv, skrev Shakespeare.

Ärelystnad är tankens död, sade Wittgenstein.

För att bli det man kan måste man riva sina luftslott och ständigt kämpa det visste Wittgenstein som kämpade en livslång kamp mot sitt högmod och upplevde hur de genialiska tankarna kom och gick.

□

Tractatus Logico-Philosophicus, Wittgensteins berömda verk, är skrivet av en ung människa som besatt, som envist, letar efter ett slags grundbult; ett sätt att med ett absolut exakt språk och filosofins logiska analys beskriva varats innersta kärna.

□

Wittgenstein slipade outtröttligt på de små byggstenarna, som för honom var ord och siffror, i förhoppning att bygga en lysande katedral - ett fulländat byggnadsverk.

Kanske trodde han sig vara gud, kanske hoppades han finna ett sätt att med ord beskriva det numinösa (Begrepp inom teologin om gudomens väsen).

När det inte gick menade han att tankens begränsning hade sin grund i språkets begränsning*) och så förkastade han filosofin som en meningslös tankelek.

*) Med min lilla hjärna får man tänka det man kan sa Nalle Puh – det är hjärnan som begränsar inte orden. Orden är heller inte vårt enda verktyg, kanske inte ens de viktigaste. Hade orden varit allt så hade vi lätt klarat av att utveckla en fulländad artificiell intelligens som överträffar människans lilla hjärna.

Vad Wittgenstein menade var att utan metaforer blir orden alltför begränsande: filosofi borde egentligen diktas - sade han därför.

□

Den unge Wittgenstein övergav sitt omöjliga projekt.

Den gamle Wittgenstein förstod att han tänkt fel men kanske inte hur, även om han anade det.

Min stolthets byggnad måste rivas, och det är ett fruktansvärt arbete. Skrev han desperat i hopp att återfinna det geni som till synes nästan jämt lyste i hans ungdom och som senare ofta kändes förlorat.

7.

En kungs makt består i att regera, inte sant? Men mannen har inte lust att regera, han har lust att påtvinga andra sin vilja... Att vara mer än människa i människors värld. Att frigöra sig från mänskliga villkor. Han vill inte vara mäktig utan allsmäktig. Storbetsvansinnet, som maktlystnaden bara ger en intellektuell motivering för, är strävan efter gudomlighet; varje människa drömmer om att bli gud.

André Malraux i Människans lott.

Sagan om fiskaren och hans gumma.

Efter en saga ur bröderna Grimms samlingar.

Det var en gång en fiskare och hans gumma som var så fattiga att de bodde i ett dike nära havet.

En dag när gubben som vanligt satt och fiskade råkade han fånga en talande flundra.

“Jag är förtrollad”, sade fisken, “låt mig få leva”.

Fiskaren kastade genast tillbaka fisken i havet och gick hem till sin hustru och berättade om äventyret.

“Önskade du dig något?” Frågade gumman. Det hade inte mannen gjort så hustrun skickade honom tillbaka till stranden för att önska sig ett hus.

Mannen gick därför lite motvilligt ner till stranden och ropade ut över vattenytan:

Flundra i det djupa hav
Kom och hjälp mig arme slav.
För min hustru Ilsebell
Hon vill det jag inte vill.

Flundran kom genast simmande och mannen berättade vad hans hustru hade begärt.

“Gå du hem gubbe” sade flundran, “din hustru har redan fått sin önskan uppfylld”.

När gubben kom hem till det nya huset hade gumman redan bestämt att det inte var fint nog, hon ville ha ett slott.

Gubben gick då åter ner till havet som blivit alldeles grumligt och han

framförde där gummans önskan med samma ord som förra gången.

Så fick gumman ett slott och därefter ville hon bli kung för att få ett ännu större slott och när hon varit kung ett tag ville hon bli påve för att på så vis bli ännu finare än kungen.

För varje önskan som framfördes av fiskaren blev havet stormigare och farligare.

Till sist önskade gumman sig att bli mäktig som självaste Vår Herre.

Utanför palatset rasade en rytande storm. Träd ryktes upp med rötterna och hustak flög av husen. Himlen var svart som kol och nere vid vattnet var vågorna höga som kyrkspiror.

Fiskaren skrek utan att kunna höra sin röst:

Flundra i det djupa hav

Kom och hjälp mig arma slav.

För min hustru Ilsebell

Hon vill det jag inte vill.

“Vad vill du nu” frågade fisken.

“Min hustru vill bli Vår Herre”, svarade fiskaren.

“Gå du hem fiskare, din hustru är tillbaka i ert gamla dike”, sade flundran.

8.

Den som har en god självkänsla kan aldrig bli kränkt, sade Gandhi*), och han borde ha vetat.

Det är inte kränkningen som gör oss ledsna, det den dåliga självkänslan som gör att vi låter oss beröras av kränkningar; kränkningar är som voodoo - de fungerar endast om man låter dem fungera, skriver Anna Eklund i en krönika.

*) Mahatma Gandhi 1869-1948, indisk folkledare som förespråkade ickevåld och organiserade uppror mot det brittiska styret först i Sydafrika därefter i Indien.

Under årtionden var Gandhi hånad och föraktad i västvärlden, det tog nästan femtio år innan européerna började inse att det omöjliga höll på att hända och att en liten till synes anspråkslös och ofarlig man i sandaler och “pyjamas” kunde få ett imperium på fall; det var som om det osänkbara skeppet Titanic gått på ett isberg till - denna gång inte endast som en förebådelse om imperiets fall utan som den slutgiltiga bekräftelsen.

□

En god men inte överdriven tro på mig själv, skriver den norska filosofen Arne Naess i sin bok Livsfilosofi, *en svag men positiv känsla vid tanken på att jag är något. Alltså var det aldrig obehagligt att märka att det fanns några som var duktigare och några som var mycket bättre människor.*

Sårande kommentarer från motståndare efterlämnade inte några sår.

Sådan självkänsla och självrespekt är en ovärderlig grund att utvecklas från”.

Det gäller att hålla fast vid sin egen självbild både i med och i motgång. Att varken förföras av andras beundran eller tryckas ner av deras förakt.

□

Claes Eriksson, i revygruppen Galenskaparna, uttryckte sig så här i en radiointervju; *Att bli det man kan ger lycka och tillfredställelse och ibland t.o.m. applåder.*

□

Den som bara existerar i andras ögon frågar ständigt: Är jag tillräckligt...?

Den som är det hon kan vara är bäst utan att andra är sämre och hon är därmed alltid tillräckligt bäst.

□

Blanda inte ihop ödmjukhet med hycklande vänlighet. Ödmjukhet betyder total ärlighet gentemot sig själv medan hycklaren lever i en lögn han tror på.

□

Att vara ödmjuk inför det man är kan, ger en känsla av oövervinnelighet. Egentligen är en sådan person inte ödmjuk gentemot världen; men eftersom hon varken är högmodig över sin "begåvning" eller självföraktande över sina "brister" är hon alltid tillräckligt bra i sina egna ögon. Den som är tillräckligt bra i sina egna ögon har sällan någon anledning att hävda sig gentemot andra människor och då uppfattas hon av omgivningen som ödmjuk.

□

En person som uppträder kaxigt och otrevligt mot andra är irriterande och dum och har få vänner men hon begår ingen dödssynd.

Kaxighet, patronizing eller skrytsamhet betraktar vi som motsatsen till ödmjukhet därför att en människa som är nöjd med sitt liv sällan är något av detta men en sådan människa har heller inget behov att uppvisa ödmjukhet eller tala om den. Hon bara är - likt Nalle Puh.

□

Stark självkänsla, utan behov av att hävda sig betyder att "vända andra kinden till" och grunden till den skapand ödmjukheten.

□

Människan är en samlare – av kunskap, erfarenheter, struntprat*) etc.

Allt hon samlar finns kvar även sådant som hon tror sig glömt.

Inom oss alla finns sorterare (små figurer som kan kallas för Muminmamman, Snusmumriken, de små grå...). Sorterarna analyserar det material som människan samlar in.

Det handlar alltså inte alls om någon allvetande gud/gudinna eller ett kärleksfullt universum – Det är du själv som samlar och det finns varken mer eller mindre än det du samlar.

Att vara ödmjuk är att ständigt lyssna utåt efter mer kunskaper och erfarenheter, och inåt på sorterarna.

Någon tid för att njuta sitt otium som sysslolös pensionär finns inte – det gäller att aldrig ge upp!

*) En så tom och enfaldig människa (eller bok/film/Tv-serie/musik) finns inte att hon/

den inte har massor att lära dej – de flesta skönlitterära böcker, filmer, teaterpjäser och nästan all musik går att lära sig förstå och tycka om även om det är lite motigt i början. Var öppen för allt och sök dej utanför en alltför bekvämt homogen tillvaro.

9.

(...) även beröm är i grund och botten ett slags förtal, eftersom lovorden avgränsar vad du är, en avgränsning som snart nog blir rymningsäker.

Horace Engdahl.

□

Att ständigt berömma en elev är att göra henne osjälvständig.

Eva Mark, professor i teoretisk fysik.

□

Alltför mycket prinsande och prinsessande av barnen gör dem till vackra objekt i sina egna ögon – Det är hur jag ser ut och hur mycket jag presterar som avgör hur älskad jag blir.

□

Duktig flicka och duktig pojke växer ofta upp till osjälvständiga människor i behov av ständig bekräftelse av andra.

Små flickor får i allmänhet mer beröm än små pojkar medan pojkar i allmänhet får mer kritik och åthutningar än flickor. Av en ibland endast diffus önskan om hämnd på tidigare oförrätter daltar vi med flickor och kvinnor – de förorättade som det är synd om, samtidigt som vi sparkar på pojkarna och männen - de skyldiga. På detta vis bär vi vidare känslig, beroende flicka som ständigt måste bekräftas av andra människor och självständig och hård (känslöstörd) pojke, som tål stryk.

Vi föds inte till kvinnor (eller män), vi fostras till det...

10.

Den djupaste insiktens motståndare är den mänskliga fåfängan, skriver Nietzsche.

□

Cassiopeja, drottning av Etiopien i den grekiska mytologin, skröt över sin skönhet som hon ansåg var större än Nereidernas – havsguden Poseidons döttrar – hennes straff blev att hon tvingas offra sin dotter Andromeda till havsvidundret Certus. För Cassiopeja var ytan viktigare än djupet – den värld som Poseidon och Nereiderna hörde till. Cassiopeja offrade sitt barn - sin möjliga utveckling att bli de man kan - för den fulländade spegelbilden

□

Bejaka din fåfänga står det textat på NK: s skyltfönster.

Slå ner din fåfänga ropar den skapande människan i förtvivlan över högmodet som förgör, hämmar, stoppar och som hon dagligen kämpar emot.

På NK: s fönster kunde lika gärna stå: bejaka din dumhet, din enfald. Sälj dig som slav på fåfängans marknad och ge oss dina pengar. Vi skall girigt bruka dem efter behag.

Ju mer du ger dig hän fåfängan desto sämre blir ditt självförtroende.

11.

Blanda inte ihop ödmjukhet med martyrskapet, det dåliga samvetet, självförelåelsen eller skammen. Ödmjukhet konstaterar bara att man inte kan bättre. Jag är det jag kan vara och det duger.

*Medan jag säger Framtid
blir första stavelsen förfluten.
Medan jag säger ordet Tystnad
gör jag det om intet.
Medan jag säger ordet Ingenting
skapar jag nånting som inte
ryms i nåt intet.*
Wisława Szymborska

Den som talar om sin ödmjukhet visar att han inte har någon eftersom ödmjukheten är så tyst att det räcker att nämna den vid namn för att den skall vara borta.

Låt inte din vänstra hand veta vad den högra gör - Jesus från Nasaret i Nya Testamentet.

□

Allt tänkande förutsätter ödmjukhet.

De ödmjuka skall besitta jorden, de saktmodiga skall regera, säger Jesus i sin Bergspredikan enligt Matteus- och Lucasevangelierna och han syftar då troligtvis på dem som är det de kan.

12.

Den kungliga svenska avundsjukan och den danska avundsjukan är vanliga uttryck i Sverige och Danmark, säkert i andra länder också.

Den handlar inte så mycket om avund som om högmod - om att veta bäst.

Vi klär oss i en mantel likt den Kyrkan bär som Guds ställföreträdare på jorden. Det är vi som bestämmer hur högt man får klättra, var man får klättra och att ingen får klättra högre än trädköparna.

Vi avskyr högmod hos andra och bagatelliserar det hos oss själva; vi ser grandet i vår broders öga men inte bjälken i vårt eget.

Den högmodiga prinsessan

Det är lättare att se träflisan i sin broders öga än bjälken i sitt eget.

Det var en gång en liten prinsessa som föddes i en öken.

Det var nog samma öken som den lille Prinsen dog i, eller föddes, jag minns inte längre hur det egentligen hängde ihop. Men märkvärdigt var det och en väldigt märkvärdig prinsessa var det visst också, eller kanske snarare förunderlig.

Om ens det...

Det är möjligt att Prinsessan varken var märkvärdig eller förunderlig. Det

är möjligt att hon på sitt eget sätt var en helt vanlig människa.

Ja, hur som helst så är det mesta nästan glömt nu.

Men en öken var det i alla fall som den lilla Prinsessan föddes i.

Prinsessan växte upp och en dag vandrade hon i väg för att hitta en by eller en stad där hon kunde bo och arbeta.

Snart hittade hon precis en sådan stad som hon hade tänkt sig.

Det var en alldeles vanlig stad i vilken det bodde alldeles vanliga människor av alla de alldeles vanliga sorterna.

Arbetet den lilla prinsessan fick var visserligen det mest simpla som fanns, nämligen att städa stadens offentliga toaletter, men det var det arbetet som den sistkomna brukade få och det fick Prinsessan nöja sig med.

- Det gör inget, tänkte hon, - jag kommer snart att stiga i graderna och då får jag mycket pengar och blir rik.

För rik ville den lilla Prinsessan bli, mycket rik.

Och så började hon arbeta flitigt.

Den som städar stadens offentliga toaletter skall ödmjukt finna sig i att bli utsatt för andra människors rättmätiga förakt och lite mobbning skall hon också tåla.

Sådan är regeln och den är inte illa menad.

Men den lilla Prinsessan visste inte, eller ville inte veta, hur man uppför sig bland alldeles vanliga människor, människor som var av en lite annorlunda vanlig sort än hon själv, så hon fann sig varken i att bli mobbad eller föraktad.

Och den lilla Prinsessan var inte försvarslös; hon hade nämligen en mycket vass tunga med vilken hon lätt fick skrattarna på sin sida.

För att inte bli bortgjorda undvek de flesta att utsätta henne för mobbning trots att hennes krona inte var av äkta guld, trots att hennes hår inte var långt och lockigt som på riktiga prinsessor och trots att alla borde ha haft rätt att göra det.

De vågade helt enkelt inte reta henne eftersom hon hade en sådan vass tunga.

Och inte ville hon ha hjälp av de goda människorna heller; de som gärna hade försvarat henne om hon hade blivit mobbad.

- Det behövs inte, sade hon kaxigt, - jag klarar mig själv.

Högmodig sade man då att hon var och tyckte illa om henne.

Och varje gång någon snäll och vänlig stadsbo bjöd hem henne på middag tackade hon nej, och eftersom hon själv heller aldrig bjöd någon hem till sig sade man i den lilla staden att hon var högmodig, girig, och ansåg sig förmer än andra; att hon var en mallig högfärdsblåsa som visste bäst och alltid skulle ha sista ordet.

Man önskade henne ont och missunnade henne allt.

Men trots detta steg den lilla Prinsessan i graderna och naturligtvis blev hon inte mera blygsam av det eller mera älskad.

Snart skulle hon ta över hela staden sade man.

En dag kom polisen och tog henne. Varför visste de flesta inte och brydde sig inte heller.

Var det någon som visste så talade de inte om det eftersom det nästan alltid är bättre att låtsas att man ingenting vet, ingen tycker om att höra otrevliga sanningar. Och förresten var alla nöjda med att ha blivit av med henne.

Efter ett tag bestämde sig polisen för att slänga henne i förintelsebrunnen.

Visserligen tyckte många att det var lite orättvist men högmod, girighet och ofördragsamhet är faktiskt stora synder...

Och det här var verkligen ingen trevlig prinsessa, det var alla överens om.

Att vara högmodig och arrogant fast man inget har att yvas över. Vad liknar det?

En ökenmänniska, en utvald; är det så märkvärdigt? Är det förmer än vi andra kanske? Vi som i alla fall är infödda stadsbor.

Om hon ändå nöjt sig med sitt enkla arbete och inte hela tiden arbetat så hårt för att komma upp sig och för att bli rik och få makt att ta över hela staden.

De hatade hennes högmod, hennes girighet, hennes självgodhet och hennes ofördragsamma fanatism och mest av allt hatade de sin egen spegelbild i hennes ögon*).

*)Du skakade av äckel inför dina egna handlingar när du såg dem hos andra.

Wittgenstein

Om hon bara fällt ner blicken så hade detta aldrig hänt.

Om hon bara hade varit passande undergiven; inte alltid varit så säker på att ha rätt och behövt lite hjälp ibland, och heller inte hela tiden tyckt sig vara förmer än andra, så var det många - alla

de goda människorna i alla fall - som hade protesterat.

Och faktiskt så här efteråt, när hennes spegelbild i förintelsebrunnen blivit mera dunkel, var det fler och fler av de goda människorna i staden som var arga på poliserna som trott sig finna den

slutgiltiga lösningen på problemet med den lilla Prinsessan.

För egentligen var det nästan ingen som ville ha det på det här viset. Inte nu längre i alla fall.

Så här efteråt tänkte man att Prinsessan kanske inte var så väldigt högmodig och märkvärdig när allt kommer omkring. Hon kanske mest var lite kaxig för att inte de andra skulle märka att hon

var rädd och hon var ju heller inte girigare än någon annan så vitt man kunde minnas.

Hon kanske var en alldeles vanlig människa när allt kom omkring.

Vem vet?

Men poliser skall man akta sig för och vakta noga så de inte kastar flera

vanliga människor i förintelsebrunnen.

De snälla människorna i staden var faktiskt MYCKET arga på poliserna och på de få som fortfarande tyckte att poliserna handlat rätt. Nu skulle de aldrig glömma att kontrollera noga vad poliserna och deras hantlangare gjorde.

Så mycket hade man i alla fall lärt sig i den lilla staden.

Och då vet man alldeles säkert att det aldrig kommer att hända igen.

□

Likt ett mantra upprepar och upprepar vi det som varit fel för att just detta inte skall kunna hända igen. Vi glömmet att människan inte förändras särskilt mycket i tiden och att hon har fantasi nog för att upprepa sina misstag med variation

Vilken grupp människor skall senare generationers stadsministrar och presidenter beklaga från talarstolar och podier för att de utsatts för våld, kränkningar och utrotning i den tid som är vår (vi har ett maktskikt i Sverige som är historiskt obildade och en svensk överideologi lyder ”född i går”, sades i en radiointervju med Göran Rosenberg). Det är troligtvis inte densamma som förra gången – så enkel är aldrig historien, även om människor har en tendens att upprepa sig, eftersom: viljan att handla annorlunda ofta saknas, som Anita Goldman säger.

□

Historien upprepar sig inte. Vi kan inte lära av historien, för “vi” finns inte som aktör. Men historiska kunskaper (...) kan användas vid analys av pågående händelser (...). Kristian Gerner professor i historia vid Lunds Universitet.

□

Vi tror alltför ofta att enbart nutiden hänger ihop med framtiden och ur detta inbillar vi oss att vi kan ana framtiden. Men det är människans förmåga att minnas det som skett – uppleva nuet – och som en kombination av dessa två forma framtiden.

Redan våra uråldriga förfäder förstod det och därför hade Oden två korpar: Hugin och Munin – tanke och minne – utan vilka han inte kunnat klara sig även om han var visast i världen.

Idén att nuet ensamt formar framtiden har alltid i historien lett till katastrofer och ett ’börja om från början’.

Avund, missunnsamhet – kärlekslöshet

Avund är en dödssynd som liksom alla andra dödsynder bekämpas med rättvisa, mod, visdom och behärskning samt dessutom med generositet.

□

Din vej gennem lifvet blir liflig at vandre

*den dag du forstår i din inderste sjel
Det er ikke nok at du ärger di andre
Du må også huske at glæde dig selv.*

*Din väg genom livet blir lycklig att vandra
den dagen du förstår i djupet av din själ
Att det inte är nog att förarga de andra.
Du får inte glömma att glädja dig själv.
Piet Hein.*

□

Istället för att fråga sig vad hon vill ha innerst inne frågar människan vad andra äger och utifrån det bedömer hon vad som fattas henne.

Avund, missunnsamhet och svartsjuka bottnar i att man inte duger i sina egna ögon; att man bara finns i andras kritiska blick eller i andras beundrande ögon, att man inte älskar sig själv.

□

Många människor är endast nöjda då de känner andra människors tydliga beundran. Själva är de som döda planeter, likt lysande månar vilka får sitt ljus från andra. Deras liv blir en ständig jakt på bekräftelse. Står de på en scen och tar emot publikens ovationer är livet underbart medan närstående människor alltid kommer att vara besvikelser eftersom kärlek och beundran inte är synonymer

□

När att visa andra och att imponera blir viktigare än att göra själv, när man likt Jeppe på Berget är fast i det högmod som föds ur förtryck och förakt så kommer man aldrig att duga i sina egna ögon.

1.

De som ser sig själva och som därför tycker sig få tillräcklig bekräftelse av andra - de som alltid tycker att de ses, just för att det saknar betydelse för dem - till dem skall vara givet

Medan de osedda, de som inte ser sig själva, och som därför aldrig kan få tillräcklig bekräftelse av andra människor, från dem skall bli taget också det lilla de har.

Även om de osedda jämt skulle synas spelar det ingen roll – de får aldrig nog, det blir aldrig tillräckligt, det är som om förmågan att bli sedd fattas dem.

□

Avunden närs av dålig självkänsla och självförakt och visar sig i de mest skilda skepnader.

Vi avundas någon annan hennes lycka och avunden leder oss bort från vår egen möjlighet att bli lycklig. Reklamen säger det motsatta men reklamen ljuger.

2

Ju mer missnöjd jag är med mig själv desto mer imagefixerad/ytfixerad blir jag.

Fixeringen kan också gälla min partner. Han/hon måste vara vackrare eller mer begåvad än jag och helst så vacker eller så begåvad så alla andra ser upp till henne/honom med beundran och avund. På så vis faller glansen av skönhet och begåvning också på mig eftersom jag är älskad av en sådan man eller kvinna.

□

Det fungerar kanske, om än dåligt, ifall inte min självkänsla är så låg, min förmåga att älska mig själv så fjärran, att jag lider av ett s.k. 'Groucho Marx komplex'; *Jag vill inte vara medlem av en klubb som vill ha sådana som mig som medlemmar*, lär Groucho Marx sagt i en tidningsintervju, för många år sedan; Jag kan inte älska en person som kan älska en sådan människa som mig.

När inte glansen kan dölja skiten, utan skiten mattar glansen är det synd om människan.

3

Att betrakta människor i obalans, sådana med mest kropp, mest känsla eller mest intellekt som starka personer som tål att hånas och att sparkas på är att sätta 'Hollywoodskönhet', fysisk muskelstyrka, karriärklättrande och aggressiv känslökyla mycket högt på sin egen värdeskala.

Att håna rika och kända människors svagheter och tillkortakommanden - eftersom de är avundade och därför skall tåla det - är att själv ha rikedom och kändisskap som främsta värdemätare. Den

som har allt (läs pengar och/eller kändisskap) får man flina åt men den som inget har (läs återigen pengar etc.) bör man vara snäll emot. Det enda de som är rika och offentligt kända människor oftast 'har' är omvärldens avund - eftersom de äger den rikedom och den berömdhet som alla i vår narcissistiska tidsålder bör drömma om; allt det som är själva grunden för vår ekonomi och kultur och som därför är vägen till "Lyckan" i reklamens värld. Ur den avunden växer deras högmod, den som de sedan kallar 'självkänsla' eftersom det känns 'kaxigt' att vara avundad.

4

Avund och högmod går hand i hand.

Utan avund finns inget högmod. Högmodet växer av avunden.

Njuta av andras avund kan bara en människa som känner avunden väl.

□

Kan man inte få andra människors uppskattning eller kärlek så kan man få deras avund.

Jag grät hela vägen ner till banken, sade musikern Liberace.

Även om han inte längre beundrades av dem som ansåg att han sålt sin begåvning för glitter och fåfänga, så kunde han reta deras avund.

De flesta människor tycker illa om uppkomlingar eftersom den av oss som 'lyckas' gör oss andra till 'förlorare'.

Det är lättare för en människa att acceptera att en person ur en annan samhällsgrupp nått högre än henne i karriären, än att acceptera att någon med samma, eller sämre, möjligheter än hon själv gjort det.

□

Uppkomlingar är också en nagel i ögat på etablissemanget. Eva Peron, vissångare, politiker, gift med Argentinas president Juan Peron, älskades av folket inte på grund av sitt enkla ursprung utan för att hon aldrig blev accepterad som 'en av oss' i den klass hon kom att tillhöra.

Hade överklassen accepterat henne så hade hon förlorat sitt stöd i underklassen och inte bara förlorat sitt stöd där hon hade dessutom blivit betraktad som klassförrädare och därmed varit den mest avskydda.

Så det var överklassens högmod och underklassens avund som byggde Eva Perons fundament.

Därför fanns det inget som Eva gjorde, det må ha varit av girighet, av grymhet eller av härsklustnad, som kunde resultera i att hon förlorade folkets kärlek eftersom folkets kärlek växte ur de mäktigas högmod och förakt.

Ju mer överklassen avskydde, ringaktade och kallade henne vulgär desto mera älskade folket sin Evita – hon som retade den rika överklassen som det fattiga folket avundades och hatade.

Man kan bli en sak trogen av det enda skälet att dess motståndare är så motbjudande. Nietzsche

Alla vägar bär till Rom

En dag hade Maria, Sara, Joacim, Fifi och Charlotta fått nog.

Alltid hade de fått stå tillbaka för sina vackrare och mer älskade systrar och bröder. Alltid hade de fått minst. Alltid hade de fått mindre än de blivit lovade. Alltid hade de kommit sist, missat alla chanser. Alltid hade de blivit sedda över axeln.

Men nu var det nog.

De packade sina ryggsäckar och gav sig av.

Till Rom skulle de gå.

Rom var gudarnas stad mitt i världen och där var alla lyckliga, hade de hört berättas.

För att hitta vägen till Rom frågade de Prästen.

- Till Rom finns bara en väg och den går via Kyrkan, sade han med allvarlig stämma.

Men då sade Häxan:

– Alla vägar bär till Rom, men om ni kommer fram är en annan sak och skulle ni ändå komma fram så är vägen lång, mycket lång. Tillsammans

kommer ni aldrig fram, även om vissa vägar är breda med plats för många, för det finns inga 'grupp vägar', inga 'tillsammans vägar' det finns bara 'din väg'.

- Om alla vägar bär till Rom så måste väl Kyrkans väg och de andra breda vägarna, de som alla får plats på och där man kan vara tillsammans, också leda dit, sade Maria.

- Visst gör de det men ingen kommer fram längs de vägarna, inte till Rom, svarade Häxan.

Det är inte så lätt att förstå sig på häxor så Maria, Sara, Joacim, Fifi och Charlotta promenerade helt enkelt iväg längs närmsta väg.

Efter ett tag kom de fram till en liten stad där alla var troll.

De frågade ett litet barntroll vad staden hette.

- Rom, svarade det lilla barntrollet.

Tänk vad snabbt de hade kommit fram. Häxor skall man inte lyssna på.

Det var faktiskt Rom, det kunde man se på att alla var glada och nöjda, precis som myten förtäljer, och alla verkade ha allt de kunde önska sig.

- Här stannar vi! sa de unisont.

I skolan hade de lärt sig att i Rom gör man som romarna. Så nu när de var i Rom försökte de lära sig av trollen hur man gör för att vara lycklig och hur man bär sig åt för att ha allt man kan önska sig.

De gjorde som romarna och tillverkade svansar åt sig som de sedan viftade stolt och glatt med, de åt råa råttor med pälsen kvar och lät svansen hänga ut genom mungipan. De gjorde allt på samma sätt som de lyckliga trollen.

Och på kvällarna när festen började åt de svampar för att bli vilda och galna som alla de andra.

Men trots att deras svansar var exakt lika långa som trollens var det ändå som om trollen bar sina stoltare och lyckligare.

Och trots att de fick exakt lika många råttor som trollen var det ändå som om trollen njöt mera av sina och som om de därför fått mest.

Det blev svårare och svårare att vara lycklig och glad och efter ett tag började de känna en svag hopplöshet i sina hjärtan.

Trollen hade faktiskt roligare. De åt råa råttor för att det var det godaste som fanns och så älskade de att berusa sig med svampar och festa varje kväll med dans, slagsmål och stenar som rök.

Men om Maria och de andra hade lite längre svans kanske... eller om de fick en eller två råttor fler kanske och lite mera av svampen...

Det vore väl rättvist med tanke på att trollen haft svans hela sitt liv och alltid ätit råttor och svamp. På sätt och vis hade de ju faktiskt fått mycket mer än Maria, Sara, Joacim, Charlotta och Fifi.

Maria försökte hitta en lösning på deras problem, längre svansar vore faktiskt inte dumt, men Sara, Joacim, Fifi och Charlotta tyckte det var meningslöst och bestämde sig för att lämna trollens stad trots att Maria absolut ville stanna kvar för trollen hade ju faktiskt sagt att detta var Rom.

- Jag måste kunna lära mig att bli lycklig här! Det måste kunna gå! Om

jag nu gör min svans lite längre och så äter jag lite mer av flugsvampen...

De andra lämnade henne och fortsatte vägen fram.

Efter att ha gått några timmar kom de ut på en väg där det vimlade av människor som också skulle till Rom.

Vägen var bred och kantad med underbara små butiker där allt fanns att köpa. Allt som en människa kunde önska sig fanns där: caféer, krogar, teatrar, nöjesfält med lekar och tävlingar, storslagna villor, lyxiga bilar, designat och antikt, allt, allt, allt fanns här. Det var helt enkelt underbart.

Vägen kändes som ett spännande och roligt lyckoland; ”det var verkligen här det hände”.

Nu kändes det inte särskilt viktigt längre att försöka hitta vägen till Rom, här fanns ju redan allt man kunde önska sig och lite till.

Råa råttor och långa svansar är nog bara för troll men Vägen var till för människors drömmar, här fanns tillräckligt för alla, detta var det riktiga Lyckolandet.

Men när de hade stannat ett tag märkte de att alla inte var så glada och nöjda som de först sett ut att vara.

Det var nämligen så att vissa kunde köpa mer i affärerna än andra och de som kunde köpa mer var nöjdare än de som inte hade så mycket att handla för. De som kunde köpa mer kände de fattigares avund och mädde på så vis bättre. Likadant var det för dem som bodde i de finaste husen eller körde omkring i de nyaste och dyraste bilarna.

Så fort någon hade något som andra missunnade henne eller avundades honom kände de sitt värde. Då var det nästan som Rom.

Men de andra, de som ingen avundades, var egentligen inte så lyckliga, ja somliga var faktiskt nästan olyckliga.

Fast de behövde ändå inte helt misströsta för det.

Också för dem fanns hjälp att få här på Vägen, för dem fanns terapeuters och analytikers schäslonger, lyckopiller, krogar med mat och dryck samt gyckelspel av olika slag som kunde jaga bort ledan ur bröstet hos både rik och fattig.

Och för dem som var lagda åt det religiösa hållet fanns hur många kyrkor, samfund och New Age-riktningar som helst att välja mellan.

På Vägen fanns allt för alla smaker, för på Vägen brydde man sig om sina innevånare.

Men ändå kände Sara, Joacim, Fifi och Charlotta sig mer och mer vilsna. Eftersom ingen avundades dem var det precis som hemma. Alla andra...

De stod framför en gycklarscen över vilken det hängde en lysande banderoll:

Lyckan är inte att vara lycklig, lyckan är att vara avundad!

Men för att vara avundad måste man ha något av det avundsvärda. Och det hade inte Sara, Joacim, Fifi och Charlotta.

- Jag tror att jag vill gå vidare och försöka hitta en annan väg, sade Fifi.

Sara och Joacim ville stanna kvar på Vägen. De hade köpt ett hus. Det var

inte ett hus med så väldigt hög avundsfaktor men ändå tillräckligt för att de skulle känna sig ganska lyckliga. Och skulle det senare visa sig att livet ändå blev för svårt och att de ångrade sig så fanns ju alltid schäslongerna och lyckopillren eller något annat att ta sig till. Dessutom kunde de ju leta efter Rom senare, när de tröttnat på Vägen.

Men Charlotta och Fifi fortsatte vidare.

Man hade sagt dem att de först skulle försöka finna Hyperboréernas land, därifrån skulle de sedan lätt finna vägen till Rom.

Att hitta Hyperboréernas land var inte så svårt, det låg norr om nordanvinden och dit hittar ju alla som vill det.

Om Hyperboréerna sades att de var världens lyckligaste folk, de bodde på små gårdar omgivna av heliga lundar. Där levde de av markens gröda och gudarnas nåd.

Hyperboréerna var trollkunniga och kunde se in i människors själar, de förstod stjärnornas språk och jordens krafter och de såg mer av framtiden än någon annan.

Hyperboréerna välkomnade Charlotta och Fifi och bjöd dem att dela deras liv.

Alla arbetade tillsammans på åkerlapparna, de vävde, snickrade och band sina korgar. De läste i naturens och stjärnornas böcker. De talade med gudarna och delade varandras bröd till vacker fiolmusik och sång. Om kvällarna samlades de runt lägereldar och talade om dem som hade funnit vägen till Rom.

Tiden gick.

Trots att allt var så fint och bra kände Fifi innerst inne att någonting fattades. Det var som om världen var insvept i en slöja som dolde själva livet.

Och trots att alla var glada och trevliga började Fifi ibland nästan längta till Vägens ytliga nöjen med teatrar och krogar fast hon visste att inte det heller var Rom.

Ja ibland hände det till och med att hon saknade trollens galna fester med svampar och slagsmål när hon dansade med Hyperboréerna i ringdanser till den vackra fiolmusiken.

Hyperboréerna kanske var världens lyckligaste folk men deras land var inte Rom, inte för Fifi i alla fall.

Charlotta ville stanna kvar ett tag till, så en dag vandrade Fifi ensam sin väg först glatt och frimodigt men snart mer och mer missmodigt. Kanske skulle hon aldrig hitta fram till Rom, kanske fanns inte ens Rom, kanske Rom bara var en fånig dröm.

En dag gick Fifi förbi en fruktträdgård. Hon stannade betagen av skönheten och doften och fylldes av vällust och förundran.

Hon satte sig vid vägrenen och tittade på de blommande fruktträden, hon insöp det vackra och försjönk i beskådandet.

I dagar satt hon där eller var det kanske år, det spelar ingen roll. Hon plockade av frukterna när de mognat och gav till människor som gick

förbi.

Hon levde i trädens fulländning.

Långsamt, långsamt insåg Fifi mer och mer var vägen till Rom gick ända tills hon en dag visste.

Då vandrade hon hem igen till sin lilla by.

Utanför byn fanns en liten äng och där på den ängen planterade hon fruktträd, enbart fruktträd. Inte blommor för skönhet och heller inte grönsaker och potatis för nyttan utan träd med de läckraste av frukter och de ljuvligaste av blommor.

För lusten och för glädjen.

Byborna såg på hennes företagande med vänligt ointresse och ingen misunnade henne lyckan som de inte kunde förstå och därför heller inte kände någon avund inför.

En dag många, många år senare kom Maria, Sara, Joacim och Charlotta förbi Fifis fruktträdgård. De var gamla och trötta men letade fortfarande efter vägen till Rom.

Marias svans var så lång så den släpade i marken, Sara och Joacim hade släta ansikten och fickorna fulla av lyckopiller, Charlotta bar på kristaller, tarotkort, kors och halvmånar, hennes läppar log men ryggen var böjd av ålder och misströstan.

Ingen av dem kände igen Fifi.

De frågade henne samma fråga som de ställt så många gånger: - Vet du vägen till Rom?

- Det här är mitt Rom, svarade Fifi.

- Äppleträn... Skulle det vara Rom?

Äh!

Enligt Rousseau handlar inte välstånd om att äga en massa saker utan om att äga det man längtar efter. Varje gång vi vill ha någonting som vi inte har råd med känner vi oss fattiga och varje gång vi är nöjda med det vi har, hur lite det än är, så känner vi oss rika.

I vår högteknologiska kapitalism, i vår västerländska kultur känner sig de allra flesta av oss bara fattigare och fattigare tills vi antagligen en vacker dag kommer att drunkna och kvävas av alla våra ägodelar och prylar.

Medan den Rousseauska vilden – en symbol för nomadfolken, samlarfolken, jägarfolken - kände sig rik med en flintkniv, lite nötter och frukter att äta samt tid för lekar och spel...

Besatthet/mani

Besatthet bekämpas med kardinaldygden måttfullhet - självbehärskning.

□

*Vi gillrade fållor för djuren, vi fångade fåglarna i stora nät.
Vi var de av oss utvalda.
Vi skövlade skogarna, brände bort växtligheten.
Vi högg in på oss själva, slät ut våra hjärtan ur våra kroppar, rev och slet i tarmar och kön.
Grävde ut våra ögon, gnagade oss in på benen.
Vår hunger växte medan vi åt.
Vad är det för en kronisk sjukdom, för en hunger som äter oss medan vi äter oss själva.*

Claes Andersson

□

Det är inte för att en sak är god som vi begär den, det är därför att vi begär den som vi anser att den är god, sa Spinoza.

□

I grund och botten älskar man sitt begär och inte det begärda.

André Comté-Spoonville.

1.

De tre dödssynderna som skadar människans överlevnadsdrifter är frosseriet, girigheten och fanatismen/otukten – de som med ett gemensamt namn kan kallas besatthet.

□

Besatthet är missbruk och missbruk är motsatsen till överlevnadsdrift.

Drift är för att leva, missbruk är för att dö.

2.

Besatthet är ett tvångsmässigt beteende.

Vad som helst för att fylla den inre tomheten, vad som helst för att döva ångesten.

Besatthet är störd överlevnadsinstinkt.

Frosseriet, girigheten och fanatismen/otukten är för mycket eller för lite; mat, dryck, passion, pengar, trygghet, ideologi, tro etc.

□

Frosseri - den överdrivna 'kärleken' till njutning.

Frosseriet är en desperat dödslängtan som förkortar livet.

Frossaren äter eller dricker sin egen kropp i döden.

Frossaren är fast i frosseriets grepp.

□

Girighet - den överdrivna 'kärleken' till pengar och ägodelar.

Den girige är beredd att piska sig hur långt som helst för mer pengar, för mer ägodelar – även om det betyder att driva sig själv i döden.

Den girige är fast i girighetens grepp.

□

Fanatism/otukt - den överdrivna 'kärleken' till en ideologi/en religion eller till en dyrkad person; den fanatiska sätter en gud, en person, en idé eller en ideologi framför sitt eget liv. Den fanatiska är fast i fanatismens grepp.

Att kalla naturlig sexdrift för otukt är förvirrande, åtminstone så som jag tolkar ordet. Det

självalda celibatet som ännu tillämpas av katolska präster skulle däremot kunna kallas för otukt eftersom det är ett onaturligt tillstånd för varje fertil varelse att vilja leva i; överlevnadsinstinkterna åsidosätts eftersom passionen för en gud har blivit så stor att man i sin besatthet inte förmår att behärska sig (tukta sig) inför den.

Och som när passionen för människa, likt Medeas*) passion för Jason, helt åsidosätter det egna livet för en annan människas skull. Att Medea i sagan dödar sina fysiska barn skall troligtvis uppfattas som en metafor. Barn symboliserar i allmänhet skapandet, drömmarna och livsmålen i sagor och myter.

Jag tror därför sagan skall tolkas som så att; Medea dödade sina möjligheter att växa som människa, sina möjligheter att 'bli den man kan'.

Besatthet med följer som hat, hämnd, själslig stympning etc. kan kallas för otukt även om jag tycker att fanatism är ett bättre ord.

Den religiösa fanatikern bedriver otukt - hans passion för guden är för stor.

*) Medea var en kungadotter från Kolchos som hjälpte den grekiska sagohjälten Jason att erövra Det gyllene skinnet (från Medeas far). Medea flydde från sitt hem med Jason och fick två barn med honom men dödade, enligt myten, dem när Jason övergav henne och gifte sig med en prinsessa från Korint.

□

Man kan även, likt tamkaninerna i Richard Adams Den långa flykten, bli besatt av trygghet; För tryggheten offrar man friheten, hedern och till sist även livet.

3.

Att förstöra sin kropp:

Frossaren förstör naturligtvis sin kropp men det gör också den girige som arbetar ihjäl sig eller

rusar in ett brinnande hus för att rädda sina ägodelar och den fanatiska som är beredd att offra sitt liv för saken genom att t.ex. leva i celibat, svälta sig eller gå ut i krig.

□

Att förstöra sitt intellekt.

Frossaren skadar hjärnan rent fysiskt.

Fanatismen är i sig en brist hos intellektet eftersom fanatism begränsar tänkandet, man skulle kunna kalla fanatism för ett slags förståndshandikapp - om man vill vara snäll.

Och för den girige är det lätt att låta "snålheten bedra visheten".

Exempelvis: Ekologisk moral föds ur oron för vår och våra barns framtid.

Den närs av rädslan att vi med vår ekonomiska och tekniska hänsynslöshet skall förstöra det som är livsnödvärdigt för oss nu och i framtiden.

Den som saknar ekologisk moral har låtit girigheten övervinna överlevnadsdriften. Driften att föra sina gener in i framtiden och människans längtan efter ett evigt liv har fått ge vika för tron att ägodelar nu övervinner allt.

□

Att förstöra känsligheten – sin intuition

Frossaren: Om något är fel, galet, på tok så äter jag lite till eller dricker lite mer för att glömma.

Jag fyller mina svarta hål med kanelbullar eller öppnar ännu en flaska.

Den fanatiska lyssnar enbart till en yttre röst från en ideolog eller en kyrka varvid känsligheten, lyhördheten för den egna viljan dör.

Och den Girige som maniskt hänger sig åt att samla pengar och ägodelar dödar all känslighet som kan hota det maniska samlandet.

□

Alla tre döms till att leva långt under det man kan vilka begåvningar de än har.

Det handlar om verklighetsflykt, om att lura sig själv, alltså egentligen om lögn.

Då man ljuger för sig själv förlorar man till och med den sista lilla aningen om att något fattas en, bara det svarta hålen finns kvar.

Synderna hänger ihop och vi har dem alla mer eller mindre, man skulle kunna säga att de jagar i flock och att flockens ledare är lögnen.

4.

Att inta mat och dryck är första förutsättningen för liv.

Sexualiteten - att föra sitt liv, sina gener, vidare är den andra.

Rädslan - att skydda sig mot faror (som våld, miljögifter etc.) är den tredje överlevnadsdriften.

Överlevnadsdrifterna är inte moral.

De finns för att vi skall överleva.

Men girigheten, frosseriet och fanatismerna skadar dessa drifter.

□

Våra drifter utnyttjas i många sammanhang; porrindustrin och kvällspresen lever på vårt sexualbehov.

På vårt behov av mat och dryck utnyttjas bl.a. av jätteindustrier som tillverkar 'junk food'.

Vårt behov av den trygghet som föds ur överlevnadsdrifternas rädslor har utnyttjats av religioner och inom politiken i alla tider; rädslan är en urkraft som får oss att tro på sägner och falska minnen (häx- och incest epidemier). Rädslan för att själv gå under (som effektivt utnyttjas av både "skydda dig själv" krigshetsare och 'säkerhetssystembyggare') vinner nästan alltid över förnuftet vilket inte är en överlevnadsdrift.

Frosseri

Alkoholism, narkomani, anorexi, bulimi, självömkan och verklighetsflykt, matmissbruk, sexmissbruk, maktmissbruk, att arbeta ihjäl sig. Det ena eller andra 'för mycket'.

1.

Frosseri är rubbade instinkter. Frosseri är dödslängtan, eller 'dödsstress'.

Våra överlevnadsinstinkter fungerar om vi lever naturligt.

Frossaren lever antingen i asketiskt svält eller så frossar hon i sinnlig besatthet.

Pengar behöver vi för 'mat för dagen', 'tak över huvudet' och 'kläder på kroppen'. Allting mer är egentligen frosseri om man spetsar till det lite eftersom glädjen i en kärleksfull eller vänskaplig samvaro inte kräver några ägodelar.

□

Den fattiga kvinnan och den fattiga mannen som för sin familj uppnått "mat för dagen, tak över huvudet och kläder på kroppen", och som nu strävar efter en cykel eller kanske ett rymligare hus, är som ouvertyren till den tragiska operan i vars crescendo Västvärlden lever i idag där Barbie och Ken hastar runt i en karusell av karriären, dagiset, börsmäklarnas senaste rapporter, golfbanan, gymmet, så får du ett lyckligt sexliv-tipsen, familjen, segelbåten, den aktiva semestern, terapeuternas schäslonger, älskaren/älskarinnan... Barbie och Ken som med stirrande blickar jagar lyckan, lyckan, lyckan...

I samtidskonsten hyllar vi ouvertyren och hånar crescendot som är tragedins fullbordan. I de flesta andra sammanhang gör man tvärtom ...

Utän tvivel är man inte riktigt klok, sa Tage Danielsson.

□

Att dra fördel av den allmänna penninghungern, den sinnliga besatthet som hetsar oss alla. Nöden klämmer dem som i ett skruvstäd, lyxen jäktar dem, drömmen om en plats på toppen förtär dem, de är mina, Macchiavelli.

Ni har dräpt samhället, nu dräper ni människan, Montesquieu.

Ur Dialog i dödsriket av Maurice Joly skriven 1864.

2.

Frossaren är fast i frosseriets grepp.

Frosseri är compensation för själens svält.

Tröstätaren som tröstäter för att han/hon är fet.

Drinkaren som tröstdricker sig till alkoholism för att i ruset hitta lite glömska.

Don Juan och Donna Juanita, på jakt efter nya förälskelser.

Frosseri är även att ständigt fantisera om sådant som omöjliga kan förverkligas. Underhållnings TV typ såpor/dokusåpor etc. lindrar inte själens svält, de snarare väcker orealistiska drömmar som kan få oss att leva våra liv i fantasivärldar utan verklighetsförankring.

□

Den obehärskade är en slav som alltid släpar med sig sin herre.

Fånge hos sin kropp, fånge hos sitt begär, fånge hos sin svaghet. Behärskning är vägen till oberoende och frihet, skriver André Comté-Spoonville i Liten avhandling om stora dygder och fortsätter:

Behärskningen hör, liksom de flesta dygder, samman med konsten att njuta.

Stackars Don Juan som behövde så många kvinnor.

Stackars alkoholisten som behöver dricka så mycket.

Stackars matfrossaren som måste äta så mycket.

Stackars asketen som måste avstå så mycket.

Stackars drömmaren som inte orkar leva annat än i en illusion

□

Det är inte kroppen som är omätlig, begärets gränslöshet finns i fantasin, fortsätter Comté-Spoonville: *Begärets gränslöshet, som dömer oss till brist, till otillfredsställelse eller olycka, är bara en sjukdom i fantasin; vi har drömmar större än magen och förebrår absurt nog magen för att den är liten. (...)*

Vad är mer dystert än mätta frossare, fångar hos bristen så till den grad att de saknar bristen när de är mätta.

□

Tomhetens tristess ligger vägg i vägg med överdådets leda.

Det gäller alltså inte att njuta mer eller mindre för att övervinna tristess eller leda, utan att njuta bättre och därmed bli herre över sina njutningar istället för slav under dem.

□

Måttlöshet är förödande för den sinnliga njutningen. Montaigne.

Häxorna i Råttabola

Över dörren till Råttabola hängde en pappskylt på vilken Flora skrivit på sitt lite slarviga sätt:

Håll vreden brinnande

och grytan kokande

man vet aldrig när man kommer att behöva lite het olja

att gjuta över vågorna.

Ingrimm var den tjugiga med rött lockigt hår och ormgröna kläder. Allt ljus föll alltid på Ingrimm men mellan hennes vackra ögonbryn fanns ändå en djup fåra av harm och runt munnen fanns ett par skarpa missnöjesrynkor.

Ingrimm hade varken en vass tunga som Flora eller ett mildt sinnelag som lilla Ängeln. Ingrimm var full av gift.

Men då giftet inte kunde komma ut gick det in och fyllde hela hennes kropp. Ingrimm dröp av gift, hon led utan att kunna göra någonting åt det.

Hon hatade utan att kunna slå någon annan än sig själv.

Ingrimm nickade och log medan ormar åt hennes inälvor och örnar hackade i hennes lever. Hennes enda tröst var drömmarna om hur det borde vara eller kanske egentligen redan var och alldeles säkert skulle bli. I drömmarna slog Ingrimm sina fiender med elegant espri, i drömmarna var Ingrimm oangripbart höjd över resten av mänskligheten.

Lilla Ängeln var mest lik en fet kerub med violblå ögon och flyende haka. Hon var så ljuv och så underbart snäll.

- Hon är så snäll, så snäll, sade Flora elakt, - hon gör precis som man säger till henne att göra.

Om Flora själv, var det vänligaste man kunde säga att hon var jämn i humöret, hon var nämligen alltid arg och eftersom hon dessutom var ful var hon vad man brukar kalla en riktig häxa.

Det fanns två systrar till, men de bodde inte längre i Råttabola. Den ena som var ännu vackrare än Ingrimm hade gift sig med en grodprins, den andra som inte var vacker alls men väldigt begåvad hade gift sig med en vanlig groda. Och de kom aldrig och hälsade på.

De tre systrarna, Ingrimm, lilla Ängeln och Flora, var sinsemellan alldeles olika men hade ett intresse som de delade: nämligen sin förtjusning i karlar. En förtjusning som visserligen yttrade sig på olika sätt och hade delvis olika mål men som ändå förenade dem i någon sorts gemensam förståelse.

Flora konsumerade karlar hänsynslöst och med stor förtjusning - när hon lyckades få tag på någon av dem.

Ingrimm såg dem som en möjlighet till det sociala lyftet. Så det gällde verkligen att välja rätt och inte sälja sin skönhet för en grynvälling.

Lilla Ängeln ville gifta sig för att så gjorde ju alla andra.

Dessutom hade hon läst i en damtidning om den stora kärleken som man fick om man gifte sig.

En dag kom en vacker prins till deras ensligt belägna hus i Råttabola.

Det var en mycket allvarlig ung man. Han hade läst någonstans, kanske var det i ett herrtidning, att skratt smittar och så hade han hört talas om en man som hade skrattat ihjäl sig.

Därför skrattade han aldrig och han undvek omsorgsfullt skrattande människor.

Den första som mötte vackra Prinsen när han kom ut ur skogen var Ingrimm.

- Vem är du? Frågade hon nyfiket. Det var inte ofta det kom verkliga besökare till Råttabola.

- Jag är den vackra Prinsen, svarade prinsen artigt.

- Är du en riktig prins? frågade Ingrimm vidare.

- Ja.

- Är du gift?

- Nej.

Då log Ingrim sitt mest förföriska leende. Han hade klarat provet. Den stackars vackra prinsen såg förfärad ut och Ingrim skrattade hest och sensuellt.

Vackra Prinsen slog händerna för öronen och ropade – sluta !

– Sluta med vadå? Frågade Ingrim förvånat.

- Med ditt gräsliga skratt !

- Men... sade Ingrim, hon hade tänkt säga mycket mer om bland annat hur vackert och förföriskt hennes skratt ansågs vara i de finaste kretsar och att minsann stiligare prinsar än han... osv.

Men som vanligt blev det bara ett: men... och en massa hat i Ingrimmis inälvor. Ingrim kände sig oerhört förolämpad och hatet steg som giftiga ormar i hennes själ.

Hon önskade att han verkligen skulle få ångra sig. Hon ville se honom ligga på sina bara knän för hennes fötter och tigga om hennes förlåtelse. Hon ville höra honom böna och be till ingen nytta. Hon önskade honom det värsta hon kunde komma på.

I nästa ögonblick uppfylldes hennes önskning, Flora kom ut på verandan.

Hennes lystna elaka ögon föll på vackra Prinsen.

– Vem är det? frågade hon.

- En vacker prins, svarade Ingrim sanningsenligt, - och han är inte gift.

– Du följer med mig! Sa Flora till prinsen. – Vill du gifta dig med mig? frågade hon därefter.

- Nej, det vill jag inte, svarade prinsen.

Flora släpade då prinsen med sig upp till tornrummet.

– Här får du vara tills du går med på att gifta dig med mig, sade hon och låste upp den lilla dörren som ledde till tornet. – Om en vecka kommer jag med mat till dig och då vill jag höra ditt ja. I annat fall får du sitta här och ruttna i tusen år.

En vecka senare gjorde Lilla Ängeln i ordning matbrickan till vackra Prinsen. Hon tyckte det hela var mycket romantiskt och svärmade redan för prinsen som hon aldrig sett.

Lilla Ängeln visste att hon måste rädda vackra Prinsen från elaka Flora. Gjorde hon inte det skulle det gå med honom som med alla andra män som hamnat i Floras klor. Först gifte sig Flora med dem och när hon tröttnade grävde hon ner dem levande i källaren. Man kunde höra dem skrika om nätterna.

Detta fick inte ske med Vackra Prinsen. Lilla Ängeln, som inte alls var modig, måste stoppa Flora.

På kvällen gick Flora upp med matbrickan. Hon ställde den på bordet och sade - Ät! Därefter lade hon sig på tornrumssängen och väntade.

Vackra Prinsen vecklade långsamt upp sin vackra tygservett och fann att

i den låg gömd en liten brevlapp från lilla Ängeln.

Det är sömnmedel i vinet, stod det på lappen.

– Vill inte du dela vinet med mig, sade vackra prinsen till Flora.

Flora steg upp från sängen, grep tag i vinflaskan och tömde den i ett drag, så rapade hon och lade sig på sängen igen.

- Skynda dig nu pojken min, sade hon och somnade.

Vackra Prinsen letade igenom hennes fickor och hittade nyckeln till tornrummet. När han öppnat dörren stod lilla Ängeln där med sina violblå ögon, sin lilla allvarliga mun och sin flyende haka och vackra Prinsen blev kär. Hon var det ljuvaste han sett och dessutom så modig, hans räddarina.

– Vill du gifta dig med mig? frågade han lilla Ängeln.

- O ja, svarade hon då, men vi måste skynda oss ner från tornet och åka till prästen innan Flora vaknar, tillade hon eftersom hon kände sin elaka syster.

Enda chansen var medan Flora sov.

Lilla Ängeln trodde inte att Ingrim skulle komma sig för att göra något, Ingrim kom aldrig på förrän efteråt vad hon borde göra, eller snarare vad hon borde gjort, och då var det ju så dags.

Men när Lilla Ängeln och Vackra Prinsen gett sig av skyndade Ingrim sig upp till tornrummet och slängde en spann vatten på elaka Flora som då vaknade.

Flora fick en snabb resumé, en plan lades upp och så skyndade de två systrarna sig iväg till kyrkan för att närvara vid det älskliga parets bröllop.

Ingrim ställde sig bakom Lilla Ängeln och elaka Flora intill prästen som just ställde frågan: - Tager du Vackra Prinsen denna Lilla Ängel till din äkta maka att älska i nöd och lust. Innan Vackra Prinsen hann svara började Ingrim att kittla Lilla Ängeln och Flora att kittla Prästen.

Lilla Ängeln fnissade och Prästen fnittrade. Mer och mer fnissade och fnittrade de och snart började de skratta hjälplöst och hysteriskt.

Sluta! ropade Vackra Prinsen gång på gång.

Men det kunde de inte.

Då sprang Vackra Prinsen till skogs och kom aldrig mer igen.

Så återgick livet till det vanliga i Råttabola.

Allt var sig nästan likt, nästan som det alltid varit; fagra Ingrim och elaka Flora väntade på nya vackra prinsar som skulle komma till deras ensliga hus i skogen, prinsar som skulle ge dem allt det de önskade sig och mer därtill, men Lilla Ängeln fantiserar inte längre om att bli räddad av en vacker prins, istället ville hon själv vara en modig hjältinna som räddade andra människor ur stora faror. Och så kommer det alldeles säkert att bli för det har de alla tre sett i sina drömmar och i sina önskespeglar från Fåfångans Marknad.

Girighet

Vem är rik? frågar Talmud, den som är lycklig med sin lott.

Den som räknar rikedom endast i pengar och ägodelar kommer alltid att förbli fattig.

□

Är inte girighet en form av rädsla? Rädslan att inte äga någonting, rädslan att bli utan?

Visst, men den girige upplever det inte så.

Kung Salomo bad sin gud att inte göra honom så rik så han blev besatt av rikedom, och inte så fattig att han blev besatt av den.

Inte bara den rike är besatt av rikedom även i fattigdomen, i svälten, föds en hunger som vi sen bär med oss och vi blir aldrig nöjda, vi får aldrig nog.

1.

Generositet är motsatsen till girighet.

Att vara generös är på sätt och vis att vara fri och därmed kanske det enda riktigt stora en människa kan bli.

□

Vi äger ingenting; vi ägs av våra ägodelar. Sade Francisco från Assisi och Gustav Sandgren uttrycker sig ungefär så här i en av novellerna i boken Skymningssagor: man kan bara ge av det man äger och endast under förutsättning att man inte är ägd av sina ägodelar.

Generositet är förenat med frihet, med herravälde över sig själv.

2.

Egoisten kräver allt utrymme istället för att nöja sig med sitt utrymme.

Att begära allt är egocentricitet, girighet.

Att begära sitt är självmedvetenhet, självkänsla.

Att begära sitt är en styrka, att begära allt är en svaghet född ur girighet, frosseri, likgiltighet och avund.

□

Den sunda självkärleken som består i att tycka om sig själv och bejaka sina möjligheter krymper istället samman till en krampaktig strävan efter att ta för sig till varje pris.

Lennart Koskinen, biskop i Visby och författare till boken Tro på framtiden.

3.

Utilitarismen handlar om mesta möjliga lycka till flest möjliga antal människor - utilitarismen kan sägas vara en av grundtankarna i demokratin.

Kapitalismen - som genom skicklig retorik blivit liktydig med demokrati i vår moderna begreppsvärld - handlar om mycket pengar till ett litet antal människor + lagom mycket till ”konsumenterna” – resten av människorna.

Och så skall alla konsumenter slåss sinsemellan för att få tillhöra den lilla

gruppen med mycket pengar.

□

Styr man med terror har man piskan i hand, men styr man med girighet är piskan gömd i en morot.

4.

*Först när det sista trädet huggits ner,
när den sista floden förgiftats
och när det sista fisken har fångats
kommer människan att förstå
att hon inte kan äta guld*

Ett gammalt Cree ordspråk som bl.a. miljöorganisationen Greenpeace använder sig av.

Sagan om kung Midas, guldets konung

Ur grekisk mytologi skriven av Michael Gibson i översättning av Karin och Sven Stolpe.

Midas, konung av Fyrgien, var en tokig och girig herre. En dag kom Silenos, anförare för ett band satyrer som strök omkring tillsammans med Dionysos, till kungliga palatsets port. Han var trött och hungrig, för han hade gått vilse och hade ett par dagar måst ströva omkring bland bergen. Midas bjöd satyren välkommen och gav honom mat att äta och tak över huvudet. Silenos stannade hos honom en vecka. Sista kvällen anordnade kungen en ståtlig bankett. Tillsammans med de höga herrarna vid hovet festade de till långt fram på natten. På morgonen beredde sig Silenos för sin hemfärd.

“Du har varit mer än generös i din gästfrihet”, sade han till Midas, “och jag tackar dig. Säg mig är det någonting som du länge har gått och önskat dig? Jag skulle bli mycket glad, om jag kunde ge dig någonting som tecken på min tacksamhet.”

Midas lystna ögon lyste till. En ny vagn, besatt med juveler? Hundra präktiga hingstar från Lydiens slätter? Femhundra kor från Attika? Allt detta och en hel del andra saker drog snabbt förbi hans inre blick, men han var rädd att högt uttala sina önskningar. Silenos kanske hade i tankarna någonting ännu ståtligare som han skulle gå miste om, ifall han föreslog en blygsammare gåva. Men å andra sidan - kanske var det bara något sådant som en dekorerad bronsbägare som Silenos tänkte sig?

Midas visste inte, hur han skulle bete sig, men han begrep att han snart måste komma fram med någonting, annars skulle satyren känna sig kränkt. Och då skulle han inte få någonting alls.

“Jag... Jag vet verkligen inte”, sade han till sist. “Välj själv, du!”

Silenos nickade.

“Utmärkt”, sade han. “Du får uttala vilken önskan du vill, och vad det än gäller så skall den bli uppfylld. Tänk noga efter, innan du säger någonting, för det finns massor av saker här i världen som man kan välja emellan...”

Med dessa ord gav sig Silenos av, men redan innan han slutat tala, hade Midas fattat sitt beslut. Han skulle önska, att allt han rörde vid skulle förvandlas till guld. Han skulle bli obeskrivligt rik, en konung bland konungar, och alla skulle komma och hylla hans storhet. Han uttalade sin önskan och blev förtjust över vad som hände. Han rörde vid en stol - och genast förvandlades den till gediget guld. Sedan rörde han vid ett bord och dryckeskärnen på detta och sin klädnad, som han kvickt måste ta av sig, eftersom dess vikt i guld tryckte ner honom. Han skrattade högt av glädje och rusade ut, sprang från det ena rummet till det andra i sitt palats och rörde vid allting han fick se. Allt blev till guld. Snart nog glittrade hela palatset som om det hade strålat hundra solar från dess höga tak.

I längden blev emellertid Midas lite trött, för han var inte van vid ansträngningar. Tiden för hans middagsmål närmade sig, och han tog plats i en guldstol vid guldbordet i det rum där han tagit farväl av Silenos. En tjänare kom in med frukt som sattes ned framför honom; när Midas rörde vid brickan som frukten låg på, blev den av guld. Han skrattade belåtet. Sedan förde han en kase druvor till sina läppar. När han så gjorde, förvandlades hans ansikte plötsligt och uttryckte idel avsky: druvorna hade förvandlats till små guldbollar, lysande och lockande men alldeles omöjliga att äta. Han kastade dem ifrån sig och gav order om att man skulle ta in köttmat - samma sak hände på nytt. Ursinnig stötte han undan tjänaren, som stod och väntade vid hans sida. Genast stod där en guldstaty med stirrande ögon - som ingenting såg - i stället för en vanlig tjänare med varm, levande kropp.

Midas rusade ut från salen och ned genom palatsets kök till de lagerum, där matförråden fanns lagrade. Han rörde vid en säck mjöl - den blev genast av guld. Han gick förbi hyllorna med dess förvaringskärl och rörde vid dem - de blev till guld. I full förtvivlan kastade han sig ner på golvet och grät - nu först begrep han hela innebörden av den gåva han fått av satyren.

(...)

□

Vad hjälper det en människa om hon vinner hela världen men måste betala med sitt liv. Jesus från Nasaret

□

Då och då dyker det upp en människa som förvandlar allt hon tar i till guld. En vacker olycklig dag kommer hon att upptäcka att hon hungrar ihjäl på kuppen. Allt omkring henne är glänsande, härligt, idealisktonåbart, och nu längtar hon efter sådant som hon är oförmögen att förvandla till guld - och som hon längtar! Som en hungrande efter mat! - Vad skall hon gripa efter? Nietzsche.

Fanatism, underkastelse, otukt

Vreden ingår i alla dödssynderna men kanske främst i fanatismen.

□

Enligt Nietzsche är övertygelsen en värre fiende till sanningen än vad lögnen är.

1.

Robinson Crusoes far, som var köpman i staden York, sade så här: *I medelklassen behöver man inte lida (...) I lugn och ro glider man stilla genom livet, får smaka lagom av tillvarons sötma och slipper erfara dess bitterhet, får känna sig lycklig och kan dag för dag alltmer övertyga sig om att man är det.*

*Varför super Jeppe? *)*

Kanske för att döva 'felkänslan' som infinner sig när vi gör fel val. Vi gör alla dåliga val om vi inte är helt sanna mot oss själva; och vem klarar av att alltid vara det?

*) Alla säger att Jeppe super men ingen frågar sig varför; ur skådespelet Jeppe på Berget, skrivet av den danske författaren Ludvig Holberg 1723.

□

Är det dåliga valet man gjort ett sådant där man följer huvudfåran (gör det som förväntades av en) tror jag man ofta dövar 'felkänslan' med likgiltighet och/eller alkohol/droger - livet blev inte

bättre än så här och det får jag finna mig i.

Skål på dej din gamle tok!

Medan många som gått sina egna vägar i trots mot samhället, i trots mot andra människor (ofta för att de från början visste att huvudfåran var ett dåligt val) och ändå hamnat på fel plats i livet dövar 'felkänslan' med fanatism och/eller med alkohol/droger.

□

Vi tror gärna att renässansmänniskan såg livet som ett projekt där man ständigt måste starta på nytt i sin jakt efter kunskap och mening. Kanske är den metoden det enda sättet att möjligtvis hamna rätt och att slippa bli likgiltig, fanatiker eller alkoholist...?

2.

Ordet fanatism finns inte med bland de ursprungliga dödssynderna eftersom besatthet av Davids gud, Paulus gud inte var synd utan dygd enligt den kristna kyrkan.

Kristendomens Gud, islams Allah och judendomens Jehova är alla ett slags förmänskligad yttre gud (= avgud) vars röst tolkas av imamer, rabbiner, präster och predikanter. Besatthet av den guden är alltid fanatism.

Men istället för ordet 'fanatism' - besatthet av en gud, en idé eller en person - kallade man synden för 'otukt' och begränsade dess betydelse till sexuell lust, eftersom celibatet utlöste en erotisk besatthet då man för gudens skull helt avstod från sex – man blandade ihop orsak och verkan; och kyr-

kan ärver dem som saknar arvingar.

□

Fanatism är att underordna överlevnadsdrifterna - att inta mat och dryck, sexualiteten och rädslan - en tro eller en ideologi.

Så här skriver Predikaren i Bibeln (Kapitel 7, vers 27) som älskade en Gud, en Härskare, en Idé, mer än livet:

*Då fann jag något som var bittrare än döden;
kvinnan,
hon som själv är ett nät,
och har ett hjärta som en snara,
och armar som äro bojor.
Den som täckes*) Gud kan undkomma henne,
men syndaren bliver hennes fånge.*

*) den Gud älskar (behagas av)..

Och Ordspråksboken fortsätter:

*Hon övertalar honom med sitt prat
och förleder honom med sin lena tunga*

□

Sexualiteten är en stark drift som enklast bekämpas med en annan stark drift - fanatism.

Ont skall med ont fördrivas säger ett folkligt ordspråk.

3.

Med humor bekämpar man fanatism.

Det som inte tål att skämtas med, förtjänar sällan att tas på allvar, skriver författaren Sigfrid Lindström

□

Allt går att skratta åt, även det svåraste i livet, om det görs med kärlek.

Humor är kärlek och motsatsen till fanatism.

□

Man kan skratta åt allt, men inte hur som helst. En jude historia blir aldrig rolig i munnen på en antisemit. Comté-Spoonville. Och Mohammedbilderna i Gyllandsposten är ett annat exempel

När man skämtar om det man hatar eller föraktar är det aldrig humor, humor hänger ihop med det absurda, med nonsens och även med förtvivlan - men aldrig med hat.

□

Humor är varken allvar - för vilket allt har mening, eller lättsinne - för vilket ingenting har mening. Skriver André Comté-Spoonville i sin bok om dygderna, där han räknar humor som en dygd.

4.

(...) Överhuvudtaget har puritaner av alla schatteringar haft svårt för lustigkurrar, något som ögonblickligen visar sig om de uppnår politiskt inflytande.

(...) Humorn, även grov och elak sådan, är en del av vår natur; att förneka den är att förneka sin mänskliga identitet. (...)

(...) Det finns inga självändamål i att upprätthålla det humorfria allvarets dominans. Godtyckliga tabun som upprättas av självutnämnda experter på god smak är till för att demoleras, eller åtminstone utmanas.

Humor kan inte, och får inte, förbjudas. Om härskarna inte inser detta faktum står vi på sikt inför ett latent demokratiproblem som bör konfronteras med kraft.

Dick Harrison, docent i historia.

□

Den danske filosofen Sören Kierkegaard hade en gång en dröm i vilken han stod inför Vår Herre. Gud lovade att uppfylla Sörens innersta önskan.

Kierkegaards önskan var att alltid ha skrattarna på sin sida.

Då skrattade Gud.

□

Det Kierkegaard önskade sig var ett vapen.

Humor och ironi är inte synonymer, även om Dick Harrison kanske menar det.

Ironi skrattar åt någon annan eller självförlöjligar det egna jaget som om det var en annan människa. Humorn skrattar åt sig själv, eller åt andra som åt en själv. När humorn är trogen mot sig själv leder den till ödmjukhet.

Ironi skrattar åt, humorn skrattar med.

Ironi är ofta ett användbart vapen, humor är en ibland behövlig sköld.

□

Just därför att det alltid finns en dold smärta i humorn finns där också sympati. I ironi finns ingen sympati. Skrev Kierkegaard som säkert förstod varför Gud skrattade i hans dröm.

Ironi är självhävdelse, sa han också.

□

Ironi är förödmjukande, humorn är ödmjuk.

Humorn desarmerar allvaret och därmed hatet, vreden och fanatismen.

□

Sök tingens djup: dit ner stiger aldrig ironin. Skrev Rilke, österrikisk författare och poet.

□

Tre Gratier.

*Satire er i grunden kun:
at finde første dobbelbund.*

*Sarkasmens bidrag er det triste
at tro det første er det siste.*

Kun humoren har alltid vidst

at ingen bund er nummer sist.

Piet Hein

(Bund=botten)

□

Sarkasm är ofta medelmåttans försvar gentemot sin egen medelmåttighet.

Satir och sarkasmer skadar människan själv eftersom de bygger på förakt och överlägsenhets känslor. Sarkasm är högmod medan humorn är ödmjukhet.

□

(...) – En vana vid ironi, vid sarkasm, förstör dessutom karaktären, den ger så småningom en upplevelse av skadeglad överlägsenhet; så att man till slut blir som en ilsken hund, som utom att bitas också lärt sig skratta. Nietzsche.

5.

Människor som är uppfyllda av hänförelse; religiös, politisk, inför ett krig etc., blir oemottagliga för argument – de kopplar bort hjärnan och blir fanatiska.

□

Hur mycket moralisk indignation, hur mycket rättfärdigt fördömande driver inte ett krig!

(...) alla upplever sin motståndare som en fränstötande, ond, grym och obarmhärtig varelse. Alltmedan de upplever sig själva som goda och rättfärdiga och tvingade att försvara sig. Francesco Alberoni, italiensk filosof.

□

Oden enligt Haavamal: *Jag hetsar hövdingar mot varandra och försonar dem aldrig.*

Oden var den gud som tillbads av den som sökte seger till varje pris - kosta vad det kosta ville - men Odens vägar var som gudars brukar vara, outgrundliga. Man fick ofta betala ett högt, ett alltför högt, pris för tillfälliga segrar.

6.

Sekterism blir terrorism i opposition och totalitarism när den är vid makten.

Totalitarismen är aldrig enbart makten hos en människa eller en grupp: den är också, och kanske i första hand, makten hos en doktrin, en ideologi, en 'sanning'.

□

Veritatis terror = sanningens fasa eller terror.

Vetenskapen bevisar inte att något är sant, den bevisar att något är möjligt och konsten bryr sig över huvud taget väldigt lite om "sant eller falskt".

Den absoluta sanningen hängen ihop med tron och är alltid fylld av hat och vrede.

□

Kristendomen, judendomen och islam har alla gudomligt upphov vilket

betyder att deras teser inte kan ändras av människor och de troende lever i säkerheten hos den som redan vet svaret på gåtan som vi andra försöker hitta en lösning till.

□

Enligt Montesquieu har varje styrelsesätt ett slags grundprincip; monarkin styrs av den ädla, upplysta monarken som står för ett slags faderlig, vis rättvisa, republiken styrs av folkviljan och står för majoritetens rätt och despoten styr med fruktan, sin egen rätt.

Totalitarismen, som Hanna Arendt penetrerar i boken Totalitarismens ursprung, styrs av ideologin eller sanningen. Det gör totalitarismen till det mest intoleranta styrelseskick av dem alla eftersom sanningen inte kan ifrågasättas, inte kan debatteras.

Man måste lyda sanningen.

□

De sannas tyranni; all intolerans gränsar mot totalitarism eller fundamentalism eftersom sanningen legitimerar indoktrinering, lögn, våld...

Tusentals år av judisk/islamisk/kristen intolerans har skapat en god jordmån för nazism, fascism, kommunism, antisemitism, sionism, religiös fundamentalism, apartheid politik, terrorism... alla dessa olika ideologier som har det gemensamt att de äger den enda sanningen och därmed sanningens rätt att tvinga andra människor - när de har makt att göra så.

□

Att betrakta Gunilla Sköld Feilers och Dror Feilers installation 'Snövit och sanningens vansinne' (bilden visar en terrorist som badar i blod) som en hyllning till palestinska självmordsbombare får åtminstone mig att leta efter bakomliggande motiv. Installationen visar primärt, på sitt lite övertydliga sätt, blodet som flyter i de av gudar eller ideologier sanktionerade våldet som hyllas av sionismen, palestinaianismen, den kristna amerikanismen och så många andra ismer och tros läror som äger den enda sanningen.

□

Att så många européer som befinner sig utanför konflikthärden i Mellanöstern (och även israeler som lever mitt i den) ger palestinierna sitt stöd beror i allmänhet inte på att man hyllar det ena eller det andra våldet utan på att palestinierna är den svagare parten som genom ett FN beslut 1947 följt av krig och ockupation förlorade nästan hela sitt land och att de ur ett rättviseperspektiv behöver stöd för att inte bli 2000-talets judar*).

Den orättvist behandlade är orättvist behandlad, inte god och den svaga är svag inte god – den orättvist behandlade; den svagare parten får vår empati för att hon är svag - inte för att hon är en bättre människa än den som är stark.

*)Judarnas, zigenarnas, de handikappades och de politiskt inkorrektas totala hjälplöshet och förlamande maktlöshet som ingen ville se eller bry sig om, var kanske det mest grymma under Nasi-eran (även de som överlevde Förintelsen och vars kroppar läkte efter tortyren kunde ändå aldrig läka såren efter det psykiska våld de utsatts

för (något vi tyvärr kan studera hos tortyrskadade flyktingar som kommer till vårt land ännu idag). Zigenarnas öde i östra Europa är fortfarande snarlikt det i Hitlers Tyskland, återigen blir de syndabockar för allt ont som sker och judarnas situation hade antagligen varit densamma som zigenarnas utan Israel och Palestiniernas är på väg att bli det i ett minskande, apartiskt kringskuret och alltför maktlöst Palestina.

Den Palestinska paradoxen (som ganska naturligt gett många människors dåliga samvete i Israel/Palestinafrågan) är att FN med världssamfundens godkännande lät det semitiska folket palestinierna betala för de fasansfulla följderna av den ariska västvärldens antisemitism/judehat.

Semitiska folk: lever/levde i Främre Orienten samt norra och östra Afrika, de talar eller har talat semitiska språk. Semitiska språk: arabiska, armeniska, assyriska, babyloniska, etiopiska, feniciska, hebreiska

7.

En sanning tål inga andra gudar jämte sig sa Nietzsche och kallar prästerna för historiens största hatare och även de mest raffinerade.

Den som hatar sig själv, som saknar förmågan att älska, är förtappad.

Inkquisitionens - det heligas - människor var de värsta av fanatiker eftersom de var så fyllda av lögn och hat. Många människor som vi uppfattar som onda, älskar någon men inkquisitionens människor älskade ingen - inte sig själva, inte andra människor - men de var besatta av en dyrkan av en idé, en Gud, en sanning som ursäktade allt ont de gjorde.

□

För de flesta innebär inte moral; dygd, godhet, värde eller upphöjdhed, utan istället förakt, fördömelse, synd, förebråelse, straff. Man kan se dem marschera förbi under historiens gång, de dystra, misslynta, argsinta och oförsonliga som vrålar anklagelser, som kräver rättvisa och fordrar straff till varnagel för de onda, för de orättfärdiga och för de fördärvade!

Francesco Alberoni.

□

Fördömande har inget med moral att göra. Det är ett instrument, ett vapen, i kampen mot en fiende. Claude Lévi-Strauss.

□

En stor del av politiken är en skrupelfri strid om makten enligt Macchiavelli och där är moraliska anklagelser ett medel för att släppa lös aggressiviteten hos folken.

Förtal, satir, ärekränkningar och den moraliska lynchningen har varit och är fortfarande vanliga instrument för att erövra makten i de flesta politiska system, även demokratiska.

8.

Intolerans fördummar och dumhet gör människor intoleranta.

Ni kommer aldrig att få någon egen insikt om ni avsvär er det självständiga tänkandet. Men ni kommer att känna er säkra, trygga och kanske till och med överlägsna, skriver filosofen och journalisten Bryan Magee.

□

Tolerans är ett slags vishet som övervinner fanatismen, denna fruktansvärda kärlek till sanningen. Alain.

□

Lita aldrig på någon som 'har sanningen', som 'vet vad som är rätt och fel' eller som 'känner den enda rätta vägen'.

□

För den fanatiskt religiöse är intellekt negativt.

Syndafallet heter, som bekant, myten om Adam och Eva som åt av kunskapens träd. Att själv avgöra vad som är ont eller gott och att själv ta ansvar för sina handlingar är emot kristendomens idé med ombudsmannen som för fårsköckens talan inför Paulus Gud.

Fanatism är en känsla – låt intellektet styra över den känslan.

9. Sagan om Fabian Jönsson

Fabian Jönssons mamma var en ängel.

När Fabian var ett barn var han en riktigt busig pojke och det gjorde hans mamma mycket olycklig. Eftersom Fabian egentligen var en snäll gosse blev han ledsen för detta. Han ville verkligen inte att hon skulle vara olycklig för Fabian älskade sin mamma högt och rent. Men det där med buset kunde han inte göra något åt, det bara blev så.

När Fabian Jönsson blev stor gifte han sig med en kvinna som var lik hans mor - också hon var en ängel.

Länge levde de lyckliga men så en dag grälade Fabian med sin lilla ängel och hon grälade tillbaka. Då slog Fabian henne så hon grät. När hon började gråta ångrade sig Fabian och bad henne om förlåtelse. Nu grät båda och sen förlät Fabians ängel honom.

Aldrig hade kärleken mellan dem varit så stor.

Efter den första gången hände det oftare och oftare att Fabian slog sin hustru och varje gång ångrade han sig förfärligt mycket och varje gång förlät hon honom och varje gång älskade de varandra efteråt mer än någonsin tidigare.

En dag slog Fabian så hårt så hans ängel måste föras till sjukhuset. Där gipsades hon och syddes ihop av läkarna och så fick hon stanna kvar på sjukhuset för observation. Vid hennes sjukhus säng låg Fabian på knä. Han tiggde och bad om hennes förlåtelse. I dagar låg Fabian på knä vid sin hustrus sjuksäng.

Så fort hon kunde tala, när stygnen i hennes ansikte var borttagna, när tänderna var på plats igen, förlät hon sin älskade make, han som älskade henne så mycket och som ångrade sig så.

Men den här gången räckte det inte med hustruns förlåtelse.

Samhället förlåter inte. Samhället straffar.

Fabian Jönsson åtalades för grov misshandel och dömdes till fängelse. Han visste i djupet av sitt hjärta att samhället gjorde helt rätt. Fabian skulle

straffas för det onda han gjort sin älskade ängel.

Fabians hustru kom till honom på varje besöksdag, varje besökstid. Där i fängelset förlät hon honom varje gång om och om igen och därefter älskade de varandra mer och mer för varje gång.

Tiden då Fabian satt i fängelset var den lyckligaste tiden i deras äktenskap.

När Fabian blev fri levde de tillsammans på samma sätt som förr tills Fabian en vacker dag slog ihjäl sin älskade hustru.

Han ångrade sig ohyggligt. Först tänkte han ta sitt eget liv men det straffet kändes för mildt så han överlämnade sig till polisen och bekände sina förmyndelser.

Återigen hamnade Fabian Jönsson i fängelset.

I fängelset bad han fångvaktarna om att bli kedjad vid en mur och pis-kad. Han bad dem dra ur hans naglar med glödande tänger. Han bad om ett kännbart straff, ett riktigt straff, eftersom hans brott var så stort.

Men så gör man inte i moderna fängelser så vakterna skickade honom till fängelseprästen i det lilla fängelsekapellet istället.

Prästen talade till honom och uppmanade honom att söka förlåtelsen hos Gud, Den Helige Anden, Jesus Kristus och Jungfru Maria, Jesu moder.

I det lilla kapellet låg nu Fabian Jönsson på sina bara knän och bad först inför jungfru Maria och sedan inför Jesus på korset, han bad också till sin moders gud och sin döda hustru. Det var bara den heliga anden han inte förstod sig på, så honom bad han inte till. Han bad om förlåtelse för sina synder, Fabian Jönssons synder. Dag ut och dag in låg han på det kalla golvet i bön.

En natt vaknade Fabian av att en ljusvarelse kom till hans ensamma cell. Det var en ängel, kanske var det hans egen ängel, hon som dött för hans hand eller kanske var det Jesus eller hans jungfruliga moder.

Ängeln smekte Fabian över huvudet och sade: - Jag förlåter dig.

Nu fylldes Fabian Jönsson av jubel, av salighet och en lycka större än någonsin förr.

Därefter följde en tid i förlåtelsens lyckorus ända tills Fabian Jönsson en dag förstod att det straff han fått var för ringa, för obetydligt för den riktigt stora förlåtelsen. Fabian måste straffas mera, hårdare.

Åter låg Fabian framför jungfru Maria och Jesus på korset och bad denna gång inte om förlåtelse utan om straff. Ett straff stort nog för att sona hans förfärliga synder.

Inte bara på dagarna bad Fabian utan även nätterna tillbringade han på knä i sin cell och bad om straffet som skulle sona synden.

Det hårda straffet som skulle vara nåden.

En natt kom äntligen nåden till Fabian Jönsson.

Piskan ven över honom. Han kände piskslagen mot sin rygg.

- Slå hårdare, viskade han saligt, - hårdare, hårdare.

Fångvaktaren fann Fabian Jönsson på morgonen fortfarande knäböjande vid sängen, naken med sönderpiskad rygg.

Fångvaktaren hämtade fängelsedirektören som hämtade fängelseprästen.

Prästen föll på knä invid Fabian och tackade Gud för detta mirakel.

Fabian mumlade obegripliga ord om synd och nåd, om Jesus vår frälsare och om den heliga jungfru Maria. Heliga ord som skulle nedtecknas i den heliga boken för kommande släktled.

Till sist tystnade Fabian Jönsson. Han sjönk ihop och dog i fängelseprästens armar.

Men aldrig skall vi glömma denne av Gud utvalde helige man som mötte sin frälsare i en fängelsecell och i tron fann syndernas förlåtelse och den gudomliga nåden. För evigt skall hans namn stå i eldskrift inför våra ögon. För evigt skall han stanna i vårt minne. Kloster skall byggas till hans ära, heliga kvinnor och män skall skåda in i hans salighet...

□

Vad är då kärleken till Gud annat än fanatism?

12.

I börjar av en infernovandring, 'genom Getsemane', med lidande, död och återfödelse finns en upprymd känsla av oövervinnelighet - en "kickkänsla/en bli frälst känsla". Alltför många fastnar i den känslan och söker sig gång på gång tillbaka till den med hjälp av droger, späkning, böner, hysteriska väckelsemöten, djupmeditation, isolering, svält, akupunktur, rejvdans eller andra former av besatthet, kosta vad det kosta vill. Detta för att om och om igen uppnå känslan av lycksaligheten i att bli frälst eller att vara en i den stora massan/mobben 'vi som har rätt' och för att kanske till sist i en lysande dröm ge sitt liv för den gemensamma saken eller guden.

Men livet är ingen narkotisk drog.

□

I begynnelsen fanns ingenting, börjar de flesta skapelseberättelserna med.

(I begynnelsen fanns Nirvana skulle man också kunna uttrycka det som)

Utan all längtan, otålighet, drömmar etc. som är förknippad med dödssynderna finns ingenting - ur detta ingenting föds någonting.

Sammanfattningar och lösryckta funderingar

Stalin mördade alla gamla partikamrater, alla vänner, eftersom de kunde bli motståndare en dag - deras drivfjäder var den kommunistiska ideologin och en människa byter lätt åsikter då hon av någon anledning upptäcker att den tidigare bilden inte stämmer. De mördade vännerna och partikam-

raterna byttes ut mot unga karriärister*) som ej varit med vid revolutionen och som

*)karriäristens begåvning består i att göra karriär (han/hon är äregirig, maktlysten, anpasslig och charmerande) Hitlers arkitekt, Albert Spear, var inte särskilt begåvad som arkitekt men han var en anpasslig karriärst och Hitler var förtjust i honom som person - Bauhausskolan där de begåvade arkitekterna gick stängdes. Bauhaus [ba_uhaus], tysk högskola för formgivning och arkitektur, grundad 1919 av Walter Gropius i Weimar och 1925 flyttad till Dessau. Där inrymdes den i ett radikalt gestaltat byggnadskomplex i glas och stål, ritat av Gropius. Gropius tanke var att med arkitekturen som ram skapa en samverkan mellan alla konstarter, på samma sätt som vid de medeltida katedralbyggena. 1930 blev Ludwig Mies van der Rohe ledare. I den kvalificerade lärarstaben märktes även konstnärer som Lyonel Feininger, Paul Klee, Oskar Schlemmer, Wassily Kandinsky, László Moholy-Nagy och Marcel Breuer. Skolan stängdes 1933 av nazisterna.

Bauhaus målsättning var att genom en förening av teoretisk undervisning och experimentellt betonad verkstadsutbildning skapa grundvalar för en tidsenlig formkultur på alla områden, från den standardiserade bruksvaran till scenbilden, fotografiet, typografin och den arkitektoniska helhetsmiljön. Vägledande för formgivningen blev såväl tysk expressionism som rysk konstruktivism och holländsk neoplasticism, och Bauhaus utgjorde över huvud en brännpunkt för 1920-talets abstrakta konströrelser. Med sitt bejakande av tidens tekniska resurser och med sitt nära samarbete med storindustrin (bl.a. utfördes modeller till de första stålörsmöblerna, liksom till brukskeramik, armaturer, tapeter, textilier etc.) fick skolan avgörande betydelse för den tyska funktionalismen, som till en början kallades "Bauhausstil", och dess pedagogik har blivit internationellt mönsterbildande. Efter stängningen av skolan emigrerade de flesta av lärarna till USA, och 1937 grundade Moholy-Nagy The New Bauhaus, som sedan bytte namn till Institute of Design, i Chicago. I Sverige slog Bauhaus och den tyska funktionalismen igenom på Stockholmsutställningen 1930 och fick stor betydelse för svenska arkitekter och formgivare.

aldrig behäftats med idéer om proletarietets diktatur och det jämlika, ideala samhället utan stat. Det enda de unga karriäristerna styrdes av var den egna vinningen.

Fursten "känner" karriäristen och vet hur hon/han kommer att agera; en karriärst är aldrig outgrundlig eller opålitlig och gör inga oberäknliga åsiktsändringar. Egocentrikern må vara obehaglig eller ej - en klok furste vet att regera över henne då hennes agerande sällan är oförutsägbart.

Stalin visade på sätt och vis vägen. Idag har vi mest proffspolitiker – ideologiernas tid är förbi. Sofia Karlsson, från F! kan sägas vara ett äkta barn av sin tid som enligt många journalister lika väl kunde varit taleskvinna för en bank eller ett försäkringsbolag. En ung karriärst med politisk skolning och ingen ideologisk barlast; och därmed lik många andra politiker i andra partier.

□

Dödsynderna hänger samman, är inflettade i varandra; Bakom högmod och avund gömmer sig det dåliga självförtroendet. Och bakom dåligt självförtroende gömmer sig livslögner.

□

Vi skaffar ofta en ny lidelse för att göra oss av med en gammal – alkoholisten byter ut spriten mot 'trygga faders armar' och den f.d. rökare gör anti rökning till en mission.

□

Är kanske artens första dygd; tänkandet? I begynnelsen fanns ordet/logos.

Varje människas kall är att tänka själv, skrev Emmanuel Kant

Ingen kan tänka en tanke för mig, sade Ludvig Wittgenstein, vilket även alla andra människor borde säga sig.

□

Överdådets och lyxens historia är en berättelse om emotionella trauman snarare än girighet och frosseri. Eller kanske; det som yttrar sig som girighet och frosseri är emotionella trauman kanaliserade till girighet och frosseri.

□

Dödssynderna är likt en kraft man inte klarar av att bemästra, därför är att utveckla sitt mod, sin klokhet, sin hederlighet och sin förmåga till behärskning kardinaldygder.

I nästan alla komedier finns människor som är offer för en eller flera av dödssynderna. Vi har lätt för att se det komiska hos den girige, hos lögnaren, hos den högmodiga, hos frossaren, hos den avundsjuke och hos fanatikern.

Vi skrattar även åt oförmågan att behärska sig. I t.ex. filmen *Life of Brian*, skrattar vi åt scenen där soldaterna inte kan låta bli att skratta även om det betyder att de kommer att bli korsfästa. Men vi skrattar sällan åt likgiltigheten – behärskning utan känsla.

Varför det? Är det för att likgiltighet och behärskning ser likadana ut på ytan? Är det för att likgiltigheten är en dödssynd som vi beundrar utan att förstå dess skadeverkningar?

1. Platons grottniknelse i sammandrag.

Tänk dig människor i en underjordisk grottniknande boning.

Tänk dig vidare att de ända från barndomen är fjättrade på så vis att de måste förbli på samma plats och endast kan se rakt fram mot grottans innervägg.

Tänk dig så att det bakom dem en bit innanför grottöppningen brinner en evigt fladdrande eld och att det mellan elden och de fånglade står en hög mur.

Föreställ dig att bakom denna mur passerar individer som högljutt talar med varandra och som bär stora skulpturer i trä och sten vilka sticker upp ovanför muren och som kastar skuggor på väggen framför de fånglade

människorna.

Det är en underlig bild och underliga fångar men de liknar oss.

Om de är i stånd att tala med varandra är det då inte troligt att de talar om det de ser och hör som om det de såg var verkligheten och inte endast en skuggbild?

Antag nu att någon av dem löses från sina bojor och lämnar sin plats. Antag att han vänder sig om och ser vad som verkligen sker.

Skulle inte den människan känna smärta inför ljuset, ha svårt att riktigt se verkligheten och att tvivla på sina sinnen eftersom allt han tidigare lärt sig i skuggvärlden fortfarande skulle kännas mera äkta?

Även om man pekade ut varje föremål, varje skulptur och visade på dess skuggbild, skulle inte skuggbilden vara mera verklig för den befriade fången?

Om någon dessutom släpade ut honom ur grottan och tvingade honom att se solen; skulle inte det vålla honom stor smärta och kanske helt förblinda honom?

Efter lång tids övning skulle han dock troligtvis kunna se världen utanför.

Hans slutsats av detta skulle ganska säkert bli, att det är solen som åstadkommer årstider med kyla och värme samt är den som ordnar och styr allt i den synliga världen och att solens och eldens ljus är orsak till det som fångarna såg i grottan.

När han sedan erinrar sig sin första bostad och den vishet som fanns där tror du inte att han skulle prisa sig lycklig över förändringen och beklaga sina fortfarande fjättrade medfångar?

Ifall rangordningen mellan fångarna ställts efter vem som tydligast såg de förbiskridande skuggorna och efter vem som var bäst på att finna fungerande system över skuggornas rörelser och som därmed bäst kunde förutsäga kommande händelseförlopp, tror du han skulle avundas dem deras framgångar?

Knappast.

Troligare är att han skulle säga som Homeros:

'hellre jag ute på landet som dräng ville slita för daglön under en främling som ingenting ärvt'.

Att lida vad som helst hellre än att leva i skuggvärlden, i grottan.

Om mannen av någon anledning gick tillbaka till grottans mörker skulle inte han då återigen under en tid vara helt blind?

Och skulle inte fångarna i grottan skratta åt den blinda dåren "som sett ljuset"?

En förnuftig man måste komma ihåg att synförmågan kan försämrans av två olika anledningar: vid förflyttning från ljus till mörker och från mörker till ljus.

Den som går från mörker till ljus skall prisas lycklig medan den som går från ljus till mörker skall beklagas.

□

Platons grottmetafor skrevs som argument mot blind tro på religiös vidskepelse och den kan användas som argument mot varje "blind tro".

□

Astronomen Fred Hoyle skrev en science fiction bok på 1950-talet, Det svarta molnet, som handlade om en intelligens i form av ett moln som närmade sig jorden. En vetenskapsman kopplades till molnet för att i sin hjärna ta emot den betydligt högre stående varelsens kunskap. Mannen blev först galen och dog därefter eftersom det var omöjligt för honom att anamma en världsbild så långt ifrån hans egen.

Efteråt spekulerade man i om det hade varit bättre att ta en idiot, en människa utan egna tankar och idéer, än en vetenskapsman.

□

Ifall det kanske är så att vi alla lever i en illusion, en lögn, borde inte vi alla då handskas lite

varligare med det vi kallar sanningar? Och då menar jag oss alla; från de allra högsta tuppen till Andersson och Pettersson och Lundström och jag.

2.

Varför älskar vi våra barn så mycket och andras barn så lite?

För att 'naturen' vill det och producerar lämpliga hormoner eftersom att älska sina barn ingår i överlevnadsinstinkterna.

□

Gamla Testamentets Gud skapade enligt sagan människan till sin avbild.

Vi är alla hans barn – jag är hans dotter likaväl som Jesus är hans son samt Adam och Eva hans första skapelser.

Eller hur?

Om han älskar mig så är det sig själv han älskar eftersom jag är hans avbild, eftersom jag är hans 'barn'.

En odödlig gud behöver inga överlevnadsinstinkter alltså är Guds kärlek till sin skapelse, människan, inte helt jämförbart med människans kärlek till sitt barn.

□

Någon säger: 'Älska Gud', men hon/han kunde lika väl ha sagt: 'Älska dig själv' - eftersom det är samma sak.

När Gud älskar människan är det inte ett omdöme om hur människan är utan ett omdöme om hurudan Gud är. Det är inte människan som är älskansvärd det är Gud som älskar sig själv. Kärleken är att älska sig själv och därför kan man kalla Gud för kärleken - den kärlek som grekerna benämnde agape och som betyder att älska sig själv utan ett filter av lögn, högmod, avund, likgiltighet, girighet, frosseri eller fanatism.

Men det är svårt, det är betydligt svårare än att ställa sig framför en spegel och säga 'jag är värd att älskas' eller standardfrasen inom reklamen idag, och bland många höga direktörer, den som enbart kittlar den egoistiska egenviljan och inte har något med agape att göra: 'because you are worth it'.

□

Så länge vi saknar förmågan att älska oss själva (agape) får vi nöja oss med att vara människor även om vi genom att äta av kunskapens träd blev lite grann lika de odödliga gudarna.

Människors ”kärlek” är överlevnadsdrift – sex för fortplantning, kärleken till våra barn för det eviga livet - endast gudar älskar för kärleks skull.

3.

Ingen älskar det perfekta, det är svagheter som vi lärt oss att överse med hos oss själva som vi omfattar med stor ömhet hos andra.

(Det vi irriterar oss på hos andra är sådant som vi ännu inte förlåtit oss själva för.)

Vi beundrar det perfekta*); men när vi beundrar någon alltför mycket ser vi hos henne endast den lysande, glänsande guldytan.

Upptäcker vi senare en sådan människas svagheter kommer vi att avsky henne för dem.

*) hade vi fått skapa oss själva hade vi säkert gjort oss perfekta enligt senaste trenden/modet (det annorlunda variablerna står sällan högt i kurs) och därmed dött ut för länge sedan. Att styrkan finns i mångfalden verkar vi oftast ha svårt att förstå.

4.

Att skydda sig mot fara manifesterar sig i rädsla och är kopplat till känsligheten/intuitionen.

Vi är rädda för det okända, för övergrepp, för våld, för smärta, för mörkret, vi är rädda för vilda djur, för höga höjder, för havsdjupet och för svält, sjukdomar, åldrande, olyckor etc**).

***)Men våra överlevnadsinstinkter är gamla och fungerar inte alltid i den tid vi lever i; vi är mer rädda för ormar än för bilar och vi är mer rädda för giftspindlar än för en miljöförstöring som kan utplåna livet på jorden

Döden skrämmar oss. Därför strävar vi efter att skapa oss trygga oaser, i familjen, i byn, i grupp gemenskapen, i tron att pengarna, vetenskapen eller tekniken kommer att lösa alla våra

problem eller i en religiös/ideologisk tro som skall bära oss genom tillvaron och som övervinner all rädsla.

Eller så dövar vi rädslan med hjälp av droger, alkohol, mat.

5.

Vad är självförtroende?

Att sakna behov av att vinna, att få sista ordet eller att sätta andra människor på plats.

Den vi kallar Besserwisser är en person med dåligt självförtroende.

□

En god förlorare är en person med gott självförtroende.

När vi säger: tävlingsmänniska menar vi oftast en dålig förlorare - alltså en person med lågt självförtroende.

□

Att vända andra kinden till är en metafor för gott självförtroende.

Endast en person med gott självförtroende låter bli att slå tillbaka för att bevisa för andra sin styrka, hon nöjer sig med att själv veta sin kapacitet. När hon låter andra vinna gör hon det inte av godhet; det gagnar sällan någon att tro sig vara större och starkare än man är - det är alltså ingen god gärning. Låter hon andra vinna är det för att själva vinnandet är ointressant för henne själv. En människa med gott självförtroende är aldrig en "tävlingsmänniska"*)).

Att vända andra kinden till handlar inte om fysiskt våld och pacifism utan om självkänsla, självkänedom och självförtroende

*)En tävlingsmänniska vill vinna för att bli beundrad och applåderad, vill känna fåfångans sötna och kaxighet som hon tror smakar som det goda självförtroendet gör.

□

Ett sätt att förvandla ett dåligt självförtroende till ett gott självförtroende är att via intellektuell förståelse av åtminstone en del av de faktorer som orsakar det dåliga självförtroendet se symptom och mönster som upprepar sig och att därefter med känslan anamma det man insett med intellektet.

Men man bör först bestämma sig för om man verkligen vill det.

Tar man livslögnen ifrån en genomsnittsmänniska, så tar man lyckan från henne med detsamma. Henrik Ibsen

"Genomsnittsmänniskan" är så gott som alla vi med dåligt självförtroende och glädjen i vår livslögn är kanske den enda glädjen vi har.

6.

Bara den egoistiska egenviljan - ett Dante-uttryck - dödar en annan människa.

Abraham beordrades av sin Gud, enligt Gamla Testamentet, att offra sonen Isak. Barn i mytologin är nästan alltid en metafor för drömmar och idéer och gudsidéns syfte är att främja ödmjukhet men knappast mord. Abraham*) var beredd att döda sitt "barn", sina drömmar om framtiden, för att hans Gud krävde så.

Endast kyrkor och profeter gynnas av en grym gud som önskar sig människooffer.

Utopins godhet behöver, för att bli övertygande, en hänsynslös maktapparat som kan övertyga de tveksamma om att de lever under de lyckligaste av omständigheter. Ludvig Igra

*) jmf. Cassiopeja och Medea

□

Den kristna kyrkan idag påminner om Shakespeares Kung Lear - det är inte nådigt att vara maktlös med ett så tungt bagage att bära.

Och precis som Kung Lear hoppas de att respekt inte enbart föds ur makt, nu när makten fattas dem.

Lite om konsten som ett verktyg

Tonio Krüger i Thomas Manns roman är försvuren åt konsten och därmed avskuren från livet i hela dess förföriska banalitet.

Elsa Nilsson dansar i livets förföriska banalitet

Ur TV:n flödar en tango, inte en eldig sydamerikansk utan en svensk dansbandstango.

Elsa Nilsson dansar med sin man framför TV:n. De har flyttat på kaffebordet och rullat ihop Wiltonmattan i det trivsamma lilla vardagsrummet.

Elsa Nilsson ler och svänger runt i dansen.

Hoppsan, en liten porslinsfigur faller ner från översta hyllan i vitrinskåpet.

Elsa Nilssons man fångar den i triumf ögonblicket innan den når golvet.

Elsa Nilsson skrattar.

Elsa Nilssons man, han som just fångat upp en liten herdinna i porslin, ler ett förälskat leende mot sin hustru.

Hon ser ut som hon gjorde den gången han såg henne för första gången, hennes glittrande ögon, hennes sensuella mun. Hans arm om hennes liv hårdnar.

Elsa Nilssons pupiller vidgar sig, ögonen svartnar.

De svänger runt i tangon.

Elsa Nilsson dansar med sin man framför TV:n.

- Tänk att du ville bli min hustru just i dag, viskar Elsa Nilssons man.

- Jag har varit din hustru i 36 år, svarar Elsa Nilsson leende.

- Tänk, att du ville bli min hustru just idag, upprepar Elsa Nilssons man och tittar passionerat på sin unga brud.

1.

I all välmening håller vi på att lyfta bort äventyret från våra barn, liksom den ensamhet som krävs för att det verkliga skapandet skall kunna äga rum. Jan Troell.

□

Människor tror idag att vetenskapsmännen finns för att undervisa dem och författarna, musikerna etc. för att fröjda dem. Att dessa senare kan ha något att lära dem faller dem inte in. Wittgenstein).*

*)Alla kan inte lära av all konst – konstnären talar ur sig själv till likar. När människor protesterar mot ett konstverk som de inte kan ta till sig så behöver det inte betyda att

de saknar förmågan att förstå och känna igen - inte vågar se sig själva. Det kanske inte finns något för dem att se!

□

Tänk om (...) konst inte alls är någon "glasyr" utan den mänskliga upplevelsens urkälla?

Rollo May, amerikansk filosof/psykolog.

□

De äldsta grottmålningar som har hittats är mellan trettio och femtio tusen år gamla.

Kanske var det för så länge sedan som Homo Sapiens stora utvecklingsera började?

□

Människan leker bara när hon i ordets fullaste bemärkelse är människa, och hon är helt och hållet människa bara när hon leker, Friedrich Schiller)*

Var hjulet en leksak som man hittade på, liksom uppfinningen av krutet var det i Kina?

Vad kom först Homo Ludens - den lekande människan eller Homo Sapiens - den tänkande människan?

Och när blev den lekande konsten ett verktyg i maktkonceptet religionens händer?

När förvandlades leken till makt och kontroll?

*) 1700-tals författare och professor i historia. Skrev frihetsdramat Wilhelm Tell i början av 1800-talet

□

Antropologen Ulf Lind jämför naturfolks, samlar- och jägarfolks, naturuppfattning med poesin och konsten; 'sinnlig', 'irrationell', 'lekfull', 'uppfinningsrik' och 'meningsfull' fast man inte vet varför. Och mytforskaren Claude Lévi-Strauss, också han antropolog, kallar samlar- och jägarfolken för poetiska tusenkonstnärer.

2.

Att vägra ta sig tid att förstå konst, musik, lyrik... att enbart se till hantverket; språket, formen, teknikerna eller att enbart låta sig underhållas av det färdigsmälta, det glättigt lättsamma, är kanske ett sätt att fly döden genom att aldrig leva?

□

(...) Jag har så småningom förstått att den (konsten – min kommentar) inte är till för att ändra mitt liv utan att den är ändringen i mitt liv. I mitt fördärvade hjärta förblir allting som förut. Men jag har fått ett andra hjärta som slår i en spegelvärld, dit jag när som helst finner vägen. (...) Horace Engdahl.

□

Det mest uppmärksammade som händer i vår tid händer i TV-soffor och på inneparty och där skapas knappast några odödliga verk, hur många gånger man än skriver om det på tidningarnas kultursidor.

Reklam – TV, med sin konforma mångfald, är i dag kanske västvärldens

främsta kulturbärare. Den är skapare av den nya moderna trendiga konsten typ installationen ett hammarslag i huvudet*), den största av alla konstarter, konsten som söver. *) Fritt efter Elmer Diktonius

□

The Pianist, handlar egentligen inte så mycket om konsten att överleva, som att konsten överlever allt, att konsten är den gemensamma plats där alla kan mötas oavsett ursprung och religion. Det är varken tur eller skicklighet som till sist räddar Szpilman, utan musiken.

Ur Jeanette Genteles recension av Polanskis film the Pianist, gjord efter Wladyslaw Szpilmans memoarer*).

*)I den australiensiska filmen Paradise road om kvinnor i ett fångläger finns samma tanke.

3

Om det vore möjligt att kontrollera konstnären – fast jag inte tror att det är det – skulle det betyda döden för konsten, skriver Rollo May.

□

Konst som modernt självständigt begrepp återuppstår under renässansen. Den kanske 50 000 år gamla konsten är alltså, trots sin ålder, mycket ung. Att den överlevt tuktad av diktatorer och religionerna under så lång tid tyder på att konst är en grundläggande kraft hos människan som i tiotusentals år gömt den, undanhållit den från överhögheten, i muntliga sagor, i folkmusiken, självfallet i en del av kyrkokonsten och i konsthantverket samt kanske även i Narrens lyckande lek, medan man hållit makten nöjd med dekorationer som förskönande kungliga porträtt och kyrkliga beställningsarbeten.

4.

I judendomen och kristendomen besvärjer oss det andra budet:

”Du skall icke göra dig något beläte eller någon bild, vare sig av det som är uppe i himmelen, eller av det som är nere på jorden, eller det som är i vattnet under jorden”.

(...) budet uttrycker (...) den tidlösa fruktan som alla samhällen hyser inför sina konstnärer, diktare och helgon. Dessa människor hatar nämligen status quo som varje samhälle vill bevara. Det märks tydligast i de strider som pågår i Sovjet för att kontrollera poeternas ord och konstnärernas stil, men det kan också skönjas i vårt eget land, om än inte så i ögonen fallande.

Rollo May (Amerikansk filosof/psykolog)1975 i Modet att skapa.

□

Om man tar bort konsten ur religionen, vad finns då kvar - utan sången, musiken, färgerna, formerna och sagorna?

5.

Även konsten måste ses genom sin egen tid annars uppstår obegripliga anakronismer.

Den ”eviga” konsten är naturligtvis inte den heller evig. Det kommer en tid när vi inte längre förstår det som målades eller sades för länge sedan.

Bilder, symboler och metaforer förändras eftersom människans värld förändras.

I Bibelns sagor är det ofta svårt att tolka metaforerna idag.

Många, som kanske tror sig tjäna på det, försöker dessutom fortfarande lura i människor att Bibelns metaforer är "absoluta sanningar", historiska sanningar, som om de skall tolkas enbart får förklaras efter bestämda regler.

□

Kanske sade Moses en gång i tiden: Det var lika förvånande överkligt som om busken framför mig fattat eld och börjat tala. Detta har senare tolkats till att Gud talade med Moses ur en brinnande buske.

Och kanske var judarnas fyrtioåriga ökenvandring, från Egypten till Kanaans land, en metafor

för människas vandring genom livet*). På den tiden var en normal livslängd ungefär fyrtio år.

Och kanske var landet Gud gav Israels folk en metafor för självinsikt.

*) Israeliska arkeologer och historieforskare har nästan enhälligt kommit fram till att israelerna aldrig befann sig i Egypten och följaktligen aldrig tågade ut därifrån, vandrade i öknen och fick landet Israel av sin Gud. Det handlade med allra största sannolikhet om metaforer även om politiker med tveksamma motiv gärna hävdar det motsatta.

6.

Det stora diktverket är likt en dröm (...) vilken, fränsett alla uppenbara inslag, inte förklarar sig själv. Ingen dröm säger: du ska! Eller Detta är sanningen, utan den framför en bild på samma sätt som naturen låter en växt uppstå, och det är vår sak att dra slutsatser därur.

Ylva Eggehorn citerar CG Jung i diktsamlingen Ett hemligt tecken.

□

Matthew Arnold skriver I Culture and Anarchy att konsten är livets kritik och att man i varje stor konstnärs verk hittar en önskan att göra världen till en bättre plats än de finner den.

Och Alain de Botton tillägger: *Konstverk - romaner, dikter, skådespel, målningar eller filmer - kan förstulet, med hjälp av humor eller allvar, förklara människans villkor för oss. De kan fungera som vägvisare till en sannare, mer genomtänkt och intelligent förståelse av världen. (...)*

(Citaten är hämtade ur Alain de Bottons bok Statusstress)

□

Konst handlar om människan och hennes värld, om dig och mig.

Konstnären gör avstamp i det personliga. Konsten däremot är allmän-giltig medan tolkningen återigen är personlig för tolkaren.

I konsten kan vi, om vi törs, förstå oss själva och det i den värld vi lever i som vetenskaperna saknar metoder att förklara.

□

Det finns sanningar som är så enkla att de undflyr tänkandet likt en manet

som barnet griper efter i vattnet. Då måste poeten komma och fånga den i en glasburk och hålla upp den till beskådande. Horace Engdal

□

Tove Jansson började skriva böckerna om Mumintrollen efter Andra världskriget.

När hon skriver om den lyckliga familjen med det okomplicerade livet beskriver hon kanske drömmen hos sig själv och många andra människor i efterkrigstidens Finland. Drömmen om den lyckliga tiden, drömmen om tjuugo och trettioalet som skymtar i ett sagoskimmer genom krigets fasor.

Ett förlorat paradiset i det förflutnas töcken, som Nietzsches skrev någonsans.

Figurerna hämtar hon i sin egen inre värld; Misan, Fredriksson, Snusmumriken, Muminmamman...

□

Andra människor har naturligtvis precis som Tove Jansson inre figurer som kan kallas Filifjonkor, Hemuler, Hattifnattar eller vad som helst. Oftast kallar vi dem bara för våra inre figurer eller de som gör jobbet, för att citera naturvetaren/fysikern Bodil Jönsson och jag vill minnas att Bertram Russell använde ett liknande uttryck.

20 år efter den första Muminboken är Tove Jansson framme vid böckerna Pappan och havet och Sent i november. I Pappan och havet lämnar muminfamiljen Dalen och flyttar ut till en ö längst ute i havsbandet. Nu följer en kamp om att överleva drömmen om den trygga lyckan.

Om att våga klivet ut i livet - in i tiden som går framåt och inte tillbaka.

Var och en går in i sig själv för att hitta sin alldeles egna väg. På något sätt lämnar alla den lyckliga Mumindalen, den trygga familjen.

Mumintrollet flyttar ifrån sin muminmamma, förälskar sig i den narcissistiska sjöhästen och tänder på nätterna petroleumlampan (fotogenlampan) för Mårran, den iskalla oformliga skräcken, som dansande långsamt tinar upp. På så vis besegrar han sin rädsla och erövrar en bit självständighet; en egen hjälteplats i livet.

Muminpappan kontemplerar i en klippskrev över hur livet kan levas när man inte längre bara är en pappa; någon som behövs och som har ansvar för allt och alla.

Muminmamman flyr in i en målning av Mumindalen med trädgårdsländ och ornamenterade kakelugnar och först när hon är färdig där inne kliver hon ut igen.

Så växer Muminfamiljen och Tove Jansson och lämnar trettioalets "verandaliv" för att leva i nuet.

□

Pappan och havet och även boken Sent i november handlar, för mig, förutom om att besegra rädslor också om att våga klippa band och gå vidare i livet.

□

När de två sista böckerna är skrivna lämnar Tove Jansson sina fantasiknytt i Mumindalen för alltid. Och alla vi andra, som likt figurerna i Sent i november förvirrat söker efter det vi tror är livet, har fått inspiration att leta efter våra alldeles egna vägar.

Vägar som går framåt, vägar som går bort från Mumindalen, bort från alltför romantiska fantasivärldar och in i framtiden.

□

Konstnären speglar världen genom sig själv. Konst är inte fantasi eller kreativitet, konst är att våga se världen genom sig själv och därefter gestalta den så den blir greppbar.

7.

(...) Ett verkligt intellekts ärelystnad är att inte längre upplevas som individuellt. Nietzsche

□

Det spelar ingen roll vem av oss som skrev det från början.

Sade Tomas Tranströmer som en kommentar till att hans diktsamling Stigar från 1973 även innehöll av honom översatta dikter skrivna av poeterna Robert Bly och János Pilinszky.

□

Mästerverk är inte några enstaka och ensliga alster; de är resultatet av många års gemensamma tänkande. Virginia Woolf.

□

När vi upplever det skapande verket – lyssnar till Mozart eller Bach – utför vi en skapande handling. Skrev Rollo May och tillade: Att uppleva och uppfatta den skapande människans musik, måleri eller andra verk är sålunda också en kreativ handling.

□

Orden tillhör till hälften den talande, till hälften den lyssnande. Skrev Montaigne på 1500-talet

□

Att 'förstå' konst betyder att, precis som konstnären, kämpa för större självkänedom och då krävs för att förstå konst samma sorts ärlighet som det krävs för att skapa den och av den anledningen kommer konsten alltid att vara 'svår'. Inte svår = komplicerad, utan svår = enkel men krävande, eftersom luftslopp måste rivas och även det dåliga hos en själv måste accepteras och hanteras, hur obehagligt det än är.

Betraktaren, läsaren, lyssnaren behöver naturligtvis varken konstnärens hantverksskicklighet och inte heller behöver hon ägna tidsåldrar för att tänka eller drömma fram konsten. Hon kan ta emot det färdig gestaltade och kan dessutom få hjälp att förstå det som skrivits, komponerats eller huggits i sten av tolkande konstnärer som skådespelare och musiker. Men ärligheten, den hänsynslösa ärligheten måste hon kämpa sig fram till själv. (De enkla vägarna, snabbkurserna, där man lägger sitt liv i handen på en utomstående auktoritet som sedan 'fixar' självförtroendet och självkänslan

lätt som en plätt – är en lögn för den late som vill låter sig luras)

8.

Förlorar man avståndet till omgivningen så förlorar man det lugn som krävs för att kunna skapa konst som andra människor kan hämta kraft ur.

□

*Jag har många skäl att tacka
dem jag inte älskar.
Lättnaden varmed jag finner mig i
Att de står närmare någon annan.
Glädjen att det inte är jag
som är varg för deras lamm.
Friden jag har med dem
och friheten med dem,
ja det kan kärleken inte ge
och inte heller ta.
Jag väntar inte på dem
från fönstret till dörren.
Nästan med ett solurs tålmod
förstår jag
vad kärleken inte förstår,
förlåter jag
vad kärleken aldrig skulle förlåta.
Mellan mötet och brevet
är det inte en evighet,
utan bara några dagar och veckor.
Resorna med dem är alltid lyckade,
konserterna får jag höra ordentligt,
katedralerna får jag bese,
landskapet har en tydlig kontur.
Och när vi skiljs åt
av sju berg och sju floder,
så är det berg och floder
som återfinns på kartan.
Det är deras förtjänst
att jag lever tredimensionellt,
i en rymd utan lyrik och retorik,
med en rörlig, därför verklig
horisont.
De vet inte själva
hur mycket de bär i sina tomma händer.
”Jag är inte skyldig dem någonting”
skulle kärleken säga
i denna öppna fråga.
Wisława Szymborska*

□

Att inte vara alltför engagerad i omgivningen är nödvändigt*).

Avståndstagande gentemot omgivningen är man för att skydda sig själv.

*) Dödssynden likgiltighet är att vara likgiltig inför sig själv. Om man låter sin egen rädsla eller andra människors beroende bli ett hinder för det egna skapandet blir man likgiltig för sig själv och det man skapar blir meningslöst.

□

Det är bara en halvtimme – Det är bara en eftermiddag – det är bara en kväll, brukar folk säga mig, men de vet inte hur omöjligt det kan vara att beordra sig till något avtalat förfogande på fem minuter – eller hur blotta medvetandet om ett möte ibland kan störa en hel dag. Det är det pris man betalar för att skriva böcker. Den som hänger sig är någon konststart får nöja sig att hänge sig helt åt den, och finna sin lön i den. Det gör mig ont om ni tror att jag ej vill se er, men det kan inte hjälpas; jag måste i varje fall gå min egen väg. Charles Dickens

9.

Inget samhälle fungerar utan dagligt och nattligt tänkande runt de mest skiftande discipliner; vetenskap, politik, kriminalteknik, pedagogik etc.

Intuitiva, intelligenta och ibland geniala människor skapar världen vi lever i. Men någon/några måste stå vid sidan av, måste stå utanför bl.a. för att gestalta de av människans existentiella tankar som alla behöver förstå, men som alla rimligtvis inte kan hinna ägna tillräckligt mycket tid åt för att själv komma till insikt om. Här finns en nisch för konstnären som visserligen lever fri men också i ett utanförskap.

Det är inte lika glamoröst som att vara kändis, artist, hålla skvallerpressen i gång, välkomnas i de fina salongerna och gullas om på innepartyn; det är mer att som Witold Gombrowicz ha insikten att konsten aldrig kommer att ge honom några personliga förmåner.

□

P.O. Enqvist har skrivit en roman om Marie Curie – välskriven spännande men de tänkvärda i den som jag ser det är att jag innan jag läste boken inte kände till det famösa brevet som Marie skrev till sin älskare och som våldade så stor skandal att Nobelprisstiftelsen helst sett att hon inte personligen mottagit priset, och som gjorde att hon blev helt utfrusen i Frankrike.

Vad kan man tolka ur denna ovetskap; det jag tolkar är att i ett historiskt perspektiv försvinner personen endast verket finns kvar. Marie Curie var kanske en ganska osympatisk person men hennes person är bara intressant för närstående människor i en samtid.

Hylla konstverket inte konstnären!

Christoffer Columbus var antagligen inte heller någon trevlig typ och andra (inte heller de så kul typer) försökte ta äran av att ha upptäckt ”Nya världen” ifrån honom men lyckades de? Visserligen heter kontinenten Amerika men vi vet alla att det var Columbus som fann vägen dit, trots alla samtidens försök att misskreditera honom.

Varför är detta så vanligt? Jag tror att det beror på fundamentet i vår

västerländska (och även andra) kultur; Vi hyllar en Gud som skapat världen istället för hans skapelse. Den enfaldige fortsätter att dyrka en fetisch en konstnär, en skapare (personkultur och avgudadyrkan)...istället att som naturvetaren hyllar skapelsen, jorden och universum.

□

Min son fick när han gick på gymnasiet underkänt betyg i svenska då han menade att många biografier är en intellektuell form av "Hänt i Veckan"... Så får man inte ostraffat säga i en värld där fetischen/skaparen/signaturen är viktigare än verket.

10.

Pressen vaktar polis, militär, politiker och andra makthavare, men vem vaktar väktaren? Vem vaktar pressen som närs av en ständigt växande fåfånga (en fåfånga som inrymmer både högmod och despotism)? Är det konsten?

Det är lätt och ofarligt att, som en del konstnärer gör; häckla den gamla makten. Att häckla en borgerlighet som knappt någon lyssnar till längre nu när skyddspatronernas tid är förbi och stipendier, subsidier och bidrag betalas via skattepengar eller stipendieinrättningar.

Det är farligt att lyckla de nya mecenaterna de som med ett penndrag kan ge dig en plats vid köttgrytorna på konstens estrader och parnasser och med ett annat kasta dig ner därifrån.

□

Bara den som står helt utanför samhället är oberoende av väktarens välvilja och bara den som är oberoende är fri konstnär.

Jag är poet. Jag har full rätt att ligga i rännstenen, sade den ryska poeten Anna Achmatova.

□

Konstnärens roll är ofta likt narrens – ibland underhållande, ibland vis och ibland obehaglig och alltid nödvändig. För en klok människa är narren/konstnären en livlina, att kanske hata ibland men ändå alltid lyssna till – och aldrig, aldrig slå ihjäl!

11.

Konst är inte fantasi, konst finns i den värld vi lever i och i oss själva!

Freud och Jung m.fl. försökte efterlikna konsten Men de blev övertydliga i sina försök att samtidigt vara vetenskapliga. 'Den som gapar efter mycket'... Den som vill vara Gud...

Konst är idéer, det omöjliga tänkandet etc. vetenskap är att försöka bevisa att en idé, en absurd tanke är sannolik

Båda disciplinerna behövs för att vi människor skall fungera i vår värld

□

Fantasi, kreativitet och skapande är egentligen inte egenskaper som skall förknippas med konstnären även om konst inspirerar människor att utveckla dessa sidor.

Slutord:

1. Om att känna sig själv:

Känn dig själv är hela vetenskapen, skriver Nietzsche.

□

Ludvig Wittgenstein uttryckte sig så här: *Om en människa inte vill veta vem hon är så är hennes skrivande en form av lögn*. Och Sören Kierkegaard menade att: *Det stora är inte att vara det ena eller det andra, det stora är att vara sig själv*.

□

Den som känner allt, men som inte känner sig själv, saknar allt, säger Jesus från Nasaret enligt Tomasevangeliet.

□

Alla människor är egentligen precis lika danna men de talar inte om det för varann.

Hondjuret av Inger Edelfeldt.

□

Om man inte anstränger sig att utsäga det utsägliga så går ingenting förlorat. Men det utsägliga kommer, utsägligt, att innehållas i det utsagda.

Ludvig Wittgenstein, österrikisk filosof.

Allt finns kvar inom oss antingen vi söker det eller inte och även det vi inte lär känna kommer ändå att styra våra liv.

2. Om ödmjukhet:

Stark självkänsla, utan behov av att hävda sig betyder att ”vända andra kinden till” och är grunden till den skapand ödmjukheten.

□

Abraham offrade sina drömmar för sin gud

Salomo önskade sig ingenting förutom ödmjukhet

Ärelystnad är tankens död sade Wittgenstein, och Nietzsche menade att den mänskliga fåfången är den djupaste insiktens största motståndare.

Att vara ödmjuk är att lyssna utåt på allt man läser, hör och ser, utan att begränsa sej, och inåt på sina sorterare.

Och minns att arbetet är evigt, du blir aldrig färdig.

□

Ödmjukhet kräver ärlighet mot sig själv och att man ser sin egen litenhet i oändligheten, samtidigt som man förlåter sig sina misslyckanden och tillkortakommanden.

□

Gudstron gör dig ödmjuk men samtidigt beroende och skapar därför osjälvständiga månar med lånat ljus, i stället för solar som lyser av egen kraft.

Tro inte – gmeta på själv.

3. Om fantasi:

Albert Einstein fick ofta frågan: Hur fostrar man barn så de ges möjlighet att bli genialiska?

Einstein gav alltid samma svar: Läs sagor

□

Låt människorna alltifrån tidig ålder snickra, väva, måla, knåda i lera, bygga, musicera, spela teater, inreda ungdomsgårdar och slöjda möbler till sin skola och till eget hem, släpp loss hela kopplet av bundna andar som vill ut och skapa det som gläder själen och som är vackert, nyttigt, färgrikt, enkelt, torftigtpraktiskt, efter vars och ens näbb och fason.

Carl Malmsten.

4. Om att bli det man kan:

Jag skulle kunna säga: Om det ställe dit jag vill komma bara kunde nås genom att man klättrar på en stege skulle jag ge upp försöken att komma dit. Ty dit jag verkligen måste komma där måste jag egentligen redan vara.

Vad man kan nå på en stege intresserar mig inte.

Skriver den Österrikiska filosofen Ludvig Wittgenstein.

5. Om frihet.

Frihet är att känna sina rädslor, sin storhet och sina begränsningar, att inte längre behöva andras beundran och att inse att beundran som isolerar människor och kärlek som sammanbinder människor inte är synonymmer.

Med lite hjälp av filosofen och teologen Jean Vanier...

1. Att lära känna sig själv.
2. Att erkänna sina rädslor.
3. Att inse sina begränsningar.
4. Att utveckla sin fantasi.
5. Att hitta en följeslagare (en verklig kamrat eller en 'Vergilius' likt Dante).

6. Att inse att vägen till frihet är själva kampen att frigöra sig från självcentrerade behov och fördomar främst genom att vara hänsynslöst sann gentemot sig själv.

7. Att friheten finns bortom tvångsmässiga behov av makt, beundran, revansch, missunnsamhet, rädslor, skuld känslor och längtan efter det fulländade.

6. Om mod

Att våga är att förlora fotfästet ett ögonblick, att inte våga är att förlora sig själv.

Sören Kierkegaard

7. Om vägen.

Tankar visar sig i ett ord - ordet visar sig i handling - handling utvecklas till en vana - och vana stelnar i en personlighet. Så vaka med omsorg över tankar och dess vägar. Buddha

Också enligt den franska filosofen Andre Comté-Spoonville börjar all förändring med fostran – man härmar visdom; ärlighet, mod, självbehärskning, ödmjukhet, generositet etc. Det kan kanske vara en väg att börja leta sig fram på...

För att bli stark måste man gå utan hjälp.

Lär dig genom att våga riva dina luftslott, hur fina de än är.

Meningen med livet är oändligheten.

Ordförklaringar.

- Abrahamitiska religioner - som räknar Abraham som stamfader; kristendomen, judendomen och islam.
- Agape - från grekiskans ord för kärlek, här i betydelsen Guds kärlek eller människans kärlek till sig själv. Se även Eros.
- Anakronism - företeelse som hör hemma i annan historisk tid än den skildrade.
- Anima – själ, mannens inre ledarinna, enligt Carl-Gustaf Jung (grundaren av en psykoanalytisk skola)
- Animism - allt i naturen är besjälade - människan mycket, djuren ganska mycket, växterna lite grann och stenar knappt märkbart.
- A priori - medfödd insikt/vetskap som inte är beroende av erfarenhet.
- Autokrati – diktatur - motsatsen till demokrati.
- Avlat – syndernas förlåtelse, absolution
- Bergspredikan - kärlekens lov enligt profeten Paulus.
- Cree - Indianstammar som levde sydväst om Hudson Bay i Canada.
- Dödssynderna - Lögnen, likgiltigheten, högmodet, avunden, girigheten, frosseriet och fanatismen.
- Empiri/empirisk - kunskap grundad på erfarenhet och iakttagelser.
- Fariséer - De inom judendomen lagtrogna prästerna, i motsats till sadduceer som var mer världsligt sinnade.
- Fenomenella - Den för oss synliga verkligheten
- Fenomenologisk - 1) vetenskapen om företeelser 2) sinnevärldens sken och villor 3) den enda värld vi kan veta något om.
- Flow - Flyt, uttryck myntat av författaren Mihaly Csikszentmihalyi
- Gudsprincipen - samma som animism som betyder att allt är besjälade och i grunden samma sak - "guds ande svävade över vattnet".
- Haavamal - Den höges (Odens) visa. Diktparti i den äldre Eddan
- Jantelagen - den dansk-norske författaren Aksel Sandemose, 1899-1965, beskrivning av den förkvävande provinsialism och småskurna avund som härskade i hans danska barndomsstad, den han kallar Jante.
- Lag nummer ett lyder: "Du skall inte tro att du är något" -
- Kalevala. Finskt nationalepos om jordens skapelse och de första människorna.
- Kardinaldygderna - 1. Vishet/klokhed, 2. Tapperhet/mod, 3. Självbehärskning, Rättrådighet/rättvisa.
- Katharsis - själens rening genom starka, ofta kollektiva, upplevelser.
- Kausalitet - orsaksförhållande, sambandet mellan orsak och verkan.
- Kätter - avvikelse från kyrkans lära.
- Musa – en kvinna (inre eller yttre) som styr mannens inspiration och skaparkraft.
- Nemesis – vedergällning, hämnande makt, gudarnas hämnd.
- Nepotism – otillbörligt gynnande av den egna familjen och andra närstående personer.

Numinös – 1) begrepp inom teologin om gudomens väsen: hemlighetsfull, outgrundlig, vördnadsbjudande. 2) Det oförståbara, bortomvärldsliga, evigheten, andra dimensioner etc.
 Nåden - förlåtelsen/absolutionen och pånyttfödelsen.
 Patriarkerna: Israels stamfäder i Gamla Testamentet: Abraham, Isak och Jacob. .
 Renässansen. Idéströmning som uppstod i Italien på 13- och 1400: talet. Den Individuella konstnären uppstod, centralperspektivet infördes i konsten, uppfinningar och upptäcktsresor gjordes....
 Talmud – skriftsamling som i detalj reglerar den ortodoxa judens liv.
 Teodicéproblemet - av grekiskans Theos = gud och dike = rättvisa. Rättfärdigandet av tanken på en allsmäktig och god gudomlighet trots det onda i världen. Behandlas i Bibeln i Jobs bok och av många filosofer, t.ex. i
 Tora - den hebreiska lagboken
 Utilitarismen. – filosofisk riktning; största möjliga lycka till största möjliga mängd människor. Företrädare J. Bentham, J.S. Mills m.fl.
 Veritas terror - sanningens fasa och terror
 White trash – 82, vit underklass, vitt slödder – fattiga vita människor i de amerikanska sydstaterna.

Citat:

Achmatova Anna
 Ahlin Lars
 Alain
 Alberoni Francesco
 Andersen HC
 Andersson Claes
 Arb Siv
 Arendt Hannah
 Arnald Jan
 Arnold
 Atwood Margret
 Axelsson Sun
 De Beauvoir Simone
 Bibeln
 Blok Alexander
 Bordviuard Jean
 De Botton Alain
 Buddha
 Comte-Sponville André
 Cree-indianordspråk
 Danielsson Tage

Dante
Dickens Charles
Donner Jörn
Edelfeldt Inger
Ekström Margareta
Engdahl Horace
Eklund Anna
Eriksson Claes
Eriksson Inga Märta
Eggehorn Ylva/Carl-Gustaf Jung
Frankel Viktor
Francisco från Assisi
Gandhi
Garcia Lorca Federico
Gentele Jeanette
Gerner Kristian
Gibson Michael
Goldman Anita
Goethe
Gracián
Grimm Bröderna
Gustavsson Rolf
Gustafsson Martin
Guillou Jan
Haavamal
Hammarskjöld Dag
Harrison Dick
Hein Piet
Hobbes
Holberg Ludvig
Ibsen Henrik
Igra ludvig
Jansson Tove
Joly Maurice
Kant Emanuel
Kierkegaard
Koskinen Lennart
Lévi-Strauss Claude
Liberace
Lindgren Astrid
Lindström Sigfrid
Malmsten Carl
Malraux André
Mann Thomas

Mark Eva
Marx Groucho
May Rollo
Molière
Montaigne
Ness Arne
Napoleon
Nietzsche
Nuder Ursula
Pascal Blaise
Paterson Banjo
Platon
Pound Ezra
Rilke
Rogeman Anneli
Rosengren Göran
Russe Bertrand
Salomo
Sartre
Schiller Fredrich
Shakespeare
Socrates
Spinoza
Szymborska Wislawa
Talmud
Tolstoy Leo
Tranströmer Tomas
Troell Jan
Trotzig Birgitta
Weil Simone
Wittgenstein
Woolf Virginia

De källor jag minns...

A. A. Milne - Nalle Puh och Puhs hörna
Aisopos - Fabler
Allan Janic - Cordelias tystnad
Hanna Arendt - Totalitarismens ursprung
Alberoni/ Alberoni o Veca - Kärlek och moral
Bröderna Grimms sagor
Blixen Karen - Babettes gästabud
Campell Joseph: Alla dessa gudar
Collodi - Pinocchio.
Comte-Sponville André - Liten avhandling om Stora dygder.

Danielsson Ulf – Stjärnor och äpplen som faller
 Dante - Den gudomliga komedin.
 Engdahl Horace - Meteorer
 Forsell Lars - Förtroenden
 Gamla och Nya Testamentet
 Goethe - Faust, 1-2
 Goldman Anita – Jag bor bredvid paradiset
 Grekiska gudasagor.
 Hammarsköld Dag: Vägmärken
 Hein Piet - Gruk
 Henrikson Alf - Antikens historia 1-2, Biblisk historia.
 Hoyle Fred - Det svarta molnet
 Homeros - Odyssén, Iliaden
 Hubendick Bengt – Vi på vår jord
 Jansson Tove – Mumintrolle-sviten: Från Mumintrollets bravader till Sent
 i november och Pappan och havet.
 Joly Maurice - Dialog i Dödsriket
 Kalevala – finländskt nationalepos
 Lagerqvist Per - Barabbas och Bödeln
 Machiavelli Niccolo – Fursten
 Martinsson Harry - Aniara
 May Rollo - Modet att skapa
 Mann Tomas - Tonio Krüger
 Morgensen Lone: Himlasagor och stjärnmyter
 Naess Arne - Livsfilosofi
 Nietzsche - Samlade verk.
 Nilsson Peter - Messias med träbenet, Arken
 Nordiska gudasagor
 Nörretranders Tor – Märk världen.
 Sandgren Gustav - Skymningssagor
 Shakespeare - Kung Lear
 Schopenhauer - Världen som vilja och föreställning.
 Snorre Sturlauson - Eddan och Den poetiska Eddan
 Szyborska Wislawa – Samlade dikter 2002
 Trotzig Birgitta - Dubbelheten
 Wittgenstein - Tractatus logico - philosophicus, Filosofiska undersökningar,
 Den blå boken, Den bruna boken.

